

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ –
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

Διπλωματική Εργασία

**«ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΣΙΑ-ΕΙΡΗΝΙΚΟ. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»**

της

Στυλιανής Κουκορέμπα

Επιβλέπων Καθηγητής: Κυριάκος Μικέλης

Δεκέμβριος 2019

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτή την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Ημερομηνία: 4/12/2019

Η Δηλούσα

Στυλιανή Κουκορέμπα

*Αφιερώνεται στον σύζυγό μου Ιωάννη και στα τρία μας τέκνα Δημήτρη, Γεωργία,
Κωνσταντίνο.*

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	14
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	14
1.1.Ορισμός περιφερειακής συνεργασίας.....	14
1.1.1.Περιφερειακή συνεργασία έναντι περιφερειοποίησης	14
1.2.Περιφερειακή συνεργασία στο διεθνές σύστημα	16
1.3. «Παλιά περιφερειοποίηση» έναντι «Νέας περιφερειοποίησης»	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	22
ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	22
2.1.Triggers.....	22
2.2. Γιατί δημιουργούνται τα περιφερειακά θεσμικά όργανα;	23
2.2.1. Ο περιφερειακός χαρακτήρας ως μέσο ενίσχυσης της ισχύος.....	24
2.2.2. Γνωστική περιφερειοποίηση	26
2.2.3.Αμυντική περιφερειοποίηση	27
2.3. Πώς συντάσσονται τα περιφερειακά όργανα.....	28
2.3.1.Ηγεσία	29
2.3.2.Δίκτυα πολιτικής	31
2.3.3.Δομικοί περιορισμοί	33
2.4.Θεσμική δομή και εξέλιξη	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	37
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΣΙΑΣ-ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ	37
3.1.Προτιμήσεις κρατών όσον αφορά τον περιφερειακό χαρακτήρα	37
3.2. Πώς δημιουργήθηκε η APEC	41
3.2.1. Ιαπωνία.....	43
3.2.2. Αυστραλία	45
3.2.3.Ηνωμένες Πολιτείες	48
3.3.ASEAN, ASEAN3+ και ASEAN 6+	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	55

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΑΣΙΑΣ- ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ	55
4.1.Οικονομική διαφάνεια και παγκοσμιοποίηση ASEAN.....	55
4.2. Η Περιφερειακή συνεργασία Ασίας- Ειρηνικού.....	58
4.2.1.ANZ-CER.....	61
4.2.2.AFTA	62
4.2.3.RIM και SAPTA στον Ινδικό Ωκεανό	63
4.2.4. Shanghai Cooperation Organization (SCO).....	64
4.3. Βασικά χαρακτηριστικά της περιφερειακής συνεργασίας Ασίας- Ειρηνικού.....	67
4.4. Εξέλιξη της Περιφερειακής Ασίας-Ειρηνικού: Προκλήσεις και Ευκαιρίες.....	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	82
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	86

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

ASEAN (AFTA) : Ζώνη ελεύθερων συναλλαγών ASEAN

ASEAN: Οικονομική ανάπτυξη των ασιατικών χωρών και της Ένωσης των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας

ASEM: εναρκτήρια σύνοδος Ασίας-Ευρώπης

ASPAC: Συμβούλιο Ασίας-Ειρηνικού

APEC: φόρουμ οικονομικής συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού

ARF: Περιφερειακό Φόρουμ ASEAN

APT: ASEAN Plus Three

ATA: Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης

CARICOM: Κοινότητα της Καραϊβικής και της Κοινής Αγοράς

CEPT: κοινό σχέδιο αποτελεσματικών προτιμησιακών δασμών

CPEC: Οικονομικός διάδρομος Κίνας - Πακιστάν

EAS: Σύνοδος Κορυφής της Ανατολικής Ασίας

EC: Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ECOWAS: Οικονομικής Κοινότητας των Δυτικοαφρικανικών Κρατών

EKAX: Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ESCAP: Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ασία και τον Ειρηνικό

IOM: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης

IOR: περιοχή του Ινδικού Ωκεανού

JERC: Κέντρο Οικονομικών Ερευνών της Ιαπωνίας

MERCOSUR: Κοινή Αγορά Νότου

MITI: Υπουργείο Διεθνούς Εμπορίου και Βιομηχανίας Ιαπωνίας

OPTAD: Οργανισμού Εμπορίου και Ανάπτυξης του Ειρηνικού

PAFTA: Ελεύθερου Εμπορίου του Ειρηνικού

PAFTAD: πρώτη διάσκεψη Εμπορίου και Ανάπτυξης Ειρηνικού

PBEC: Οικονομικό Συμβούλιο Λεκάνης του Ειρηνικού

RCEP: Περιφερειακή Συνολική Οικονομική Συνεργασία

SAARC (SAPTA): Προτιμησιακή ζώνη εμπορίου

SADC: Κοινότητα Ανάπτυξης της Μεσημβρινής Αφρικής

ΣΕΕ: Συμφωνίες Ελεύθερων Συναλλαγών

SCO: Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης

SEATO: Συνθήκης της Νοτιοανατολικής Ασίας

UNCT: Υπηρεσία του ΟΗΕ για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας

UNODC: Γραφείο του ΟΗΕ για τα Ναρκωτικά και

UNWTO: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

ΛΙΣΤΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1- Περιφερειακοί Οικονομικοί Οργανισμοί στην Ασία- Ειρηνικό.....	41
Σχήμα 2- Οικονομική συνεργασία Ασίας – Ειρηνικού.....	51
Σχήμα 3 - Μερίδια επιλεγμένης περιφερειακής οικονομικής συνεργασίας στο παγκόσμιο ΑΕΠ, στις ΑΞΕ και στο Εμπορικό Εμπόριο.....	56
Σχήμα 4- One Belt, One Road Initiative	66

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1- Μέση οικονομική ανάπτυξη των κρατών- μελών ASEAN	57
---	----

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από τη στιγμή που η περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού μετασχηματίστηκε από μια «θεσμική έρημο» σε μία από τις πιο δικτυωμένες περιοχές του κόσμου, τα ζητήματα του μέλλοντος της περιοχής και του μέλλοντος του παγκόσμιου συστήματος έχουν συνδεθεί στενά. Η παρούσα μελέτη εξετάζει τα βασικά ζητήματα της περιφερειακής συνεργασίας, της οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης, των σχέσεων ασφάλειας και των διεθνών σχέσεων εντός και εκτός Ασίας-Ειρηνικού.

Αρχικά αναλύεται η έννοια της περιφεριοποίησης και την περιφερειακής συνεργασίας και παρουσιάζονται οι διάφορες μορφές περιφερειακής συνεργασίας που έχουν γίνει έως σήμερα στην περιοχή της Ασίας- Ειρηνικού. Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι αναδυόμενες μορφές παγκόσμιας διακυβέρνησης και ο τρόπος με τον οποίο η Ασία-Ειρηνικός ως περιοχή, μεμονωμένες χώρες όπως η Κίνα, η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα και οι ΗΠΑ, και περιφερειακές οργανώσεις και φόρουμ, όπως η APEC διαμορφώνουν τον κόσμο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ενώ πολλοί περιφερειακοί οργανισμοί ιδρύθηκαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο σε πολλά μέρη της περιοχής της Ασίας και του Ειρηνικού δεν υπήρχαν καθόλου τυπικά ιδρύματα σε ολόκληρη την περιοχή μέχρι το 1989. Οι αρχικές προσπάθειες για τη δημιουργία περιφερειακών θεσμών στην μεταπολεμική περίοδο, συμπεριλαμβανομένης της Συνθήκης της Νοτιοανατολικής Ασίας (SEATO) και το Συμβούλιο Ασίας-Ειρηνικού (ASPAC) αποδείχθηκαν σε μεγάλο βαθμό ανεπιτυχείς και οι δύο εξαφανίστηκαν από τη δεκαετία του 1970. Οι μοναδικές εξαιρέσεις ήταν η Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης (ΑΔΑ), που δημιουργήθηκε το 1966 για τη διευκόλυνση της οικονομικής ανάπτυξης των ασιατικών χωρών και της Ένωσης των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN), που σχηματίστηκαν το 1967 από πέντε χώρες στη Νοτιοανατολική Ασία για την προώθηση της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή.

Δεδομένης της εξαιρετικής πολυμορφίας της περιοχής όσον αφορά την πολιτιστική κληρονομιά, τη θρησκεία, την ιστορική εμπειρία, τα πολιτικά συστήματα και την οικονομική ανάπτυξη, η περιοχή Ασίας-Ειρηνικού δεν είχε την παράδοση της διακυβερνητικής συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο. Η ασιατική περιοχή χαρακτηρίστηκε από ιστορικό ανταγωνισμό και αμοιβαία έλλειψη εμπιστοσύνης, γεγονός που συνέβαλε στην αποτροπή της δημιουργίας περιφερειακών θεσμών στην Ασία. Επιπλέον, πολλές ασιατικές χώρες ήταν γενικά φοβούνταν ότι εάν δημιουργηθεί ένα περιφερειακό θεσμικό όργανο, θα κυριαρχείται από μεγαλύτερες δυνάμεις. Στην πραγματικότητα, οι Ηνωμένες Πολιτείες δημιούργησαν ένα σύμπλεγμα διμερών σχέσεων στην Ασία με τις Ηνωμένες Πολιτείες στο κέντρο, η οποία σημείωσε έντονη αντίθεση με την προτίμησή της για πολυμέρεια στην Ευρώπη (Hemmer and Katzenstein, 2002). Αν και οι οικονομικές συναλλαγές στην περιοχή και η περιφερειακή οικονομική αλληλεξάρτηση αυξήθηκε στη δεκαετία του '70 και επιταχύνθηκε σε μεγάλο βαθμό στο

δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80, Η περιοχή Ασίας-Ειρηνικού δε διέθετε επίσημους διακυβερνητικούς θεσμούς για την προώθηση της οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας.

Ωστόσο, το θεσμικό τοπίο στην Ασία και τον Ειρηνικό άλλαξε δραματικά 1989, όταν ιδρύθηκε το φόρουμ οικονομικής συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού (APEC). Το APEC έγινε το πρώτο σε ολόκληρη την περιοχή φόρουμ σε κυβερνητικό επίπεδο. Στον τομέα της ασφάλειας, το Περιφερειακό Φόρουμ ASEAN (ARF) ιδρύθηκε το 1994. Το ARF ήταν ο πρώτος περιφερειακός διάλογος για να συζητήσουν θέματα ασφαλείας στην περιοχή. Το 1996, η εναρκτήρια σύνοδος Ασίας-Ευρώπης (ASEM) συγκέντρωσε ηγέτες τόσο από την Ασία όσο και από την Ευρώπη. Η διαδικασία ASEM ασχολείται με πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά ζητήματα με στόχο την ενίσχυση της σχέσης μεταξύ των δύο περιοχών. Ξεκινώντας από το 1997, προέκυψε μια νέα διαδικασία περιφερειακής ανάπτυξης θεσμών, στην οποία συμμετείχαν μόνο χώρες της Ανατολικής Ασίας και εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών. Αυτό το νέο περιφερειακό φόρουμ, το οποίο έγινε γνωστό ως το ASEAN Plus Three (APT), έφερε για πρώτη φορά σε επαφή τις χώρες ASEAN και τις τρεις χώρες της βορειοανατολικής Ασίας, δηλαδή την Ιαπωνία, τη Νότια Κορέα και την Κίνα, χωρίς την παρουσία δυτικών δυνάμεω, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες.

Η αυξανόμενη παγκόσμια σημασία της Ανατολικής Ασίας δεν έγκειται μόνο στο ότι η περιοχή αποτελεί το σπίτι σε μερικές από τις πιο σημαντικές και δυναμικές οικονομίες του κόσμου-την Κίνα, την Ινδονησία, την Ιαπωνία, την Κορέα, το Βιετνάμ - αλλά και στην ενίσχυση της συνεκτικότητας της περιφερειακής οικονομικής δραστηριότητας σε έναν αναδυόμενο κόσμο των περιφερειών. Όπως αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο, η περιοχή της Ανατολικής Ασίας περιλαμβάνει δύο υποπεριφερειακά στοιχεία: τη Νοτιοανατολική Ασία - Μπρουνέι, την Καμπότζη, το Ανατολικό Τιμόρ, την Ινδονησία, το Λάος, τη Μαλαισία, τη Μιανμάρ, τις Φιλιππίνες, τη Σιγκαπούρη, την Ταϊλάνδη και το Βιετνάμ και τη Βορειοανατολική Ασία-Κίνα, την ΕΔΠ του Χονγκ Κονγκ, την Ιαπωνία, τν

ΕΔΠ του Μακάο, τη Μογγολία, τη Βόρεια Κορέα, τη Νότια Κορέα και την Ταϊβάν. Έχει επιτύχει έναν από τους βαθύτερους οικονομικούς μετασχηματισμούς που έχουν καταγραφεί ιστορικά. Το 1960, η ανατολική Ασία αντιπροσώπευε μόνο το 4% του παγκόσμιου Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕγχΠ). Μέχρι τη δεκαετία του 1990, είχε γίνει μία από τις τρεις βασικές οικονομικές περιοχές (μαζί με την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική) που κυριαρχούσαν από κοινού στην παγκόσμια οικονομία, αντιπροσωπεύοντας το ένα τέταρτο του παγκόσμιου ΑΕΠ. Σήμερα, η Ανατολική Ασία εξακολουθεί να είναι η ταχύτερα αναπτυσσόμενη περιφερειακή οικονομία στον κόσμο, με το ΑΕγχΠ της να αυξάνεται σε πάνω από 7 τοις εκατό το χρόνο στις αρχές του 2010 (Dittmer, 2012).

Η Ανατολική Ασία είναι πυρήνας μιας ευρύτερης διαπεριφερειακής περιοχής της Ασίας-Ειρηνικού, η οποία περιλαμβάνει επίσης την Ωκεανία (Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία και τις Χώρες του Ειρηνικού) και της Αμερικής (Ηνωμένες Πολιτείες, Καναδάς, Μεξικό και άλλα αμερικανικά ηπειρωτικά έθνη με ακτή του Ειρηνικού). Οι περισσότερες χώρες από αυτές τις τρεις περιφέρειες είναι μέλη του φόρουμ οικονομικής συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού (ΑΡΕC), του μεγαλύτερου περιφερειακού οικονομικού ομίλου στον κόσμο που εκπροσωπεί περίπου το 60% της παγκόσμιας οικονομίας. Στη δεκαετία του '90 για πρώτη φορά ο όγκος των μεταβατικών ροών εμπορίου και επενδύσεων υπερέβη τις υπερατλαντικές ροές, κάνοντας την Ασία-Ειρηνικό το κύριο κέντρο της οικονομικής βαρύτητας στο διεθνές σύστημα. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '90, οι περιφερειακοί οικονομικοί δεσμοί που συνδέουν την Ανατολική Ασία και τις χώρες της Ασίας-Ειρηνικού είχαν συνεργαστεί κυρίως από τα επιχειρηματικά συμφέροντα.

Ωστόσο, μετά την οικονομική κρίση της Ανατολικής Ασίας το 1997-1998, οι κυβερνήσεις από την περιοχή άρχισαν να αναπτύσσουν μια πιο ουσιαστική περιφερειακή οικονομική διπλωματία, οδηγώντας στη δημιουργία νέων διεθνών συμφωνιών, πλαισίων και οργανισμών.

Μέχρι τις αρχές του 2010, αναπτύχθηκε ο περιφερειακός τομέας στην Ανατολική Ασία και την Ασία-Ειρηνικό σε διάφορα μέτωπα. Παρόλα αυτά, σημαντικές προκλήσεις για την περαιτέρω πρόοδο του περιφερειακού χαρακτήρα σε αυτό το μέρος του κόσμου βρίσκονται μπροστά.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει τα χαρακτηριστικά και τη σημαντικότητα της περιφερειακής συνεργασίας στην Ασία – Ειρηνικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

1.1.Ορισμός περιφερειακής συνεργασίας

1.1.1.Περιφερειακή συνεργασία έναντι περιφερειοποίησης

Έχει γίνει όλο και πιο συνηθισμένο να γίνεται διάκριση μεταξύ της «περιφερειακής συνεργασίας» και της «περιφερειοποίησης» ως ξεχωριστές έννοιες. Η περιφερειακή συνεργασία μπορεί να οριστεί ως πολιτικά σχέδια που καθοδηγούνται από το κράτος και που στοχεύουν στην προώθηση της διακυβερνητικής πολιτικής συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο (Hurrell, 1995: 39-40). Είναι οι διαδικασίες από την κορυφή προς τα κάτω διαδικασίες στις οποίες οι κυβερνήσεις σκοπίμως προσπαθούν να ενισχύσουν κυρίως τη συνεργασία μέσω της δημιουργίας περιφερειακών θεσμών (Pempel, 2005). Έτσι, εξ ορισμού, η κυβέρνηση είναι ο κύριος αρχιτέκτονας της περιφερειακής αυτοδιοίκησης. Οι δύο περιφερειακές ρυθμίσεις το APEC και το APT, είναι παραδείγματα περιφερειακής πολιτικής.

Η περιφερειοποίηση, από την άλλη πλευρά, αναφέρεται στις διαδικασίες εκ των κάτω προς τα άνω των αυξανόμενων περιφερειακών αλληλεπιδράσεων που καθοδηγούνται πρωτίστως από μη κυβερνητικούς φορείς (Pempel, 2005). Με άλλα λόγια, ουσιαστικά δε βασίζεται στη συνειδητή πολιτική των κρατών μελών. Εστιάζοντας στον οικονομικό τομέα, η περιφερειοποίηση αναφέρεται στην εντατικοποίηση του εμπορίου και τις ροές επενδύσεων σε μια γεωγραφικά καθορισμένη περιοχή σε σχέση με το εμπόριο και των επενδυτικών ροών της εν λόγω περιοχής με τον υπόλοιπο κόσμο. Οι σημαντικότεροι παράγοντες στην οικονομική περιφερειοποίηση είναι οι πολυμερείς εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε διασυνοριακές οικονομικές συναλλαγές με τη δημιουργία περιφερειακών δικτύων παραγωγής.

Αυτή η σχέση μεταξύ των δύο διαδικασιών αντιστοιχεί στη διάκριση που ο William Wallace έχει κάνει μεταξύ της «επίσημης» και της «άτυπης» ολοκλήρωσης. Ορίζει την ολοκλήρωση ως «τη δημιουργία και διατήρηση έντονων και διαφοροποιημένων προτύπων αλληλεπίδρασης μεταξύ των προηγούμενων αυτόνομων μονάδων» (Wallace, 1990:9). Υιοθετώντας αυτόν τον ορισμό της ολοκλήρωσης, προτείνει την επίσημη ολοκλήρωση που αναφέρεται στη δημιουργία και τις αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο των κανόνων από τους κυβερνητικούς φορείς μέσω συμφωνίας ή συνθήκης, ενώ η ανεπίσημη ένταξη αναφέρεται στα «έντονα πρότυπα της αλληλεπίδρασης που αναπτύσσεται χωρίς την ώθηση των εσκεμμένων πολιτικών αποφάσεων, ακολουθώντας τη δυναμική των αγορών, την τεχνολογία, τα δίκτυα επικοινωνιών και την κοινωνική αλλαγή» (Wallace, 1990). Ομοίως, ο Richard Higgott κάνει διάκριση μεταξύ de facto οικονομικής ολοκλήρωσης και de jure πολιτικής συνεργασίας.

Διαφοροποιώντας αυτά τα δύο επίπεδα των περιφερειακών διαδικασιών, οι μελετητές της περιφερειακής αυτοδιοίκησης έχουν συζητήσει τη σχέση μεταξύ των δύο. Η περιφερειοποίηση δημιουργεί πιέσεις για την επιδίωξη των περιφερειακών σχεδίων, όπως προτείνει η θεωρία της οικονομικής αλληλεξάρτησης; Ή, αντιστρόφως, ο περιφερειακός χαρακτήρας προωθεί τις διαδικασίες περιφερειοποίησης όπως προβλέπεται; Όπως παρατηρεί ο Higgott, η ιστορία της περιφερειακής οικονομίας Ασίας-Ειρηνικού δείχνει ότι η de facto οικονομική ολοκλήρωση προηγήθηκε της εμφάνισης των de jure διαδικασιών θεσμοποίησης στην περιοχή αυτή (Higgott, 1997). Ο Yamamoto κάποτε χαρακτήρισε την απουσία επίσημων περιφερειακών θεσμών στην Ασία-Ειρηνικό μέχρι το 1989 παρά το σχετικά υψηλό επίπεδο πραγματικής οικονομικής ολοκλήρωσης ως «περιφερειοποίηση χωρίς περιφερειακή συνεργασία» (Yamamoto, 1999).

Υπάρχει συναίνεση μεταξύ των μελετητών ότι το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του της περιφερειακής οικονομίας Ασίας-Ειρηνικού χαρακτηρίστηκε από de facto περιφερειοποίηση παρά de jure περιφερειακή συνεργασία. Πολλοί εμπειρογνώμονες

υποθέτουν ότι η διαδικασία περιφερειοποίησης δημιούργησε τις δυνάμεις από τη βάση προς τα πάνω για τη δημιουργία περιφερειακών θεσμών.

Παρόλα αυτά, όπως φαίνεται στα επόμενα κεφάλαια, η σχέση μεταξύ των δύο δεν είναι απολύτως απλή. Αν η διαδικασία περιφερειοποίησης δημιούργησε τις πιέσεις για την κατασκευή του περιφερειακού συστήματος, γιατί η περιοχή Ασίας-Ειρηνικού έπρεπε να περιμένει μέχρι το 1989 να γίνει μάρτυρας της δημιουργίας του πρώτου διακυβερνητικού πλαισίου; Ποιες είναι οι συνδέσεις που συνδέουν αυτά τα δύο διαφορετικά επίπεδα περιφερειακών διαδικασιών; Ποιοι είναι οι μηχανισμοί με τους οποίους οι δυνάμεις από τα κάτω μεταφράζονται στα περιφερειακά σχέδια από την κορυφή προς τα κάτω από τα κράτη; Υπάρχουν δύο δυνατές διαδρομές που μπορούν να συνδέσουν αυτά τα δύο επίπεδα. Η πρώτη πιθανότητα είναι ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή των περιφερειακών δικτύων παραγωγής δημιουργούν πιέσεις στις κυβερνήσεις να δημιουργήσουν διακυβερνητικούς μηχανισμούς για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των οικονομικών τους δραστηριοτήτων. Σε αντάλλαγμα, η κυβέρνηση μπορεί να ανταποκριθεί στην αυξανόμενη ζήτηση από κάτω για περιφερειακά έργα. Η άλλη δυνατή σύνδεση μεταξύ των δύο είναι ότι οι μη κυβερνητικοί φορείς δημιουργούν τις δυνάμεις από κάτω προς τα πάνω που απαιτούν τη δημιουργία επίσημων θεσμών.

1.2.Περιφερειακή συνεργασία στο διεθνές σύστημα

Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο περιφερειακός χαρακτήρας έχει γίνει βασικό καθοριστικό χαρακτηριστικό του διεθνούς συστήματος. Μιλάμε όλο και περισσότερο για την «Ανατολική Ασία», την «Ευρώπη», τη «Λατινική Αμερική» και ούτω καθεξής ως διακριτές περιοχές ή περιφερειακές κοινότητες

που αποτελούν στοιχειώδη μέρη της παγκόσμιας κοινωνίας. Πράγματι, έχει υποστηριχθεί ότι σήμερα ζούμε όλο και περισσότερο σε έναν κόσμο περιφερειών και σε ένα διεθνές σύστημα που καθορίζεται από τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ περιφερειών και περιφερειακών εξουσιών (Buzan and Weaver, 2003).

Η περιφερειακή συνεργασία μπορεί να οριστεί ως «οι δομές, οι διαδικασίες και οι ρυθμίσεις που λειτουργούν προς μια μεγαλύτερη συνοχή εντός μιας συγκεκριμένης διεθνούς περιφέρειας όσον αφορά οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και άλλα είδη συνδέσεων» (Dent, 2008). Μπορεί να λάβει δύο γενικευμένες μορφές. Η πρώτη από αυτές, που περιλαμβάνει διαδικασίες μικρο-επιπέδου που προέρχονται από περιφερειακές συγκεντρώσεις διασυνδεδεμένου ιδιωτικού ή αστικού τομέα δραστηριότητες, μπορεί να αναφέρεται ρητά ως περιφερειοποίηση, διαφορετική από τη δεύτερη, η οποία περιλαμβάνει πρωτοβουλίες δημόσιας πολιτικής, όπως μια συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών ή άλλων κρατικών προγραμμάτων οικονομικής συνεργασίας και ένταξης που προέρχονται από τους διακυβερνητικούς διαλόγους και τις συνθήκες, οι οποίες μπορούν να αναφερθούν ειδικά ως περιφερειακές. Σύμφωνα με αυτή την αυστηρότερη ορολογία, η περιφερειακή συνεργασία είναι μια διαδικασία καθοδηγούμενη από την πολιτική από την κορυφή προς τα κάτω (top-down), ενώ η περιφερειοποίηση είναι περισσότερο μια επιχείρηση ή κοινωνικά καθοδηγούμενη διαδικασία εκ των κάτω προς τα άνω (bottom-up) (Buzan and Waever, 2003: 38).

Η περιφερειακή συνεργασία (συμπεριλαμβανομένης της περιφερειοποίησης) συνδέεται επίσης στενά με την παγκοσμιοποίηση. Εάν η παγκοσμιοποίηση μπορεί να θεωρηθεί θεμελιωδώς ως αυξανόμενο επίπεδο της σύνδεσης, της ολοκλήρωσης και της αλληλεξάρτησης μεταξύ των διαφόρων τμημάτων της παγκόσμιας οικονομίας και της κοινωνίας σε παγκόσμια κλίμακα, τότε η περιφερειακή συνεργασία είναι μια εκδήλωση πολύ παρόμοιων διαδικασιών που συμβαίνουν σε μια περιφερειακή κλίμακα.

Επιπλέον, όταν φαίνεται ότι δε διαθέτουν τους ανεξάρτητους ή αυτόνομους πόρους για να αντιμετωπίσουν επαρκώς τις ευκαιρίες και τις απειλές που θέτει η παγκοσμιοποίηση, τα κράτη-έθνη συνεργάζονται σε περιφερειακές ενώσεις και ομάδες για να συγκεντρώσουν τις δυνάμεις και τους πόρους τους προκειμένου να υπάρξει μια πιο αποτελεσματική συλλογική απάντηση στην παγκοσμιοποίηση (Buzan and Waever, 2003).

Ενώ η περιφερειακή συνεργασία μπορεί να θεωρηθεί ως δομικό στοιχείο της παγκοσμιοποίησης, έχει επίσης, αντιθέτως, θεωρηθεί κατά καιρούς ως κατακερματισμός του διεθνούς συστήματος σε ξεχωριστούς ανταγωνιστικούς περιφερειακούς σχηματισμούς που υπερασπίζονται οι αντίστοιχες «περιφερειακές δυνάμεις», όπως η Βραζιλία στη Λατινική Αμερική, η Ινδία στη Νότια Ασία και η Κίνα στην Ανατολική Ασία. Αυτό ήταν ιδιαίτερα ανησυχητικό στη διεθνή τάξη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο στις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν υπήρχε μεγάλη εικασία σχετικά με το ποιες από τις τρεις οικονομικές υπερδυνάμεις (οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ιαπωνία / Ανατολική Ασία) θα κυριαρχήσει στον εικοστό πρώτο αιώνα. Στην περίπτωση αυτή, αυτό που προέκυψε ήταν μια γενική διεύρυνση της περιφερειακής συνεργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο συνοδευόμενη από άλλα νέα επίπεδα διεθνούς και παγκόσμιας διακυβέρνησης και, πιο πρόσφατα, πολυπολικών διαρθρωτικών αλλαγών που επικεντρώνονται στην άνοδο νέων εξουσιών, οι περισσότερες από τις οποίες είναι μεγάλα αναπτυσσόμενα κράτη στο επίκεντρο αυτού που συλλογικά αναφέρεται συχνά ως «παγκόσμιος νότος» (Pempel, 2005).

Η πρωταρχική βάση της περιφερειακής αυτοδιοίκησης παγκοσμίως ήταν οικονομική. Συνεργασία και ένταξη μέσω του εμπορίου, των ξένων επενδύσεων, των διεθνών χρηματοδοτήσεων και των διαφόρων διασυνοριακών αναπτυξιακών έργων αποτέλεσαν τα βασικά θεμέλια όποιων περιφερειακών ομάδων έχουν συνεργαστεί. Διαφορετικές περιοχές έχουν λάβει διαφορετικές προσεγγίσεις για την προώθηση του οικονομικού

περιφερειακού χαρακτήρα και ο τρόπος επίτευξης ήταν ασύμμετρος. Παρά τα πρόσφατα προβλήματα που αντιμετωπίζει κατά τη διαχείριση της ευρωζώνης, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μακράν η πλέον ολοκληρωμένη περιφερειακή οικονομική οντότητα παγκοσμίως. Πρόκειται για μια πολύπλοκη δομή περιφερειακής διακυβέρνησης που οι περισσότερες άλλες περιοχές δεν είναι σε θέση να μιμηθούν εξαιτίας των πολύ χαμηλότερων επιπέδων της τεχνοκρατικής, θεσμικής και γενικής ικανότητας ανάπτυξής τους. Παρόλα αυτά, η Ε.Ε. εξακολουθεί να θεωρείται ως σημείο αναφοράς για την προηγμένη περιφερειακή οικονομική ολοκλήρωση στην οποία φιλοδοξούν και άλλες περιφέρειες, κυρίως στη Λατινική Αμερική, την Αφρική και πολλά μέρη της Ασίας (Pempel, 2005).

1.3. «Παλιά περιφερειοποίηση» έναντι «Νέας περιφερειοποίησης»

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 προέκυψε ένα «νέο κύμα περιφερειακής πολιτικής», όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), η συμφωνία NAFTA, η MERCOSUR (Κοινή Αγορά Νότου) και η Κοινότητα Ανάπτυξης της Μεσημβρινής Αφρικής (SADC). Στο πλαίσιο αυτό, η εμφάνιση περιφερειακών σχεδίων Ασίας-Ειρηνικού και Ανατολικής Ασίας, εκπροσωπούμενων από το APEC και την APT, δεν είναι ένα μεμονωμένο φαινόμενο.

Ένα αυξανόμενο σώμα βιβλιογραφίας σχετικά με τη «νέα περιφερειακή συνεργασία» υπογραμμίζει ότι το σημερινό κύμα περιφερειοποίησης από τα τέλη της δεκαετίας του '80 διαφέρει ποιοτικά από τον παλιό περιφερειακό χαρακτήρα που εμφανίστηκε κατά την περίοδο από τη δεκαετία του 1950 έως τη δεκαετία του '70. Το πρώτο κύμα περιφερειοποίησης προέρχεται από τη Δυτική Ευρώπη με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) το 1951, την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ή Ευρατόμ) το 1958, και την ενδεχόμενη ενοποίηση η Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ) το 1967.

Περιφερειακά έργα σε άλλα μέρη του κόσμου περιελάμβαναν τον σχηματισμό της Κοινής Αγοράς Κεντρικής Αμερικής (1960), της Οργάνωσης Αφρικανικής Ενότητας (1963), της Ένωσης των Εθνών της Νοτιοανατολικής Ασίας (1967) της Κοινότητας της Καραϊβικής και της Κοινής Αγοράς (CARICOM) (1973) και της Οικονομικής Κοινότητας των Δυτικοαφρικανικών Κρατών (ECOWAS) (1975). Με την εξαίρεση των μάλλον προορατικών περιφερειακών σχεδίων στην Ευρώπη, ο παλιός περιφερειακός χαρακτήρας χαρακτηριζόταν κυρίως από τις προσπάθειες των αναπτυσσόμενων χωρών να αναζητήσουν περιφερειακή αυτονομία από τη μεγάλη αντιπαλότητα δυνάμεων και να μειώσουν τις οικονομικές σχέσεις Βορρά-Νότου.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και της δεκαετίας του 1990 παρατηρήθηκε η εμφάνιση νέας περιφερειοποίησης. Η APEC παρέχει ένα εξαιρετικό παράδειγμα αυτού του νέου τύπου περιφερειακού χαρακτήρα. Ο Paul Bowles (1997) παρατηρεί ότι η νέα περιφερειοποίηση έχει δύο σημαντικά χαρακτηριστικά διακριτά από την παλαιότερη μορφή: 1) περιφερειακή συνεργασία Βορρά-Νότου και 2) τον πολλαπλό περιφερειακό χαρακτήρα. Η περιφερειακή συνεργασία Βορρά-Νότου αναφέρεται στο γεγονός ότι πολλοί από τους νέους περιφερειακούς σχηματισμούς αποτελούνται από μέλη τόσο από αναπτυσσόμενες όσο και από προηγμένες χώρες. Όπως επισημαίνει ο Bowles, ο στόχος των νέων περιφερειακών σχεδίων δε βασίζεται πλέον στην επιθυμία να ενισχυθεί η ανεξαρτησία από την παγκόσμια οικονομία, αλλά μπορεί μάλλον να θεωρηθεί ως «μέτρο για τη διασφάλιση της συνέχισης της συμμετοχής σ' αυτό. Ο φόβος των αναπτυσσόμενων χωρών δεν αποτελούσε πλέον εξάρτηση από την παγκόσμια οικονομία, αλλά από την εξάρτηση από αυτή». Από αυτή την άποψη, μπορεί να αναλυθεί η συμμετοχή των μελών του ASEAN σε αυτό το είδος περιφερειοποίησης Βορρά-Νότου με τη μορφή της APEC. Το δεύτερο χαρακτηριστικό του νέου κύματος περιφερειοποίησης είναι το γεγονός ότι «οι χώρες ανήκουν σε διαφορετικές περιφερειακές ομάδες και οργανισμούς (μερικές από τις οποίες έχουν, στην πράξη, αλληλεπικαλυπτόμενες

συντάξεις)». Η εμφάνιση διαφόρων περιφερειακών σχεδίων, όπως το APEC, το ARF, η APT και η EAS, είναι ένα παράδειγμα.

Παρόλο που η παλαιότερη βιβλιογραφία για την περιφερειακή τάση τείνει να αντιμετωπίζει μια περιοχή ως ένα περισσότερο ή λιγότερο αυτόνομο υποσύστημα του ευρύτερου διεθνούς συστήματος, η αυξανόμενη βιβλιογραφία για τη νέα περιφερειοποίηση τονίζει τη σχέση μεταξύ περιφερειακού και εξωπεριφερειακού περιβάλλοντος. Ειδικότερα, πολλοί μελετητές διερευνούν τη σχέση μεταξύ του περιφερειακού χαρακτήρα και της παγκοσμιοποίησης. Έχει προκύψει μια συζήτηση μεταξύ εκείνων που βλέπουν τον περιφερειακό χαρακτήρα ως εμπόδια στην παγκοσμιοποίηση και εκείνους που βλέπουν τον περιφερειακό χαρακτήρα ως βήματα προς την κατεύθυνση αυτή (Lawrence, 1991). Όμως πολλοί μελετητές του νέου περιφερειακού προσανατολισμού τείνουν να βλέπουν την περιφερειοποίηση και την παγκοσμιοποίηση ως αλληλοσυμπληρωματικές και όχι αντιφατικές διαδικασίες. Γι' αυτούς, η εμφάνιση νέου περιφερειακού χαρακτήρα μπορεί εν μέρει να θεωρηθεί ως αντίδραση στην παγκοσμιοποίηση, αλλά όχι ως αντίσταση σε αυτήν. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, όπως υποστηρίζει Katzenstein (2002), τα κράτη συχνά στρέφονται προς τον περιφερειακό χαρακτήρα, επειδή τα περιφερειακά προγράμματα «συχνά μεσολαβούν μεταξύ εθνικών και παγκόσμιων επιπτώσεων» (Katzenstein, 2002). Ομοίως, η Wallace (2002: 149) θεωρεί τις περιφέρειες ως ένα «φίλτρο για την παγκοσμιοποίηση».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

2.1.Triggers

Ο ιστορικός θεσμός υποδηλώνει ότι τα θεσμικά όργανα εμφανίζονται ή βιώνουν μια ριζική αλλαγή μόνο σε ορισμένες ιστορικές «κρίσιμες συγκυρίες». 1 Ωστόσο, από τη στιγμή που δημιουργούνται ιδρύματα (ή περνούν μια σημαντική μεταρρύθμιση), θέτουν «ιστορικές τροχιές» που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την πορεία. 2 Οι διαδικασίες που εξαρτώνται από τη διαδρομή χαρακτηρίζονται από «βαθμιαία και βαθμιαία» θεσμική εξέλιξη μεταξύ περιθωριακών περιόδων σχετικά γρήγορων και βαθιών αλλαγών.

Πολλοί ιστορικοί θεσμικοί τονίζουν τον ρόλο των κρίσεων ή των εξωτερικών κρίσεων στην κατακρήμνιση των κρίσιμων συνενώσεων, προκαλώντας έτσι θεσμική αλλαγή. Μια κρίση μπορεί να οριστεί ως μια κατάσταση αστάθειας που απαιτεί άμεσες λύσεις. Παραδείγματα περιλαμβάνουν τον πόλεμο, την οικονομική ύφεση, την κατάρρευση του διεθνούς οικονομικού συστήματος, τις πετρελαϊκές κρίσεις, τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις κ.ο.κ. Η έννοια της «ισορροπημένης στίξης», που έχει ληφθεί από την εξελικτική βιολογία, παρέχει την πιο ακραία εκδοχή του μοντέλου, υποδηλώνοντας ότι μια βαθιά θεσμική αλλαγή συμβαίνει μόνο σε περιόδους κρίσης που ακολουθούνται από μακρές περιόδους στάσης. Από αυτή την άποψη, ο Krasner (1984) υποστηρίζει ότι «η θεσμική αλλαγή είναι επεισοδιακή και δραματική παρά συνεχής και βαθμιαία».

2.2. Γιατί δημιουργούνται τα περιφερειακά θεσμικά όργανα;

Ωστόσο, οι αιτίες (κρίσεις ή γενικά αντιληπτά προβλήματα) δεν προκαλούν αυτομάτως θεσμική δημιουργία ή αλλαγή για τους ακόλουθους δύο λόγους. Πρώτον, αν και οι κρίσεις, εξ ορισμού, δημιουργούν την επείγουσα ανάγκη λύσεων για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που δημιουργούνται από τις κρίσεις, μπορεί να υπάρξει ισχυρή αντίσταση στη δημιουργία ενός νέου ιδρύματος μεταξύ ορισμένων παραγόντων. Επίσης, μπορεί να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των παραγόντων όσον αφορά την αντίληψή τους για τον επείγοντα χαρακτήρα των προβλημάτων. Επιπλέον, ακόμη και αν οι κυβερνήσεις αναγνωρίσουν προβλήματα στις υπάρχουσες θεσμικές ρυθμίσεις, μπορεί να υπάρξει διακύμανση όσον αφορά τις προτιμώμενες πολιτικές απαντήσεις των παραγόντων. Δεύτερον, η αναγνώριση των προβλημάτων δεν προκαλεί θεσμική δημιουργία εάν δεν υπάρχει ηγετική θέση (ή αν υπάρχει σύγκρουση ηγεσίας) για να μεταφραστεί η απαίτηση να σχηματιστεί ένα θεσμικό όργανο στην προσφορά του ή εάν συγκεκριμένες ιδέες που προσφέρουν θεσμικές λύσεις στα προβλήματα αυτά δεν υπάρχουν.

Όλες οι τρεις προϋποθέσεις: triggers, η ζήτηση για έναν περιφερειακό οργανισμό και η προσφορά ηγετικών και περιφερειακών ιδεών, πρέπει να είναι παρούσες για να δημιουργηθεί ένα περιφερειακό θεσμικό όργανο. Σε αυτή τη μελέτη αναφερόμαστε σε αυτή την «περίοδο σημαντικών αλλαγών» (όταν η ζήτηση και η προσφορά - οι συνθήκες συγκλίνουν) ως μια κρίσιμη καμπή.

Όπως αποκαλύπτουν εμπειρικές μελέτες για τη δημιουργία περιφερειακών θεσμών σε επόμενα κεφάλαια, υπάρχει συχνά μια αναντιστοιχία μεταξύ των συνθηκών ζήτησης και προσφοράς. Για παράδειγμα, η ζήτηση για θεσμική δημιουργία μπορεί να υπάρχει πολύ πριν από την προσφορά ηγεσίας και ιδεών που μεταφράζουν τη ζήτηση στην προσφορά. Ομοίως, η προσφορά περιφερειακών ιδεών ίσως αποτύχει να δημιουργήσει το κυβερνητικό αίτημα για τέτοιες ιδέες. Συνεπώς, είναι απαραίτητο να εξεταστεί ο

τρόπος αλληλεπίδρασης των συνθηκών ζήτησης και προσφοράς με τον άλλον και τον τρόπο με τον οποίο συγκλίνουν μόνο σε ορισμένες ιστορικές στιγμές.

Ωστόσο, για να εξηγηθεί η εμφάνιση του περιφερειακού χαρακτήρα στην περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού και την Ανατολική Ασία, χρειαζόμαστε μια θεωρία της περιφερειακής θεσμικής δομής. Ο περιφερειακός χαρακτήρας, όπως ορίζεται στο Κεφάλαιο 1, αναφέρεται ουσιαστικά στη δημιουργία θεσμών με στόχο την προώθηση της διακυβερνητικής συνεργασίας σε έναν γεωγραφικά καθορισμένο χώρο. Ως εκ τούτου, μια θεωρία του περιφερειακού χαρακτήρα απαιτεί να αντιμετωπιστεί το ζήτημα του «γιατί ένα θεσμικό όργανο δημιουργείται σε περιφερειακή βάση». Βασιζόμενοι στη σύντομη συζήτηση της βιβλιογραφίας πάνω στον ιστορικό θεσισμό παραπάνω και ενσωματώνοντας μερικές ιδέες από τις θεωρίες διεθνών σχέσεων που συζητήθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, το επόμενο τμήμα παρουσιάζει ένα θεσμικό πλαίσιο για την ανάλυση της δημιουργίας περιφερειακών θεσμών. Το αναλυτικό πλαίσιο αποτελείται από τρία μέρη: 1) triggers 2) τη διαμόρφωση των κρατικών προτιμήσεων για ή κατά του περιφερειακού χαρακτήρα (ζήτηση) και 3) την παροχή επιχειρηματικής ηγεσίας και περιφερειακών ιδεών (πλευρά προσφοράς).

2.2.1. Ο περιφερειακός χαρακτήρας ως μέσο ενίσχυσης της ισχύος

Όπως υποστηρίζει ο Ikenberry (1988), ενώ οι κρατικοί αξιωματούχοι ασχολούνται συνεχώς με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει το κράτος μέσω των υφιστάμενων διαύλων και θεσμών, ορισμένες προκλήσεις «θέτουν υπό αμφισβήτηση τους υπάρχοντες κανόνες του παιχνιδιού και τα ρεπερτόρια της κρατικής δράσης.» Αυτές οι προκλήσεις, ως εκ τούτου, συχνά προκαλούν θεσμική δημιουργία ή αλλαγή, υπονομεύοντας τη νομιμότητα των υφιστάμενων ρυθμίσεων και υπογραμμίζοντας τα πιθανά οφέλη από τους εναλλακτικούς θεσμικούς μηχανισμούς (Cortell and Peterson, 2002: 8). Παράλληλα, ανοίγουν πιθανές ευκαιρίες για τους κρατικούς λειτουργούς ή τους

κοινωνικούς παράγοντες να αναλάβουν νέες ιδέες πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας νέων θεσμών (Cortell and Peterson, 2002: 183). Εν συντομία, οι κρίσεις - είτε κρίσεις είτε αντιληπτά προβλήματα - όχι μόνο δημιουργούν την επείγουσα ανάγκη για νέους μηχανισμούς πολιτικής για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που βρίσκονται σε εξέλιξη (λειτουργίες που προκαλούν ζήτηση) αλλά και να παρέχουν πολιτικές ευκαιρίες (λειτουργίες που προμηθεύουν την προσφορά).

Σύμφωνα με την παραπάνω συζήτηση, ορισμένοι μελετητές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης υπογραμμίζουν τον ρόλο των κρίσεων ή των αντιληπτών προβλημάτων στην πρόκληση της θεσμικής καινοτομίας (Sweet et. al., 2001: 18-19). Υποδηλώνουν ότι τα αντιληπτά προβλήματα ή οι πολιτικές αποτυχίες παρέχουν πολιτικές ευκαιρίες στους «επιχειρηματίες της πολιτικής» ή στους «εξειδικευμένους κοινωνικούς φορείς» νέους μηχανισμούς πολιτικής. Μολονότι η σημασία των κρίσεων ως πηγή αλλαγών πολιτικής αναγνωρίζεται επίσης από μερικούς μελετητές της ασιατικής περιφερειακής αυτοδιοίκησης (Ravenhill, 1994) οι εννοιολογικές εφαρμογές των επιπτώσεων των κρίσεων στην οικοδόμηση θεσμών στην Ασία και τον Ειρηνικό είναι σπάνιες. Μια πρόσφατη εξαίρεση είναι η εργασία των Kent Calder και Min Ye, οι οποίες έφεραν την έννοια των κρίσιμων συνενώσεων και τους ρόλους των κρίσεων στο κέντρο της ανάλυσης για να εξηγήσουν αυτό που αποκαλούν «οργανωτικό χάσμα» στη βορειοανατολική Ασία (Calder and Ye, 2004: 191-226). Σύμφωνα με αυτούς, συνθήκη έχει τουλάχιστον τρία καθοριστικά χαρακτηριστικά. Πρώτον, μια κρίση συνήθως «καλεί τη σοβαρότητα της νομιμότητας των σημερινών ρυθμίσεων». Δεύτερον, μια κρίση προκαλεί «ερέθισμα για αλλαγή» προκαλώντας επείγουσα «ανάγκη συλλογικής δράσης για την αντιμετώπιση ενός κοινού προβλήματος». Τρίτον, υπάρχει έντονη πίεση χρόνου για δράση.

Βασιζόμενη σε αυτά τα έργα, αυτό το μέρος της ανάλυσης υπογραμμίζει δύο λειτουργίες των σκανδάλων: 1) οι ωθήσεις προκαλούν κυβερνητική αναγνώριση των προβλημάτων που απαιτούν νέους συλλογικούς μηχανισμούς και 2) παρέχουν πολιτικές

ευκαιρίες για νέες πολιτικές. Ωστόσο, όπως ήδη αναφέρθηκε, η αναγνώριση των κοινών προβλημάτων και το άνοιγμα των πολιτικών ευκαιριών από μόνα τους δεν αρκούν από μόνοι τους για να αναλάβουν οι χώρες ένα συλλογικό περιφερειακό σχέδιο. Απαιτεί την απαίτηση μιας περιφερειακής αντίδρασης (παρά μιας διμερούς ή παγκόσμιας αντίδρασης) και την ύπαρξη πολιτικών ηγετών που μπορούν να προτείνουν και να συντονίσουν μια περιφερειακή πρωτοβουλία. Επομένως, τα επόμενα δύο μέρη του αναλυτικού πλαισίου επικεντρώνονται στην ανάλυση της διακύμανσης των πολιτικών προτιμήσεων μεταξύ των κυριότερων κυβερνήσεων και, δεύτερον, στην διερεύνηση του ποιος δίνει ηγετική θέση στην εκκίνηση και την κινητοποίηση της υποστήριξης μιας περιφερειακής προσέγγισης και από την οποία προέρχονται οι περιφερειακές ιδέες.

2.2.2. Γνωστική περιφερειοποίηση

Αντί να συλλάβουν ένα περιφερειακό έργο ως μια ορθολογική επιδίωξη υλικών κινήτρων όπως η πολιτική εξουσία ή τα οικονομικά συμφέροντα, οι κονστρουκτιβιστές θεωρούν τον περιφερειακό χαρακτήρα ως αποτέλεσμα της περιφερειακής ευαισθητοποίησης και της περιφερειακής ταυτότητας με βάση την «κοινή αίσθηση της συμμετοχής σε μια συγκεκριμένη κοινότητα». Για τους κονστρουκτιβιστές, η ύπαρξη συλλογικής ταυτότητας αποτελεί σημαντική συνιστώσα των περιφερειακών σχεδίων. Υποδεικνύουν ότι οι χώρες «ομοϊδεάτες», οι οποίες μοιράζονται παρόμοιους πολιτικούς κανόνες και αξίες, είναι πιθανό να αναπτύξουν «συλλογική ταυτότητα» και έτσι είναι πιθανό να δημιουργήσουν μια περιφερειακή κοινότητα.

Άλλοι δε θεωρούν την ύπαρξη περιφερειακής ταυτότητας βασισμένης σε κοινά πρότυπα και συλλογική ταυτότητα που είναι απαραίτητες για τον σχηματισμό του περιφερειακού χαρακτήρα. Αντίθετα, ο προσδιορισμός ορισμένων εξωτερικών ως «άλλου» συχνά παρέχει επαρκείς λόγους για να συναντήσουν τα κράτη και να

σχηματίσουν μια περιφερειακή ομαδοποίηση (Neumann, 1999). Αυτό παραλληλίζει, σε κάποιο βαθμό, την πολιτική ρεαλιστική λογική του περιφερειακού χαρακτήρα, η οποία τονίζει τη λειτουργία εξισορρόπησης των περιφερειακών ενώσεων οι υπολοίποι. Ωστόσο, είναι πολύ διαφορετική από την ρεαλιστική προοπτική ότι οι κονστρουκτιβιστές δεν αντιλαμβάνονται τη διαμόρφωση του περιφερειακού χαρακτήρα απλώς ως μέσο για την αύξηση της συλλογικής διαπραγματευτικής ισχύος έναντι των άλλων. Αντιθέτως, βλέπουν το σχηματισμό του περιφερειακού χαρακτήρα ως αναζήτηση περιφερειακής ταυτότητας. Ο Acharya (1997) επισημαίνει ότι «ο περιφερειακός χαρακτήρας της ASEAN ξεκίνησε χωρίς μια ξεκάθαρη και προϋπάρχουσα αίσθηση συλλογικής ταυτότητας μεταξύ των ιδρυτικών μελών, παρά τις σημαντικές πολιτιστικές ομοιότητες μεταξύ τους». Η ανάπτυξη της ίδιας της ASEAN μάλλον μπορεί να θεωρηθεί ως μια συνεχιζόμενη διαδικασία περιφερειακή οικοδόμηση ταυτότητας.

2.2.3. Αμυντική περιφερειοποίηση

Τα κίνητρα πίσω από τον περιφερειακό χαρακτήρα προέρχονται από έναν πολύπλοκο συνδυασμό πολιτικών, οικονομικών και ιδεολογικών λόγων. Ωστόσο, σύμφωνα με την προβληματική προσέγγιση της θεσμικής δημιουργίας που συζητήθηκε εξαρχής, προτείνω η κυβερνητική ζήτηση για περιφερειακό χαρακτήρα να δημιουργείται από μια αίσθηση ανεπάρκειας στους υφιστάμενους διαύλους πολιτικής για την αντιμετώπιση των εξωπεριφερειακών προκλήσεων. Ειδικότερα, το επείγον κυβερνητικό ενδιαφέρον για μια περιφερειακή ρύθμιση στην Ασία-Ειρηνικό και την Ανατολική Ασία προκλήθηκε κυρίως από αμυντικά κίνητρα: Οι κυβερνήσεις υιοθέτησαν μια περιφερειακή προσέγγιση για την υπεράσπιση των εγχώριων συμφερόντων που απειλούνται από εξωπεριφερειακές εξελίξεις, συμπεριλαμβανομένης της πρόκλησης από οι μονομερείς ενέργειες της ηγεμονικής εξουσίας, η ανάπτυξη διακριτικών

περιφερειακών σχεδίων σε άλλα μέρη του κόσμου, η αστάθεια του μη ρυθμιζόμενου οικονομικού κεφαλαίου κ.ο.κ.

Η σημασία των αμυντικών κινήτρων για τα αναμενόμενα οφέλη τονίζεται από τη θεωρία της προοπτικής, η οποία υποδηλώνει ότι οι παράγοντες τείνουν να αποτιμούν την αποφυγή της απώλειας των περιουσιών τους περισσότερο από τις αναμενόμενες απώλειες (Levy, 1996:179-196). Από την άποψη αυτή, αναμένεται ότι το ενδιαφέρον των κυβερνήσεων για περιφερειακό προήλθε από την επιθυμία τους να χρησιμοποιήσουν ένα περιφερειακό φόρουμ ως μηχανισμό για την αποφυγή των αναμενόμενων απωλειών και όχι με μια σαφή αίσθηση δυνητικών οφελών. Αλλά γιατί να επιλέξει τον περιφερειακό χαρακτήρα; Υποστηρίζεται ότι τα κράτη συχνά στρέφονται προς τον περιφερειακό χαρακτήρα όταν αντιλαμβάνονται την ανεπάρκεια των παγκόσμιων θεσμικών πλαισίων για την προστασία των εγχώριων συμφερόντων τους. Οι κυβερνήσεις θεωρούν έναν περιφερειακό μηχανισμό ως έναν τρόπο είτε για τη συμπλήρωση του παγκόσμιου μηχανισμού είτε για την προστασία από τις ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις των διεργασιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Με διαφορετικό τρόπο, ο περιφερειακός χαρακτήρας μπορεί να θεωρηθεί ως μια περιφερειακή συλλογική απάντηση σε μια δυσκολία στους παγκόσμιους μηχανισμούς.

2.3. Πώς συντάσσονται τα περιφερειακά όργανα

Ενώ το προηγούμενο τμήμα ασχολήθηκε με τις συνθήκες της πλευράς της ζήτησης για θεσμική ανάπτυξη θέτοντας το ερώτημα γιατί δημιουργείται ένα περιφερειακό θεσμικό όργανο, αυτό το μέρος της ανάλυσης ασχολείται με τους όρους της προσφοράς θέτοντας ερωτήσεις σχετικά με τις ερωτήσεις. Το ζήτημα του "πώς" απαιτεί την διερεύνηση της πραγματικής πολιτικής διαδικασίας κατασκευής, εξετάζοντας ποιος δίνει ηγετική θέση στην εκκίνηση και στην οργάνωση των προσπαθειών για την ίδρυση ενός

περιφερειακού θεσμού και που παρέχει ιδέες που διαμορφώνουν το θεσμικό σχεδιασμό. Απαιτείται επίσης να εξεταστεί υπό ποιες προϋποθέσεις είναι δυνατή η παροχή ηγεσίας.

Όπως υποδηλώνεται νωρίτερα, απορρίπτεται η άποψη ότι είναι σιωπηρή στις περισσότερες θεωρίες της θεσμικής ανάπτυξης που προϋποθέτουν ότι, καθώς η ζήτηση για τη δημιουργία θεσμών αυξάνεται, αυτόματα μεταφράζεται στην προσφορά ενός οργανισμού. Ακόμη και αν υπάρχει μεγάλη ζήτηση για τη δημιουργία ενός περιφερειακού θεσμικού οργάνου, δεν θα δημιουργηθεί κανένα θεσμικό όργανο εάν κανείς δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και αναλαμβάνει το «κόστος του οργανισμού». Όπως επισημαίνει ο Sandholtz (1992: 185), «χωρίς ηγεσία, η ζήτηση συνεργασίας θα παραμείνει λανθάνουσα». Συγκεκριμένα, υπογραμμίζεται ο τρόπος με τον οποίο οι μη μεγάλες δυνάμεις παρέχουν επιχειρηματική ηγεσία στη διαμόρφωση περιφερειακού θεσμικού οργάνου. Διερευνά επίσης το ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν τα δίκτυα πολιτικής για την παροχή καινοτόμων ιδεών και πληροφοριών πολιτικής. Το επόμενο τμήμα περιγράφει πρώτα τους διαφορετικούς τύπους ηγεσίας που μπορούν να ασκήσουν τα κράτη, το δεύτερο συζητά την έννοια των «δικτύων πολιτικής» και, τέλος, θεωρεί την ύπαρξη διαρθρωτικών περιορισμών που περιορίζουν την επιτυχή άσκηση επιχειρηματικής ηγεσίας από μη μεγάλες δυνάμεις.

2.3.1. Ηγεσία

Παραδοσιακά, οι θεωρίες της προσφοράς σχετικά με την οικοδόμηση θεσμών επικεντρώθηκαν στην παρουσία ενός ηγεμονίου. Με βάση τα στοιχεία από τη θεωρία της ηγεμονικής σταθερότητας, ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι η ύπαρξη ενός ενιαίου περιφερειακού ηγεμονίου είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την οικοδόμηση ενός περιφερειακού πολυμερούς ιδρύματος. Άλλοι υποδηλώνουν ότι η οικοδόμηση

θεσμών μπορεί να οδηγήσει σε αυτό που ο Schelling (1978) ονομάζει *k*-ομάδα, δηλαδή ένα ελάχιστο υποσύνολο (*k*) ολόκληρης της ομάδας (*n*) που μπορεί να επωφεληθεί από την παροχή δημόσιων αγαθών ακόμα και αν άλλα μέλη (*nk*) με την οποία θα μπορούσαν να παρασχεθούν «κοινές ηγετικές ικανότητες». Για παράδειγμα, η σημασία του γαλλο-γερμανικού άξονα ως μοχλού της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι καλά αναγνωρισμένη στη βιβλιογραφία για την ευρωπαϊκή λογοτεχνία.⁴³ Είτε υπό την καθοδήγηση ενός μόνο ηγεμονίου είτε ενός μικρού αριθμού βασικών χωρών, ο θεσμός αυτός βασίζεται σε αυτό που ο Oran Young ονομάζει «διαρθρωτική ηγεσία», η οποία βασίζεται στην κατοχή υλικών πόρων που μπορεί να μεταφραστεί σε διαπραγματευτική δύναμη.

Ωστόσο, αυτή η έννοια της διαρθρωτικής ηγεσίας δεν είναι μόνο πολύ περιορισμένη αναλυτικά, αλλά επίσης δεν καταγράφει τον τρόπο με τον οποίο αναπτύχθηκε η περιφερειακή θεσμική ανάπτυξη στην Ασία-Ειρηνικό και την Ανατολική Ασία. Για να εξηγήσουμε την κατασκευή περιφερειακών ιδρυμάτων με αδύναμες εξουσίες όπως η Αυστραλία (στην περίπτωση του APEC) και τα μέλη του ASEAN ως ομάδα (στην περίπτωση της APT), η παρούσα διατριβή στηρίζεται στη βιβλιογραφία που ασχολείται με τους μη δομικούς τύπους της ηγεσίας. Ο Young προσδιορίζει δύο μη διαρθρωτικές μορφές ηγεσίας: επιχειρηματική και πνευματική ηγεσία. Αυτές οι έννοιες της ηγεσίας δε βασίζονται σε στοιχεία ενεργειακής εξουσίας ως πηγή επιρροής. Αντίθετα, η «επιχειρηματική ηγεσία» προέρχεται από την «διαπραγματευτική δεξιότητα να πλαισιώνει ζητήματα με τρόπους που ενθαρρύνουν τις ολοκληρωτικές διαπραγματεύσεις», ενώ η «πνευματική ηγεσία» βασίζεται στο «πνευματικό κεφάλαιο ή γενετικά συστήματα σκέψης που διαμορφώνουν την προοπτική εκείνων που συμμετέχουν στις θεσμικές διαπραγματεύσεις. Ο Ikenberry προτείνει την ιδέα της «ηγεσίας της κατάστασης», η οποία βασίζεται στην «ικανότητα να βλέπει κανείς συγκεκριμένες ευκαιρίες για να οικοδομήσει ή να επαναπροσανατολίσει τη διεθνή πολιτική τάξη, παρά τις ικανότητες της πολιτείας του κράτους».

2.3.2. Δίκτυα πολιτικής

Ακόμη και αν τελικά μπορεί να είναι το κράτος που διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην πραγματική καθιέρωση διακυβερνητικής περιφερειακής ρύθμισης, δεν υπάρχει λόγος να αρνηθεί κανείς ότι οι μη κρατικοί φορείς μπορούν να συμβάλουν στην κατασκευή του περιφερειακού φόρουμ. Συγκεκριμένα, διερευνώνται οι ρόλοι που μπορούν να διαδραματίσουν τα δίκτυα πολιτικής για την παροχή ιδεών πολιτικής και πληροφοριών που επηρεάζουν τη μορφή και την κατεύθυνση των περιφερειακών θεσμών.

Τα δίκτυα πολιτικής μπορούν να οριστούν ως «ένα σύνολο σχετικά σταθερών σχέσεων μη ιεραρχικής και ανεξάρτητης φύσης που συνδέουν διάφορους παράγοντες που έχουν κοινά συμφέροντα σε σχέση με μια πολιτική και οι οποίοι ανταλλάσσουν πόρους για την επίδωξη αυτών των κοινών συμφερόντων, αναγνωρίζοντας ότι η συνεργασία είναι ο καλύτερος τρόπος για την επίτευξη κοινών στόχων» (Borzel, 1998). Η έννοια ενός δικτύου πολιτικής πρέπει να διακρίνεται από την έννοια μιας κοινότητας πολιτικής, πιο τυποποιημένη και θεσμοθετημένη σχέση μεταξύ μη κυβερνητικών και κυβερνητικών μελών ενός δικτύου πολιτικής που είναι ιδιαίτερα ενσωματωμένο στη διαδικασία χάραξης πολιτικής.

Στη βιβλιογραφία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, οι υποστηρικτές της νεο-λειτουργικότητας υπογραμμίζουν γενικά τη σημασία του ρόλου της υπερεθνικής επιχειρηματικότητας που διαδραματίζουν τέτοιοι οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μολονότι υπάρχουν διαφωνίες ως προς το αν ο ρόλος των υπερεθνικών παραγόντων είναι ουσιαστικά απαραίτητος για τον προσδιορισμό του περιεχομένου και του ρυθμού της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι υπερεθνικοί παράγοντες έδωσαν ορισμένες φορές στους κυβερνητικούς διαπραγματευτές νέες ιδέες πολιτικής που αποδείχθηκαν ευνοϊκές για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Παρόλο που δεν υπάρχουν τέτοιοι υπερεθνικοί φορείς στην Ασία, σχηματίστηκαν εκκολλαπτόμενα δίκτυα μη κυβερνητικής πολιτικής για την προώθηση των περιφερειακών προσπαθειών για την οικοδόμηση θεσμών, πρώτον στο πλαίσιο της Ασίας-Ειρηνικού και στη συνέχεια στην Ανατολική Ασία. Αυτό το τμήμα της ανάλυσης στοχεύει στον εντοπισμό των συνθηκών υπό τις οποίες τα εν λόγω δίκτυα πολιτικής μπορεί να διαδραματίσει ρόλο στην περιφερειακή διακυβερνητική διαδικασία. Προσπαθεί επίσης να αποσαφηνίσει τους ακριβείς ρόλους που διαδραματίζουν στη διαδικασία περιφερειακής ανάπτυξης θεσμών.

Συχνά προτείνεται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία ότι κάτω από συνθήκες αβεβαιότητας, τα δίκτυα πολιτικής, είτε οι επιστημοειδείς κοινότητες είτε τα δίκτυα υπεράσπισης, είναι πιθανότερο να είναι σε θέση να ενεργούν ως επιχειρηματίες της πολιτικής, οι οποίοι επιφέρουν αλλαγές στη δημόσια πολιτική εισάγοντας καινοτόμες ιδέες πολιτικής και θέτοντας νέες ατζέντες.⁶² Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αυτές οι στιγμές αβεβαιότητας είναι όταν κυβερνητικοί αξιωματούχοι αντιμετωπίζουν ασυνήθιστες ή ασταθείς καταστάσεις που δυσχεραίνουν την λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων.⁶³ Επομένως, οι επιχειρηματίες των πολιτικών είναι πιο πιθανό να επιτύχουν στην προώθηση των ιδεών πολιτικής τους αυτές τις κρίσιμες ιστορικές στιγμές. Ωστόσο, όπως αναλύεται παρακάτω, ακόμη και σε αυτές τις στιγμές, η επιλογή των υπευθύνων για τη λήψη αποφάσεων μεταξύ των ιδεών που έχουν στη διάθεσή τους περιορίζεται από τις ευρύτερες κανονιστικές δομές μπορεί να διαδραματίσει ρόλο στην περιφερειακή διακυβερνητική διαδικασία. Προσπαθεί επίσης να αποσαφηνίσει τους ακριβείς ρόλους που διαδραματίζουν στη διαδικασία περιφερειακής ανάπτυξης θεσμών.

Συχνά προτείνεται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία ότι κάτω από συνθήκες αβεβαιότητας, τα δίκτυα πολιτικής, είτε οι επιστημοειδείς κοινότητες είτε τα δίκτυα υπεράσπισης, είναι πιθανότερο να είναι σε θέση να ενεργούν ως επιχειρηματίες της

πολιτικής, οι οποίοι επιφέρουν αλλαγές στη δημόσια πολιτική εισάγοντας καινοτόμες ιδέες πολιτικής και θέτοντας νέες ατζέντες (Haas, 1992). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αυτές οι στιγμές αβεβαιότητας είναι όταν κυβερνητικοί αξιωματούχοι αντιμετωπίζουν ασυνήθιστες ή ασταθείς καταστάσεις που δυσχεραίνουν την λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων. Επομένως, οι επιχειρηματίες των πολιτικών είναι πιο πιθανό να επιτύχουν στην προώθηση των ιδεών πολιτικής τους αυτές τις κρίσιμες ιστορικές στιγμές. Ωστόσο, όπως συζητείται κατωτέρω, ακόμη και σε αυτές τις στιγμές, η επιλογή των υπευθύνων λήψης αποφάσεων μεταξύ των ιδεών που έχουν στη διάθεσή τους περιορίζεται από τις ευρύτερες κανονιστικές δομές.

2.3.3. Δομικοί περιορισμοί

Ποιες είναι οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι μη μεγάλες δυνάμεις μπορούν να διαδραματίσουν έναν επιχειρηματικό ηγετικό ρόλο; Πότε οι πιο αδύναμες πολιτείες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον προσδιορισμό της μορφής των περιφερειακών θεσμών που περιλαμβάνουν μεγάλες δυνάμεις; Πότε μπορούν τα δίκτυα πολιτικής να επηρεάσουν αποτελεσματικά τη δημόσια πολιτική παρέχοντας καινοτόμες ιδέες;

Η παροχή πολιτικής ηγεσίας από τις μικρότερες δυνάμεις και η επιτυχής εισαγωγή ιδεών που παρέχονται από μη κυβερνητικούς φορείς στην κυβερνητική πολιτική δεν είναι απαλλαγμένες από υλικούς και κανονιστικούς περιορισμούς. Η «αρνητική ζήτηση», που συζητήθηκε νωρίτερα, μπορεί να μεταφραστεί σε «αρνητική προσφορά», η οποία εδώ ορίζεται ως μια προσπάθεια να αποτραπούν ή να αποκλειστούν οι προσπάθειες οικοδόμησης θεσμών. Όταν μια τέτοια αρνητική προσφορά προέρχεται από μια χώρα με διαρθρωτική δύναμη, μπορεί να ενεργήσει όπως ο Rapkin (2001) αποκαλεί «δεσμευτική δύναμη», η οποία αναφέρεται στην αρνητική άσκηση των ίδιων δομικών εξουσιών που απαιτούνται για θετικές ηγετικές δραστηριότητες για να μπλοκάρουν τις πρωτοβουλίες

του άλλου για συλλογική δράση. Σύμφωνα με τον Rapkin (2001), η απουσία αυτού του είδους δεσμευτικής δύναμης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για μια επιτυχημένη άσκηση ηγεσίας. Αυτό υποστηρίζεται από το γεγονός ότι, σε αρκετές περιπτώσεις, οι προσπάθειες των χωρών της Ανατολικής Ασίας να κατασκευάσουν περιφερειακά μόνο «Ασιατικές» ομαδοποιήσεις έγινε ουσιαστικά από την κυβέρνηση των ΗΠΑ. Ως εκ τούτου, η στάση της αμερικανικής κυβέρνησης έναντι ενός περιφερειακού σχεδίου ήταν ένας ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας για να καθοριστεί εάν θα ξεκινούσε η πρωτοβουλία.

Επιπλέον, η παροχή ηγεσίας περιορίζεται από τις κανονιστικές δομές. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της Ασίας-Ειρηνικού, η αδυναμία της Ιαπωνίας να αναλάβει ηγετικό ρόλο, παρά τις οικονομικές δυνατότητές της, συχνά αποδίδεται σε αυτό που ορισμένοι αποκαλούν «έλλειμμα νομιμότητας» λόγω της ιστορικής μνήμης της αποικιοκρατίας, της στρατιωτικής επιθετικότητας και του πολέμου τις φρικαλεότητες που κυριαρχούν μεταξύ των ασιατικών χωρών (Rapkin, 2001). Επομένως, το ερώτημα ποιος μπορεί να προσφέρει ηγεσία όχι μόνο ως θέμα υλικού ενεργητικού, αλλά και για την κανονιστική εξέταση της νομιμότητας του ηθοποιού μεταξύ των δυνητικών μελών. Σύμφωνα με τον Ravenhill (1994), «το ποιος προωθεί μια πρωτοβουλία μπορεί να είναι σημαντικός παράγοντας για το κατά πόσον είναι επιτυχημένη».

2.4.Θεσμική δομή και εξέλιξη

Έχοντας προτείνει ένα αναλυτικό πλαίσιο για τη διερεύνηση της δημιουργίας περιφερειακών θεσμών, αυτό το στάδιο ανάλυσης διερευνά τα ζητήματα των θεσμικών χαρακτηριστικών και της εξέλιξης. Γιατί οι περιφερειακοί θεσμοί λαμβάνουν τις μορφές που παίρνουν και γιατί και πώς εξελίσσονται;

Υπάρχουν τουλάχιστον τέσσερις αντιπαραθετικές απόψεις για τη θεσμική μορφή και την εξέλιξη: νεορεαλισμός, λειτουργικός ορθολογιστικός θεσμός, δογματικός / κοινωνιολογικός θεσμός και ιστορικός θεσμός. Η νεορεαλιστική προοπτική απαιτεί ότι τα θεσμικά χαρακτηριστικά αντικατοπτρίζουν τις υποκείμενες σχέσεις εξουσίας μεταξύ των κρατών μελών. Για τους νεορεαλιστές, τα θεσμικά όργανα έχουν σχεδιαστεί για να επιτρέψουν σε ισχυρότερες πολιτείες να προωθήσουν τα συμφέροντά τους σε βάρος των λιγότερο ισχυρών κρατών. Τα θεσμικά όργανα αλλάζουν ως αποτέλεσμα είτε της αλλαγής της υποκείμενης κατανομής των ικανοτήτων μεταξύ των κρατών μελών είτε των αλλαγών στα συμφέροντα ή τις προτιμήσεις των ισχυρότερων κρατών. Η δεύτερη άποψη, μια λειτουργική ορθολογική προσέγγιση, υποδηλώνει ότι οι οργανισμοί δημιουργούνται για τις λειτουργίες που εκτελούν, ειδικά όσον αφορά τη μείωση του κόστους των συναλλαγών και την αύξηση της αποτελεσματικότητας. Από αυτή την άποψη, τα θεσμικά χαρακτηριστικά πρέπει να αντικατοπτρίζουν τη φύση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Οι οργανισμοί αλλάζουν ως αποτέλεσμα της «αναβάθμισης» (μαθησιακών επιπτώσεων) ή της θεσμικής δυσλειτουργίας εξαιτίας της μετατόπισης των εξωτερικών συνθηκών ή της εμφάνισης νέων τύπων προβλημάτων (2003). Η τρίτη άποψη βασίζεται σε μια κονστрукτιβιστική ή κοινωνιολογική κατανόηση των θεσμών. Κατά την άποψη αυτή, τα θεσμικά όργανα εξέρχονται από τη διάδοση των κανόνων και των ιδεών. Ως εκ τούτου, τα θεσμικά χαρακτηριστικά αντανακλούν τις πλέον επικρατούσες κοινές προδιαγραφές μεταξύ των φορέων. Η θεσμική αλλαγή συμβαίνει όταν αλλάζουν οι κοινές προδιαγραφές ή αντικαθίστανται από νέους κανόνες.

Η θεσμική εξέλιξη χαρακτηρίζεται από μια εξέλιξη που εξαρτάται από την πορεία, λόγω των συνεπαγόμενων «αυξανόμενων αποδόσεων». Η θεσμική μεταβολή είναι πιθανό να χαρακτηρίζεται από μια διαδικασία διαστρωμάτωσης (δημιουργία νέων θεσμών με βάση τα προϋπάρχοντα θεσμικά όργανα) και μετατροπής (αναδιαμόρφωση υφιστάμενων θεσμών για νέους σκοπούς). Επομένως, τα θεσμικά χαρακτηριστικά

αντικατοπτρίζουν την ιστορική συσσώρευση πρακτικών, κανόνων και διαδικασιών σε προϋπάρχοντα ιδρύματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΣΙΑΣ-ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ

3.1. Προτιμήσεις κρατών όσον αφορά τον περιφερειακό χαρακτήρα

Οι αρχές των περιφερειακών ιδεών της Ασίας-Ειρηνικού μπορούν να αναχθούν στα μέσα της δεκαετίας του 1960, όταν ιαπωνικοί ακαδημαϊκοί έκαναν αρκετές προτάσεις για προώθηση της οικονομικής συνεργασίας του Ειρηνικού (Katzenstein, 2002). Η πρώτη σημαντική περιφερειακή ιδέα προωθήθηκε μέσω μιας σειράς μελετών και ερευνών από ιαπωνικούς οικονομολόγους, όπως ο Saburo Okita και ο Kiyoshi Kojima στο Κέντρο Οικονομικών Ερευνών της Ιαπωνίας (JERC) που ιδρύθηκε τον Δεκέμβριο του 1963. Το Νοέμβριο του 1965, ο Kojima του Πανεπιστημίου Hitotsubashi και ο Hiroshi Kurimoto, υπάλληλος της Ιαπωνικής Ένωσης ECAFE, πρότειναν την ιδέα μιας Ειρηνικού Ελεύθερου Εμπορίου (PAFTA) στο πρώτο διεθνές συνέδριο του JERC στο Τόκιο. Η πρόταση PAFTA ζήτησε μια περιφερειακή ρύθμιση εμπορίου που θα αποτελείται από πέντε ανεπτυγμένες οικονομίες, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά, την Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία και την Ιαπωνία. Με τη μορφή μιας περιφερειακής ζώνης ελευθέρων συναλλαγών όπως η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), θα συνεπαγόταν διακρίσεις στις δασμολογικές και εμπορικές πολιτικές έναντι των τρίτων χωρών. Η αρχική πρόταση του Kojima προκάλεσε κυρίως την ανησυχία του για τις συνέπειες της διαμόρφωσης ενός ευρωπαϊκού κλειστού οικονομικού μπλοκ και την επιθυμία να αντιμετωπιστεί η εμφάνιση του ευρωπαϊκού περιφερειακού χαρακτήρα με τη μορφή της ΕΟΚ ενισχύοντας την οικονομική συνεργασία του Ειρηνικού μέσω της ελευθέρωσης του εμπορίου και της ειδίκευσης στην παραγωγή (Kojima and Kurimoto, 1996).

Το Μάρτιο και τον Απρίλιο του 1967, ο Kojima, κατόπιν αιτήματος του Ιαπωνικού Υπουργού Εξωτερικών, Takeo Miki, πραγματοποίησε μια «περιοδεία μελέτης» για να προωθήσει την πρόταση PAFTA στις άλλες τέσσερις προηγμένες χώρες. Μέσω αυτής της περιοδείας, χρηματοδοτούμενης από το Υπουργείο Εξωτερικών (MOFA), ο Kojima συζήτησε την ιδέα του με πολλούς από τους εξέχοντες ρπαίκτες που από τότε διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη περιφερειακών ιδεών του Ειρηνικού και δικτύων διακρατικών πολιτικών. Ενώ η πρόταση του PAFTA δεν πραγματοποιήθηκε, η περιοδεία του Kojima έθεσε τα θεμέλια για την πρώτη διάσκεψη Ειρηνικού Εμπορίου και Ανάπτυξης (PAFTAD) τον Ιανουάριο του 1968 (Ravenhill, 1994: 183).

Αντιμέτωπος με την έλλειψη ενδιαφέροντος για την πρότασή του PAFTA μεταξύ κυβερνήσεων στις άλλες τέσσερις ανεπτυγμένες χώρες του Ειρηνικού, ο Kojima αναπροσδιόρισε την αρχική του πρόταση PAFTA, αναγνωρίζοντας ότι η πρότασή του για ένα PAFTA ήταν πρόωρη. Στη διάσκεψη, πρότεινε την καθιέρωση ενός Οργανισμού Ειρηνικού Εμπορίου και Ανάπτυξης (OPTAD) ως «ενδιάμεσο βήμα» για την επίτευξη ενός μακροπρόθεσμου στόχου για την υλοποίηση μιας Ειρηνευτικής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών. Το OPTAD, ως πιο μετριοπαθής οργανισμός, έπρεπε να διαμορφωθεί μετά τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Στο ίδιο συνέδριο, ο Αυστραλός οικονομολόγος Peter Drysdale του Αυστραλιανού Εθνικού Πανεπιστημίου (ANU), ο οποίος ήταν φοιτητής τόσο της Kojima όσο και του Sir John Crawford, παρουσίασε την έκδοσή του για μια πρόταση OPTAD. Ωστόσο, καμία πρόταση δεν προκάλεσε σημαντικό ενδιαφέρον από τις κυβερνήσεις της περιοχής (Ravenhill, 1994).

Τα αποτελέσματα της πρώτης διάσκεψης του PAFTAD ήταν διττή. Πρώτον, οι συμμετέχοντες συμφώνησαν γενικά ότι μια ζώνη ελευθέρων συναλλαγών του Ειρηνικού, όπως προτείνεται από την Kojima, δεν ήταν εφικτή (Patrick, 1997). Όπως παραδέχεται ο ίδιος ο Kojima, η κατανομή των κερδών θα ήταν πολύ άνιση λόγω των διαφορετικών επιπέδων οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ των πέντε προτεινόμενων μελών. Επιπλέον, η

πρότασή του PAFTA επικρίθηκε στο ότι θα δημιουργούσε ένα «πλούσιο club των ανδρών» το οποίο θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη των ασιατικών χωρών. Ενώ η πρόταση PAFTA περιορίστηκε αρχικά στις πέντε προηγμένες χώρες του Ειρηνικού, σχεδιάστηκε για να καλωσορίσει τις αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής ως συνδεδεμένα μέλη. Ωστόσο, τα κέρδη για αυτές τις αναπτυσσόμενες χώρες να ενταχθούν στην ομάδα αναμένεται να είναι ασήμαντα (Soesastro, 1983).

Το δεύτερο σημαντικό αποτέλεσμα ήταν ότι, ενώ οι προτάσεις του PAFTA και του OPTAD δεν εξασφάλισαν μεγάλη υποστήριξη από τους συμμετέχοντες στη διάσκεψη, αναγνώρισαν την ανάγκη συνέχισης των συζητήσεων σε ευρύτερα θέματα περιφερειακής οικονομικής συνεργασίας, εκτός των εμπορικών ρυθμίσεων. Επιπλέον, συμφώνησαν ότι ήταν επιτακτική ανάγκη να προσκαλέσουμε οικονομολόγους από τις αναπτυσσόμενες χώρες ως συμμετέχοντες στις επόμενες διασκέψεις να ενσωματώσουν τα συμφέροντα των αναπτυσσόμενων χωρών στην εξέταση των θεμάτων συνεργασίας του Ειρηνικού (Patrick, 1997).

Συνεπώς, το δεύτερο συνέδριο Εμπορίου και Ανάπτυξης του Ειρηνικού συγκλήθηκε το 1969 στο Κέντρο Ανατολής-Δύσης στη Χαβάη. Το κεντρικό θέμα αυτής της δεύτερης διάσκεψης ήταν οι περιφερειακές εξελίξεις εν γένει και ο ρόλος των αναπτυσσόμενων χωρών ειδικότερα. Το συνέδριο αυτό συγκέντρωσε οικονομολόγους όχι μόνο από τις αρχικές πέντε συμμετέχουσες χώρες στο πρώτο συνέδριο, αλλά και από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες της Ασίας. Σε αυτό το συνέδριο, οι εκπρόσωποι της Αυστραλίας ζήτησαν μια διάσκεψη το επόμενο έτος για να εξετάσουν τα θέματα ξένων άμεσων επενδύσεων, τα οποία οδήγησαν στο τρίτο PAFATAD στο Σίδνεϊ τον Αύγουστο του 1970. Κατά την τρίτη διάσκεψη PAFTAD, οι Καναδοί συμμετέχοντες υποσχέθηκαν να διεξαγάγουν τέταρτη διάσκεψη στον Καναδά εμπόδια στο εμπόριο μεταξύ των οικονομιών της Ασίας-Ειρηνικού. Έτσι, οι προσπάθειες των αφοσιωμένων ατόμων να εξασφαλίσουν την ολοκλήρωση της σειράς των προκαταρκτικών διασκέψεων με την

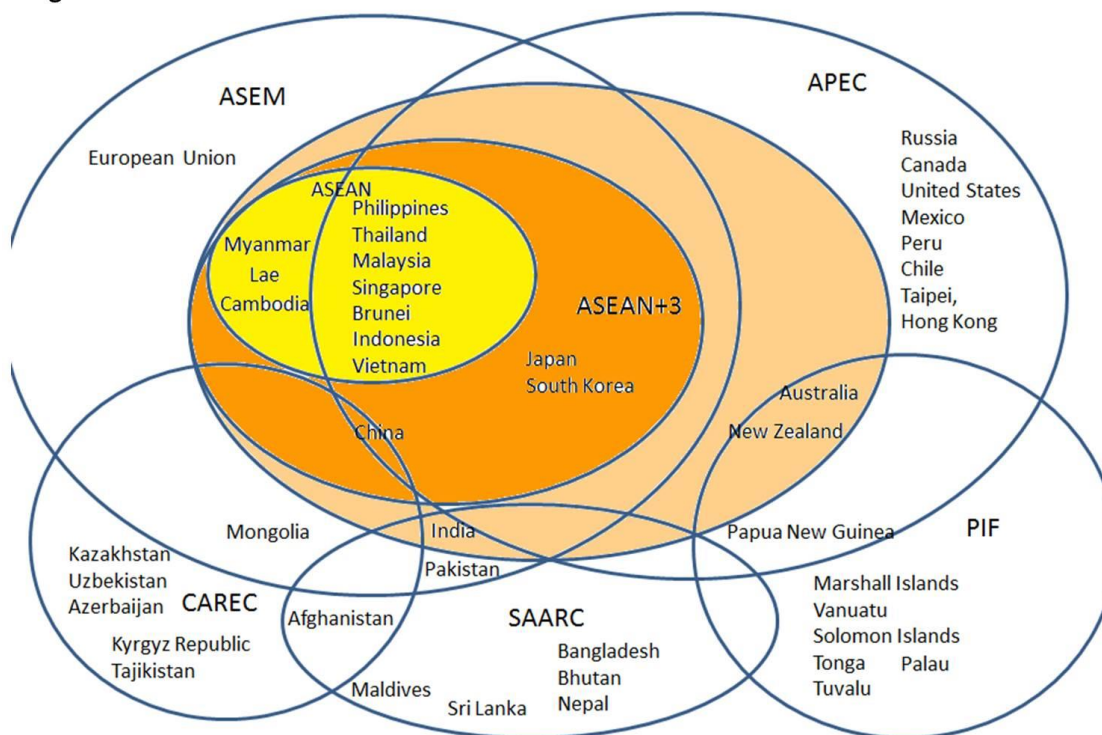
ανάληψη ηγετικής θέσης και την εξασφάλιση χρηματοδότησης άρχισαν τη διαδικασία PAFTAD η οποία συνεχίστηκε τις επόμενες δεκαετίες (Patrick, 1997). Στη συνέχεια, οι διασκέψεις PAFTAD διεξήχθησαν σε ένα και ενάμισι χρόνο κατά μέσο όρο.

Τον Οκτώβριο του 1972, σε κοινή υπουργική διάσκεψη μεταξύ Αυστραλίας και Ιαπωνίας, οι δύο κυβερνήσεις συμφώνησαν να χρηματοδοτήσουν την ίδρυση του Ερευνητικού Προγράμματος Οικονομικών Σχέσεων Αυστραλίας, Ιαπωνίας και Δυτικού Ειρηνικού, το οποίο θα διεξαχθεί από κοινού από τον JERC και την Ερευνητική Σχολή Ερευνών του Ειρηνικού. Το έργο διευθύνθηκε από τον Saburo Okita και τον Sir John Crawford και η έρευνα διεξήχθη από τους Kiyoshi Kojima και Peter Drysdale. Αυτά τα εξέχοντα στοιχεία στον κύκλο PAFTAD κράτησαν ζωντανά την πρόταση OPTAD κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του '70. Η κοινή τους έκθεση, που παρουσίασε ο Crawford και ο Okita στις κυβερνήσεις της Αυστραλίας και της Ιαπωνίας το 1976, συνέστησε στις δύο κυβερνήσεις να συνεργαστούν για να συνειδητοποιήσουν τη δημιουργία ενός OPTAD (Crawford and Okita, 1976). Ωστόσο, η έκθεση δεν προκάλεσε άμεσες ή ουσιαστικές απαντήσεις. Η πρόταση παραμελήθηκε σε μεγάλο βαθμό εκτός των περιοχών της Αυστραλίας, της Ιαπωνίας και του PAFTAD μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970 (Ravenhill, 1994).

Στον επιχειρηματικό κόσμο, μια πρωτοβουλία επιχειρηματικών ηγετών της Ιαπωνίας και της Αυστραλίας οδήγησε στον σχηματισμό του Οικονομικού Συμβουλίου Λεκάνης του Ειρηνικού (PBEC) τον Απρίλιο του 1967. Αυτός ο ιδιωτικός οργανισμός συγκέντρωσε επιχειρηματίες, τραπεζίτες και βιομηχάνους, αρχικά από τις πέντε ανεπτυγμένες χώρες του Ειρηνικού, να προωθήσει τις συζητήσεις σχετικά με το περιφερειακό εμπόριο και τις επενδύσεις και τη συνεργασία μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα. Το PBEC εξελίχθηκε από την ανάπτυξη της διμερούς συνεργασίας μεταξύ των επιχειρηματιών της Αυστραλίας και της Ιαπωνίας μέσω της Επιτροπής Επιχειρηματικής Συνεργασίας Αυστραλίας-Ιαπωνίας, η οποία συστάθηκε το 1962.

Σχήμα 1- Περιφερειακοί Οικονομικοί Οργανισμοί στην Ασία- Ειρηνικό

Πηγή: <http://archive.the-ipf.com/anyone-for-alphabet-soup-a-guide-to-asia-pacific-regionalism/>

3.2. Πώς δημιουργήθηκε η APEC

Ενώ οι προηγούμενες περιφερειακές προτάσεις Ασίας-Ειρηνικού δεν υλοποιήθηκαν, γιατί άρχισε με επιτυχία η πρωτοβουλία APEC το 1989; Το επόμενο τμήμα εξετάζει τόσο τις συνθήκες ζήτησης όσο και την προσφορά που οδήγησαν στη δημιουργία του APEC με τη σειρά του. Θα υποστηριχτεί ότι στα τέλη της δεκαετίας του 1980 παρατηρήθηκε η σύγκλιση διαφόρων παραγόντων που προάγουν το σχηματισμό της περιφερειακής αυτοδιοίκησης, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής προσπάθειας για ένα

περιφερειακό σχέδιο και την παροχή πολιτικής ηγεσίας που ανέλαβε τα «έξοδα διοργάνωσης» προτείνοντας μια περιφερειακή πρωτοβουλία, την κινητοποίηση της υποστήριξης και το συμβιβαστικό συμβιβασμό (Calder and YE, 2004: 195).

Διαπιστώθηκε ανωτέρω ότι η άμεση ατζέντα της APEC περιλαμβάνει την ελευθέρωση του εμπορίου, τη διευκόλυνση του εμπορίου και την οικονομική συνεργασία. Συνεπώς, ξεκίνησε η νομισματική και μακροοικονομική συνεργασία και τα έργα ανάπτυξης και τεχνικής συνεργασίας. Πολλά από αυτά τα μέτρα πολιτικής προέκυψαν από την ημερήσια διάταξη για βαθύτερη ολοκλήρωση και μπορεί να είναι πιο εφικτά από την καθιέρωση μιας επίσημης RTA. Έτσι, η APEC θα μπορούσε να είναι πιο επιτυχημένη στην επίτευξη βαθύτερης ολοκλήρωσης σε ορισμένους τομείς παρά στην επίτευξη ρητής ολοκλήρωσης. Αρκετά από αυτά τα θέματα ήταν προωθήθηκε με μεγάλο ενθουσιασμό από το Business Forum του Ειρηνικού, το οποίο δημιουργήθηκε μετά τη Σύνοδο Κορυφής στο Σιάτλ. Το παρόν φόρουμ περιλαμβάνει εκπροσώπους επιχειρήσεων από όλη την εριοχή APEC. Για παράδειγμα, εναρμονισμένοι κανονισμοί, αποτελεσματικότερες τελωνειακές διαδικασίες ή αυξημένη κανονιστική ρύθμιση η διαφάνεια θα βοηθούσε αυτόματα τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς στην APEC. Αυτό θα προσέδιδε νέο νόημα στον ανοιχτό περιφερειακό χαρακτήρα. Σε πολλές ασιατικές οικονομίες καλλιεργείται το ενδιαφέρον για την απελευθέρωση. Ορισμένες χώρες θα μπορούσαν να βρουν ευκολότερο να αναλάβουν αυτά τα μέτρα αν ήταν μέρος μιας περιφερειακής συμφωνίας.

Υπάρχουν δύο αξιοσημείωτα χαρακτηριστικά της APEC. Σε αντίθεση με άλλες συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών, η επίτευξη των στόχων του Μπογκόρ έχει μέχρι στιγμής βασιστεί σε (i) ατομικά ή εθνικά σχέδια δράσης, αντί της άκαμπτης εφαρμογής του στόχου σε όλα τα κράτη μέλη και (ii) των παραχωρήσεων όσον αφορά τη μείωση των εμπορικών και μη εμπορικών φραγμών επεκτάθηκε σε όλους τους μη εμπορικούς εταίρους.

3.2.1. Ιαπωνία

Η Ιαπωνία έχει κεντρική θέση στην ανάπτυξη της ιδέας Ασίας-Ειρηνικού. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 παρατηρήθηκε ένα νέο ενδιαφέρον στο πλαίσιο της ιαπωνικής κυβέρνησης για την ιδέα ενός διακυβερνητικού φόρουμ Ασίας-Ειρηνικού. Σε αντίθεση με την προηγούμενη εποχή που χαρακτηρίστηκε από την ισχυρή προσωπική προσήλωση των πολιτικών στην ιδέα, αυτή τη φορά η ιδέα υιοθετήθηκε από τους γραφειοκράτες στο Υπουργείο Διεθνούς Εμπορίου και Βιομηχανίας (MITI). Το νέο ενδιαφέρον του MITI για μια περιφερειακή προσέγγιση προκλήθηκε άμεσα από την κίνηση των ΗΠΑ να εξετάσουν μια διμερή συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ιαπωνίας.

Αντιδρώντας στις αυξανόμενες εμπορικές τριβές μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ιαπωνίας, οι Ηνωμένες Πολιτείες άσκησαν αυξανόμενη πίεση στην Ιαπωνία, μέσω διμερών διαπραγματεύσεων, για να ανοίξουν την αγορά της. Περαιτέρω, η μονομερής τάση στην πολιτική των Η.Π.Α. καταδείχθηκε σαφέστερα από την απειλή των ΗΠΑ να χρησιμοποιήσουν την αρχή «Super-301» της τροπολογίας που εισήχθη στο νομοσχέδιο του 1988 για το εμπόριο. Για να ανταποκριθεί στις προκλήσεις αυτές, η Ιαπωνία είχε κίνητρο να χρησιμοποιήσει μια πολυμερή ρύθμιση για να αντισταθμίσει τις αυξανόμενες αμερικανικές πιέσεις στις διμερείς διαπραγματεύσεις (Shimbum, 1989: 177). Επιπλέον, ενόψει της μείωσης της ηγεμονίας των ΗΠΑ, οι Ιάπωνες ανησυχούσαν όλο και περισσότερο για τον αντίκτυπο μιας ενδεχόμενης μείωσης της ικανότητας απορρόφησης της αμερικανικής αγοράς στις εξαγωγικές οικονομίες της περιοχής.

Το Φεβρουάριο του 1988, σχηματίστηκε μια άτυπη ομάδα μελέτης για την Ανάπτυξη Εμπορίου Ασίας-Ειρηνικού στο πλαίσιο του MITI. Η ομάδα υπέβαλε μια εσωτερική έκθεση τον Ιούνιο του 1988, ζητώντας τη δημιουργία ενός φόρουμ Ασίας-Ειρηνικού. Στην έκθεση MITI εντοπίστηκαν οι ακόλουθοι τρεις παράγοντες που προωθούσαν το MITI να προτείνει την περιφερειακή οικονομική συνεργασία: 1) την ανάπτυξη του

περιφερειακού χαρακτήρα στη Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη (η σύναψη της Συμφωνίας Ελευθέρων Συναλλαγών ΗΠΑ-Καναδά τον Ιανουάριο του 1988 και η κίνηση της ΕΚ προς την Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά το 1992), 2) την ταχεία ανάπτυξη των οικονομιών της Ασίας-Ειρηνικού που θα μπορούσαν να διαταράξουν την τρέχουσα παγκόσμια οικονομική τάξη και 3) τον πολλαπλασιασμό πολλών προτάσεων, όπως η ζώνη ελεύθερων συναλλαγών ΗΠΑ-ASEAN, η εμπορική συμφωνία ΗΠΑ-Ιαπωνίας και ο ΟΟΣΑ Ασίας-Ειρηνικού.

Η αυξανόμενη ζήτηση της Ιαπωνίας για οικονομική συνεργασία Ασίας-Ειρηνικού στα τέλη της δεκαετίας του 1980 βασίστηκε σε ένα συνδυασμό πολιτικών, οικονομικών και ιδεολογικών κινήτρων. Πολιτικά, ενόψει της αυξανόμενης μονομερούς τάσης των ΗΠΑ και των διμερών πιέσεων, οι Ιάπωνες προτιμούσαν μια πολυμερή προσέγγιση με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Όταν οραματιζόνταν ένα περιφερειακό ίδρυμα Ασίας-Ειρηνικού που θα συμπεριλάμβανε τις Ηνωμένες Πολιτείες ως μέλος, οι Ιάπωνες αναμένουν ότι θα περιόριζαν την αμερικανική μονομερή προσέγγιση σε ένα πολυμερές περιβάλλον όπου πολλές ασιατικές χώρες αντιμετωπίζουν παρόμοιες ανησυχίες σχετικά με τις πολιτικές των ΗΠΑ. Μια τέτοια προσέγγιση θα μεγιστοποιούσε τη διαπραγματευτική τους δύναμη έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών. Από οικονομική άποψη, δεδομένης της αυξανόμενης εμπορικής και επενδυτικής σχέσης μεταξύ της Ιαπωνίας και των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας, στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης σημασίας της αγοράς των ΗΠΑ, η οικονομική συνεργασία Ασίας-Ειρηνικού έχει νόημα. Όσον αφορά την αναζήτηση από την Ιαπωνία μιας περιφερειακής ταυτότητας, η έννοια Ασίας-Ειρηνικού παρείχε στην Ιαπωνία μια λύση για την αποφυγή της ανεπιθύμητης επιλογής μεταξύ της Δύσης και της Ασίας. Συνοψίζοντας, παρόλο που το ενδιαφέρον του Τόκιο για την έννοια της Ασίας-Ειρηνικού αντικατοπτρίζει τη μακρά αναζήτηση της Ιαπωνίας για την ίδια της ταυτότητα μεταξύ Ασίας και Δύσης καθώς και το οικονομικό της ενδιαφέρον για την περαιτέρω ενίσχυση των περιφερειακών δραστηριοτήτων της αγοράς και για την εξασφάλιση πρόσβασης στην αγορά και στις δύο πλευρές του Ειρηνικού, αυτό που έγινε άμεση

ώθηση για την πρόταση του MITI ήταν τα πολιτικά κίνητρα για την αντιστάθμιση της ανόδου του αμερικανικού μονοπωλίου και για την αντιμετώπιση της αύξησης του περιφερειακού χαρακτήρα στη Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη.

3.2.2. Αυστραλία

Μόνο το 1983, όταν ο πρωθυπουργός Bob Hawke από το Εργατικό Κόμμα ανέλαβε καθήκοντα, η αυστραλιανή κυβέρνηση άρχισε να επιδιώκει μια εμφανή «ώθηση στην Ασία» στην αναζήτηση μιας κοινότητας (Higgott and Nossal, 1998). Αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του τον Μάρτιο του 1983, ο Hawke εξέφρασε την πρόθεσή του να ενισχύσει τις σχέσεις της Αυστραλίας με χώρες της Ασίας-Ειρηνικού σε αρκετές περιπτώσεις. Το Νοέμβριο του 1983, στην ομιλία του ενώπιον του Εμπορικού Επιμελητηρίου Αυστραλίας-Ταϊλάνδης στην Μπανγκόκ, ο Hawke πρότεινε τη δημιουργία περιφερειακής οικονομικής ένωσης, υπογραμμίζοντας τη δέσμευση της κυβέρνησής του στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού (Terada, 1988).

Ακριβώς όπως η Ιαπωνία βρισκόταν συχνά σε δύσκολη θέση ανάμεσα στις προχωρημένες χώρες της Δύσης και σε άλλες ασιατικές χώρες, η Αυστραλία «δύει ανυπόμονα ανάμεσα σε δύο κόσμους»- μεταξύ του αγγλοαμερικανικού κόσμου των αρχών του 19ου αιώνα της Αυστραλίας και της ανάπτυξης του εικοστού αιώνα και του νέου κόσμου μιας Ασιατικής «γειτονιάς» (Higgott et. al., 1990). Η προσπάθεια του Hawke να επαναπροσδιορίσει την Αυστραλιανή ταυτότητα περισσότερο με την Ασία και μακριά από τον παλιό ευρωπαϊκό προσανατολισμό αντικατοπτρίζει την αναζήτηση της κατάλληλης περιφερειακής ταυτότητας. Αυτή η αποκαλούμενη "Ασιανισμός" της Αυστραλίας στην αναζήτηση της περιφερειακής ταυτότητας, ωστόσο, δεν ήταν άσχετη με την επιθυμία της Αυστραλίας να ενισχύσει τη σχέση της με τις ταχέως αναπτυσσόμενες οικονομίες της Ασίας.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, οι οικονομικές κρίσεις πλήττουν τις οικονομίες που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές βασικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένης της Αυστραλίας, της Νέας Ζηλανδίας και του Καναδά. Προκειμένου να βοηθηθεί η ανάκαμψη της αυστραλιανής οικονομίας, η διοίκηση της Hawke έπρεπε να αναλάβει σημαντικές εγχώριες οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Ο διορισμός του Ross Garnaut, ως σύμβουλος οικονομικής πολιτικής του Hawke, ήταν σημαντικός για το σκοπό αυτό. Βασιζόμενη εν μέρει στις συμβουλές του Garnaut, η κυβέρνηση του Hawke εφάρμοσε οικονομικές μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένης της απελευθέρωσης των αγορών χρηματοπιστωτικών και συναλλάγματος, της ελευθέρωσης της εξωτερικής επενδυτικής πολιτικής και της μείωσης των εταιρικών φόρων.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 προστέθηκε μια ακόμη πρόκληση στην αυστραλιανή οικονομία, καθώς η προοπτική του κατακερματισμού της παγκόσμιας οικονομίας έγινε αντιληπτή όλο και περισσότερο. Στη Βόρειο Αμερική, η Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου Καναδά-ΗΠΑ υπογράφηκε το 1987, των ρυθμίσεων της ενιαίας εσωτερικής αγοράς για το 1992 προχώρησε στην Ευρώπη. Ο φόβος να περιθωριοποιηθούν σε έναν κόσμο εμπορικών συνασπισμών, από τους οποίους η Αυστραλία θα αποκλειόταν, ήταν ασφαλώς το κίνητρο της πρωτοβουλίας APEC της Hawke στις αρχές του 1989. Εν τω μεταξύ, η Αυστραλία ήταν ολοένα και περισσότερο απογοητευμένη από τις διαπραγματεύσεις της ΓΣΔΕ, όπου το ζήτημα της απελευθέρωσης των γεωργικών προϊόντων δεν παίρνει αρκετή προσοχή.

Μαζί, με την αργή πρόοδο στο Γύρο της Ουρουγουάης, η αύξηση του περιφερειακού χαρακτήρα σε άλλα μέρη της περιοχής και η αυξανόμενη τάση των ΗΠΑ να προσφύγουν στην μονομερή προσέγγιση, συνέβαλαν στα κίνητρα της Αυστραλίας να επιδιώξουν μια πολυμερή προσέγγιση με τις χώρες της Ασίας-Ειρηνικού. Αυτές οι εξωτερικές εξελίξεις στα τέλη της δεκαετίας του '80 έγιναν μια σημαντική ώθηση για την πρωτοβουλία APEC

του Hawke. Ωστόσο, η πρωτοβουλία αντικατόπτριζε επίσης μακροπρόθεσμα θέματα στην αυστραλιανή εξωτερική πολιτική, συμπεριλαμβανομένων των στόχων της εξασφάλισης της πρόσβασης στην αγορά μετά την απώλεια της αγοράς της στην Ευρώπη και της επιδίωξης μιας περιφερειακής ταυτότητας στην αναζήτηση της κοινότητας, με το φόβο ότι θα μείνει μόνη της. Ως εκ τούτου, η ιδέα της συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού βρήκε άνετα τον δρόμο της στην αυστραλιανή πρωτοβουλία πολιτικής ως απάντηση τόσο στις άμεσες αιτίες όσο και στην μακροχρόνια αναζήτηση της Αυστραλίας για τη θέση της στον κόσμο.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το ενδιαφέρον της Αυστραλίας για την ιδέα της συνεργασίας του Ειρηνικού προωθήθηκε πρώτα από επιχειρηματίες και ακαδημαϊκούς από τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Η πρωτοβουλία APEC που ανέλαβε η κυβέρνηση Hawke ήταν σε μεγάλο βαθμό συνεπής με τις ιδέες που προωθούνται από τους κύκλους PAFTAD και PECC. Η Αυστραλία είχε στην επιρροή της πολλούς ανθρώπους που συμμετείχαν σε αυτές τις κοινότητες που είχαν αναπτύξει και προώθησε την ιδέα της συνεργασίας του Ειρηνικού για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πολλά από αυτά τα άτομα συμμετείχαν άμεσα στην κυβέρνηση.

Όπως στην περίπτωση της Ιαπωνίας, το ενδιαφέρον της Αυστραλίας για την περιφερειακή ιδέα της Ασίας-Ειρηνικού βασίστηκε στα μακροπρόθεσμα θέματα της εξωτερικής πολιτικής της Αυστραλίας, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών συμφερόντων για την εξασφάλιση της πρόσβασης στην αγορά μετά την απώλεια της ευρωπαϊκής αγοράς και την αναζήτηση μιας νέας περιφερειακής ταυτότητα ανεξάρτητα από την ευρωπαϊκή κληρονομιά του έθνους. Ωστόσο, η μεγάλη ώθηση για την πρωτοβουλία APEC του Hawke προήλθε από τις πολιτικές προκλήσεις που προέκυψαν από μια σειρά εξωτερικών εξελίξεων στα τέλη της δεκαετίας του '80.

3.2.3. Ηνωμένες Πολιτείες

Δεδομένου ότι η κυβέρνηση των ΗΠΑ συνέχισε να ευνοεί την παραδοσιακή της προτίμηση για τον παγκοσμιοποιητή κατ' αρχήν και τον διμερή χαρακτήρα όσον αφορά τις ασιατικές χώρες, οι πολιτικοί των ΗΠΑ δεν σκέφτονται ως περιφερειακή επιλογή ως ιδιαίτερα ελκυστική προσέγγιση. Ωστόσο, η κυβέρνηση των Η.Π.Α. ήρθε να δεχθεί μια περιφερειακή προσέγγιση στα τέλη της δεκαετίας του '80. Γιατί έγιναν πιο δεκτικοί σε μια περιφερειακή ιδέα Ασίας-Ειρηνικού;

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, τα αυξανόμενα εμπορικά ελλείμματα των ΗΠΑ με τις ασιατικές χώρες έγιναν ένα από τα κεντρικά ζητήματα της οικονομικής πολιτικής της. Ως αποτέλεσμα, άρχισε να εμφανίζεται το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για συνεργασία στον Ειρηνικό, θεωρώντας το ως "μέσο μείωσης των αυξανόμενων εμπορικών φρικιών που συνοδεύουν την επέκταση του εμπορίου του Ειρηνικού".⁹³ Οι αναπτυσσόμενες οικονομίες στις χώρες NIES και ASEAN ώθησαν τον Υφυπουργό Πολιτική Πολιτική Lawrence Eagleburger για την πρόβλεψη μιας «μετατόπισης στο κέντρο βάρους των συμφερόντων εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ από τη διατλαντική σχέση προς την λεκάνη του Ειρηνικού και ιδιαίτερα την Ιαπωνία».

Εν τω μεταξύ, οι διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης, οι οποίες ξεκίνησαν το 1986, έμειναν αδιέξοδες, ιδίως ενόψει της ευρωπαϊκής αντίστασης. Κατά συνέπεια, οι υπάλληλοι των ΗΠΑ διαπίστωσαν ότι η περιφερειακή συνεργασία στην Ασία-Ειρηνικό ήταν ένα μέσο για την ανάληψη ευρωπαϊκών παραχωρήσεων στο γύρο. Δεδομένης της δυσκολίας επίτευξης συμφωνίας για την ελευθέρωση του εμπορίου, οι Ηνωμένες Πολιτείες άρχισαν να εξετάζουν μια περιφερειακή προσέγγιση ως εναλλακτική λύση στη μακρόχρονη θέση της που ευνοούσε την παγκόσμια πολυμέρεια. Οι ΗΠΑ συνήψαν μια συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών με τον Καναδά το 1988 και άρχισαν να συζητούν πιθανές συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών με άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ιαπωνίας και του ASEAN.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, τα αυξανόμενα εμπορικά ελλείμματα των ΗΠΑ με τις ασιατικές χώρες έγιναν ένα από τα κεντρικά ζητήματα της οικονομικής πολιτικής της. Ως αποτέλεσμα, άρχισε να εμφανίζεται το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για συνεργασία στον Ειρηνικό, θεωρώντας το ως «μέσο μείωσης των αυξανόμενων εμπορικών προβλημάτων που συνοδεύουν την επέκταση του εμπορίου του Ειρηνικού» (Borthwick, 1987). Οι αναπτυσσόμενες οικονομίες στις χώρες NIES και ASEAN ώθησαν την πρόβλεψη της «μετατόπισης στο κέντρο βάρους των συμφερόντων εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ από τη διατλαντική σχέση προς την λεκάνη του Ειρηνικού και ιδιαίτερα την Ιαπωνία».

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη δημιουργία οικονομικού διακανονισμού του Ειρηνικού μοιράστηκε και υποστηρίχθηκε από πολλούς εξέχοντες ακαδημαϊκούς καθώς και από ορισμένους επιχειρηματίες ηγέτες του Ειρηνικού που συμμετείχαν σε μη κυβερνητικές οργανώσεις όπως το PECC. Ωστόσο, η κυβέρνηση των ΗΠΑ δεν ανέλαβε καμία επίσημη πρωτοβουλία για να ανταποκριθεί σε αυτές τις προσκλήσεις για τη δημιουργία ενός διακυβερνητικού θεσμού στον Ειρηνικό.

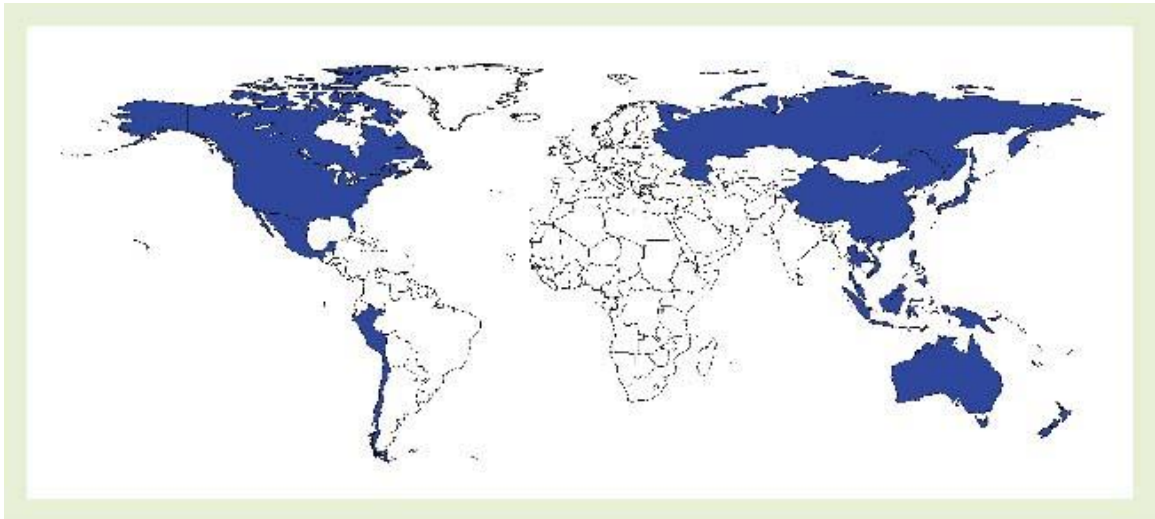
Αυτή η μετατόπιση στην πολιτική των ΗΠΑ προκάλεσε τρεις λόγους. Πρώτον, οι υπάλληλοι των ΗΠΑ άρχισαν να βλέπουν μια περιφερειακή συμφωνία Ασίας-Ειρηνικού ως μέσο για τη μείωση των αυξανόμενων εμπορικών ελλειμμάτων, ιδίως με χώρες της Ασίας. Δεύτερον, το αδιέξοδο στις διαπραγματεύσεις της ΓΣΔΕ ώθησε τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής των ΗΠΑ να αναζητήσουν ενεργά μια εναλλακτική προσέγγιση για την επίτευξη της απελευθέρωσης του εμπορίου, η οποία έχασε την παραδοσιακή δέσμευση για αποφυγή περιφερειακών ρυθμίσεων. Επίσης, η κυβέρνηση των ΗΠΑ εξέφρασε τη συνεργασία της με άλλες χώρες της Ασίας-Ειρηνικού ως μέσο αύξησης της διαπραγματευτικής της δύναμης έναντι της Ευρώπης σε παγκόσμιες πολυμερείς διαπραγματεύσεις. Τέλος, οι Αμερικανοί υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής ανησυχούσαν όλο και περισσότερο για την εξασφάλιση της πρόσβασης στην αγορά στις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες της Ασίας. Όπως υποδηλώνει στην αρχική πρόταση του

Ηαωκε η οπεία δεν περιλάμβανε τις Ηνωμένες Πολιτείες, «η προοπτική να παραμείνει έξω και να είναι ο στόχος τέτοιων ένα μπλοκ» συνέβαλε προφανώς στην αμερικανική αλλαγή υπέρ της οικονομικής συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού (Crone, 1992).

3.3.ASEAN, ASEAN3+ και ASEAN 6+

Ο Σύνδεσμος των Εθνών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) έχει χαιρετιστεί ως ένας από τους πιο επιτυχημένους περιφερειακούς οργανισμούς στον αναπτυσσόμενο κόσμο, για τη διατήρηση της περιφερειακής ειρήνης και σταθερότητας στη Νοτιοανατολική Ασία για περισσότερες από τρεις δεκαετίες. Το 1967, τα ιδρυτικά μέλη της ASEAN ήταν η Ινδονησία, η Μαλαισία, οι Φιλιππίνες, η Σιγκαπούρη και η Ταϊλάνδη. Το Μπρουνέι εντάχθηκε στην ομάδα το 1984 μετά την ανεξαρτησία του από το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βιετνάμ το 1995, το Λάος και η Βιρμανία (Μυανμάρ) το 1997 και η Καμπότζη το 1999. Όπως αναφέρουν οι καθηγητές Μικέλης Κυριάκος και Στρόικος Δημητρης «Σε διακηρητικό επίπεδο, ο οργανισμός επεδίωκε την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των μελών του στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα αποφεύγοντας κάθε άμεση αναφορά σε θέματα ασφαλείας που θα μπορούσε να εκληφθεί ως προσπάθεια σύστασης στρατιωτικής συμμαχίας». Το γεγονός ότι η ASEAN καθιερώθηκε είναι αξιοσημείωτο, δεδομένων των υψηλά φορτισμένων σχέσεων μεταξύ των πέντε ιδρυτικών μελών της κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960. Όχι μόνο υπήρχαν διαφωνίες σχετικά με τα διακρατικά σύνορα, μερικές κυβερνήσεις ήταν κατηγορούμενες για τη βοήθεια αποσχιστικών ομάδων σε γειτονικά κράτη. Επιπλέον, η Ινδονησία και οι Φιλιππίνες αμφισβήτησαν τη νομιμότητα του ανεξάρτητου κράτους της Μαλαισίας.

Σχήμα 2- Οικονομική συνεργασία Ασίας – Ειρηνικού

Πηγή: Bamber, (2019), <https://sk.sagepub.com/reference/geography/n59.xml>

Τα πλεονεκτήματα από την ίδρυση της ASEAN είναι (Jones, 2016):

Οικονομική ευημερία

- Πρώιμη εκβιομηχάνιση με επιτυχείς εξαγωγικούς τομείς
- ΑΞΕ από την Ιαπωνία, τις ΗΠΑ και άλλες χώρες
- Λήψη σημαντικής ποσότητας ιαπωνικής οικονομικής στήριξης

Αμοιβαία διασφάλιση

- Ένα επιτυχημένο κέντρο περιφερειακών συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών
- Αμοιβαία διασφάλιση
- Χειρισμός εσωτερικών προβλημάτων ασφάλειας χωρίς εξωτερικές παρεμβολές
- Αντιμετώπιση του διλήμματος ασφαλείας μεταξύ κρατών

- Αντιμετώπιση δύσκολων προβλημάτων περιφερειακής ασφάλειας όπως η εισβολή από το Βιετνάμ στην Καμπότζη στα τέλη της δεκαετίας του 1970.
- Εξαγωγή των προδιαγραφών ASEAN στις γειτονικές χώρες

Συλλογική εκπροσώπηση

- Περιφερειακή συνεργασία πέραν της Νοτιοανατολικής Ασίας.

Η νεότερη ιδέα για την περιφερειακή ολοκλήρωση στην Ασία είναι ο όμιλος ASEAN + 3. Αυτή η ομάδα διενήργησε την πρώτη σύνοδο κορυφής το 1998 και δύο ακόμη κατά τα επόμενα έτη. Η ιδιότητα του μέλους περιλαμβάνει τις οικονομίες ASEAN, συν την Κίνα, την Ιαπωνία και την Κορέα (Δημοκρατία). Οι ασιατικές κυβερνήσεις απογοητεύτηκαν από τις λύσεις που εφαρμόστηκαν για την επίλυση της ασιατικής κρίσης από το ΔΝΤ και τις δυτικές κυβερνήσεις. Οι περιφερειακές κυβερνήσεις, ως εκ τούτου, στράφηκαν στη δημιουργία λύσεων που θα αναπτύσσονταν στο εσωτερικό τους στα οικονομικά και κοινωνικά τους προβλήματα που ενδέχεται να προκύψουν στο μέλλον. Αδυναμία μεταρρύθμισης της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής αρχιτεκτονικής δημιούργησε ώθηση για μεγαλύτερη συνεργασία στους νομισματικούς και οικονομικούς τομείς μεταξύ των χωρών ASEAN + 3 (FT, 2000). Αυτή η ομάδα έχει αρχίσει να διοργανώνει τακτικές συναντήσεις των Υπουργών οικονομικών των χωρών μελών της και έχει μια «ομάδα οράματος» που καθοδηγεί το έργο της.

Το ASEAN + 3 προχωρά πιο γρήγορα σε οικονομικά ζητήματα παρά στο εμπόριο. Η κρίση της Ασίας το 1997-98 είναι υπεύθυνη γι' αυτή την έμφαση. Μέλη αυτής της ομάδας, στη Διακήρυξη Chang Mai (1999), ανακοίνωσαν ένα σύστημα ανταλλαγής νομισμάτων σε ολόκληρη την επικράτεια για να τα βοηθήσει να αντιμετωπίσουν μελλοντικές ασιατικές κρίσεις. Αυτή η διευκόλυνση έχει δημιουργηθεί για τις οικονομίες ASEAN + 3, αν και δεν υπάρχει επίσημος οργανισμός. Το σχέδιο αυτό είναι παρόμοιο με αυτό που καταρτίστηκε από τα βιομηχανικά έθνη της Ομάδας των Δέκα στις αρχές της

δεκαετίας του 1960, όταν αντιμετώπισαν το πρώτο παγκόσμιο νομισματικό πρόβλημα της μεταπολεμικής εποχής. Οι οργανισμοί του Bretton Woods εξέφρασαν την έντονη υποστήριξή τους στην πρωτοβουλία του Chiang Mai για επέκταση της χρηματοοικονομικής συνεργασίας. Θεωρούν ότι αποτελεί συμπλήρωμα της ίδιας της χρηματοδοτικής συνδρομής του ΔΝΤ στις ασιατικές οικονομίες που αναλάμβαναν χρηματοοικονομική και εταιρική αναδιάρθρωση (Kohler, 2001).

Οι υποπεριφερειακές χρηματοπιστωτικές δομές εξελίσσονται επίσης. Η ASEAN έχει δημιουργήσει ένα μηχανισμό για να προσπαθήσει να προβλέψει και να προχωρήσει σε μελλοντικές κρίσεις, χρησιμοποιώντας εκλεπτυσμένους δείκτες έγκαιρης προειδοποίησης. Οι βορειοανατολικές ασιατικές οικονομίες παρακολουθούν από κοινού τις κινήσεις του βραχυπρόθεσμου κεφαλαίου στις οικονομίες τους και στην περιοχή. Υπάρχει πολλή συζήτηση για τα καλάθια κοινού νομίσματος και τις κοινές διευθετήσεις παρέμβασης. Η Ιαπωνία έχει προωθήσει ενεργά τη δημιουργία ενός δικτύου ανταλλαγής νομισμάτων για την προστασία των ασιατικών οικονομιών από τις κερδοσκοπικές επιθέσεις (Jones, 2016).

Η ASEAN + 6 που δημιουργήθηκε το 2005 και μετονομάστηκε σε Σύνοδο Κορυφής της Ανατολικής Ασίας (EAS), περιλάμβανε περαιτέρω την Αυστραλία, την Ινδία και τη Νέα Ζηλανδία. Η Ρωσία και οι Ηνωμένες Πολιτείες κλήθηκαν επισήμως να συμμετάσχουν το 2011 (Jones, 2016).

Αν αυτό δεν ήταν αρκετό, το Περιφερειακό Φόρουμ ASEAN (ARF) έχει αυξηθεί από τις αρχές του το 1994 και περιλαμβάνει 27 συμμετέχοντες. Περιλαμβάνει όχι μόνο όλα τα μέλη του EAS, αλλά και τον Καναδά, την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Παπουασία-Νέα Γουινέα, τη Βόρεια Κορέα, τη Μογγολία, το Πακιστάν, το Ανατολικό Τιμόρ, το Μπαγκλαντές και τη Σρι Λάνκα. Η εντολή του ARF ήταν πολύ ευρύτερη, εξαιτίας της συμπερίληψης κρατών όχι στην Ασία (Jones, 2016: 10).

Πολλοί μελετητές πιστεύουν ότι η ASEAN και οι παραχωρησιούχοι της (EAS, ARF) έχουν περιορισμένο συντονισμό πολιτικής. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούν να συντονίσουν μια ενοποιημένη πολιτική για την περιοχή (Jones, 2016: 14).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΑΣΙΑΣ- ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ

4.1.Οικονομική διαφάνεια και παγκοσμιοποίηση ASEAN

Κατά τη διάρκεια των 50 χρόνων ύπαρξης της ASEAN, η περιοχή ASEAN μεταμορφώθηκε από μια σχετικά φτωχή περιοχή τη δεκαετία του 1960 σε μια έντονα αναπτυσσόμενη περιοχή μεσαίου εισοδήματος σε χώρες υψηλού εισοδήματος. Τα κράτη μέλη του ASEAN (AMSs) μετέβησαν από το γεγονός ότι είναι σε μεγάλο βαθμό εξαγωγείς πρωτογενών προϊόντων σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο εξαγωγείς εμπορευμάτων, κατασκευών και υπηρεσιών. Η περιοχή γνώρισε ένα σχεδόν συνεχώς αυξανόμενο μερίδιο της παγκόσμιας παραγωγής, των εξαγωγών και των εισαγωγών, αλλά και ασυνεπείς παγκόσμιες εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων (FDI), ξεπερνώντας και άλλες σημαντικές περιφερειακές ομάδες στον αναπτυσσόμενο κόσμο (βλ. Σχήμα 1). Ο ρυθμός και η συνέπεια της ανόδου των μετοχών της ASEAN στην παγκόσμια παραγωγή και στο διεθνές εμπόριο εμπορευμάτων καθώς η κοσμική αύξηση του μεριδίου του ASEAN στις παγκόσμιες εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων είναι ενδεικτική του ASEAN ως ιστορία οικονομικής επιτυχίας έναντι άλλων περιφερειακών ενώσεων στον αναπτυσσόμενο κόσμο (Jones, 2016: 15).

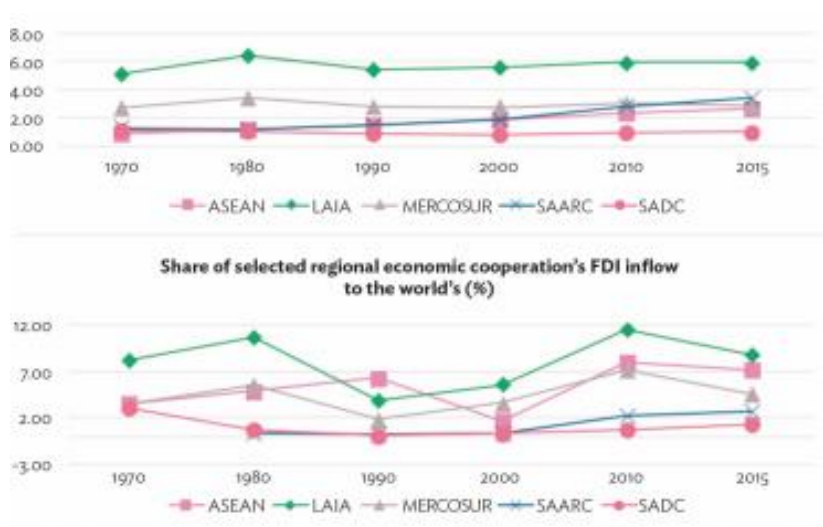
Το μερίδιο του ASEAN στο παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) αυξήθηκε σημαντικά από 0,8% το 1970 στο 1,5% το 1990 και το 2,6% μέχρι το 2015. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την απότομη στασιμότητα στα παγκόσμια μερίδια της Mercosur¹ (Νότια

---

¹ Η Mercosur περιλαμβάνει την Αργεντινή, τη Βραζιλία, την Παραγουάη, την Ουρουγουάη και τη Βενεζουέλα (αναστέλλονται τον Δεκέμβριο του 2016). Ο Σύνδεσμος Ολοκλήρωσης της Λατινικής Αμερικής αποτελείται από την Αργεντινή, τη Βολιβία, τη Βραζιλία, τη Χιλή, την Κολομβία, την Κούβα, τον Ισημερινό, το Μεξικό, την Παραγουάη, τον Παναμά, το Περού, την Ουρουγουάη και τη Βενεζουέλα. Παρόλο που ιδρύθηκε το 1980, αντικατέστησε την ηττημένη παλαιότερη Λατινοαμερικανική Ένωση Ελευθέρων Συναλλαγών που ιδρύθηκε το 1960.

Κοινή Αγορά) και της Συνεργασίας Ολοκλήρωσης της Λατινικής Αμερικής, δύο μεγάλες περιοχές περιφερειακής ολοκλήρωσης στη Νότια Αμερική, οι οποίες και οι δύο σημείωσαν σημαντικές αυξήσεις των παγκόσμιων μεριδίων τους από το 1970 έως το 1980, αλλά έπεσαν αργότερα το 1990, πριν προχωρήσει πολύ αργά μέχρι το 2015 σε μετοχές χαμηλότερες από το 1980 (Jones, 2016: 17).

Σχήμα 3 - Μεριδία επιλεγμένης περιφερειακής οικονομικής συνεργασίας στο παγκόσμιο ΑΕΠ, στις ΑΞΕ και στο Εμπορικό Εμπόριο

Πηγή: UNCTAD Stat Dataset

Παρομοίως, παρά το γεγονός ότι ήταν πολύ λιγότερο πολυπληθής, το μερίδιο του ASEAN στο παγκόσμιο ΑΕΠ αυξήθηκε σχεδόν όπως και η πολυπληθέστερη Ένωση Νότιας Ασίας για την Περιφερειακή Συνεργασία (SAARC²) έως το 1980 και διατηρήθηκε ταχύτατα με το SAARC κατά τη διάρκεια των επόμενων 2 δεκαετιών μέχρι το 2000.³ Μόνο

² Το SAARC αποτελείται από το Αφγανιστάν, το Μπαγκλαντές, το Μπουτάν, την Ινδία, το Νεπάλ, τις Μαλδίβες, το Πακιστάν και τη Σρι Λάνκα.

κατά την περίοδο 2000-2015 σημειώθηκε μεγάλη αύξηση του SAARC, ιδίως για την Ινδία και το Μπανγκλαντές, οδήγησε σε υψηλότερο μερίδιο παγκόσμιου ΑΕγχΠ από το πολυπληθέστερο SAARC από ότι η ASEAN έως το 2015 (Jones, 2016).

Το σχήμα 1 δείχνει επίσης ότι η ASEAN υπήρξε ο αστρικός ερμηνευτής στο εξωτερικό εμπόριο μεταξύ των μεγάλων περιφερειακών οικονομικών ενώσεων στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Τόσο στις εξαγωγές όσο και τις εισαγωγές, το παγκόσμιο μερίδιο της ASEAN αυξήθηκε σταθερά και ουσιαστικά από το 1970 έως το 2015, ξεπερνώντας το μερίδιο της Λατινοαμερικανικής Ένωσης Ένταξης μέχρι το 1990 και αυξήθηκε εν συνεχεία έως το 2015 (Jones, 2016).

Πίνακας 1- Μέση οικονομική ανάπτυξη των κρατών- μελών ASEAN

Economy	1971-1980	1981-1985	1986-1995	1996-2000	2001-2010	2011-2015
Brunei Darussalam	9.50	-3.25	0.76	1.22	0.77	0.18 ^a
Cambodia	-6.91	2.82	7.47	6.46	7.50	6.60
Indonesia	7.91	5.59	7.56	1.09	5.12	5.41
Lao PDR	3.74	7.87	5.15	6.56	7.11	7.81
Malaysia	7.88	5.16	8.20	4.99	4.61	5.37
Myanmar	4.19	4.77	1.96	8.35	12.04	7.45
Philippines	5.91	-1.14	3.45	3.58	4.76	5.84
Singapore	-	6.97	8.69	5.82	6.04	4.57 ^b
Thailand	6.68	5.37	8.88	0.74	4.54	2.41
Viet Nam	3.94	7.01	6.19	6.96	6.80	6.18

Πηγή: UNCTAD Stat

Η συγκριτικά ισχυρή απόδοση του ASEAN στο εμπόριο ξένων εμπορευμάτων και στις εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων αντανακλώνται στις επιδόσεις οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής.

4.2. Η Περιφερειακή συνεργασία Ασίας- Ειρηνικού

Ανεξαρτήτως του υψηλού επιπέδου ενδοκοινοτικών εμπορικών συναλλαγών, ιστορικά των οικονομικών της Ασίας-Ειρηνικού δεν εμφάνισαν τόσο μεγάλο ενθουσιασμό για τις συμφωνίες RTA με εκείνες της Ε.Ε. και της Λατινικής Αμερικής. Οι επίσημοι περιφερειακοί εμπορικοί διακανονισμοί δεν είναι ούτε πολλοί ούτε έχουν πάει πολύ μακριά στην Ασία. Το πρώτο κύμα περιφερειοποίησης στη δεκαετία του 1960 σχεδόν πέρασε την περιοχή. Η σύγχρονη γένεση του περιφερειακού χαρακτήρα μπορεί να οδηγήσει σε μια πρόταση για μια αντιπεριφερειακή οικονομική ομάδα προς την ΕΟΚ, καθώς ξεκίνησε να εκτυλίσσεται μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης. Ο Kiyoshi Kojima (1968) είναι εκείνος που είχε την αρχική ιδέα της πρώτης περιφερειακής οργάνωσης για την Ασία, την οποία ονόμασε ο Οργανισμός Εμπορίου και Ανάπτυξης του Ειρηνικού (OPTAD). Ο Kojima εισήγαγε επίσης την έννοια της ζώνης ελευθέρων συναλλαγών του Ειρηνικού (PAFTA). Υπό την αιγίδα του OPTAD, μια σειρά από ετήσιες διασκέψεις διεξήχθησαν για θέματα εμπορίου και ανάπτυξης Ασίας-Ειρηνικού με το πρώτο στο Τόκιο το 1968 (Jones, 2016).

Η Διάσκεψη Οικονομικής Συνεργασίας του Ειρηνικού (PECC) γεννήθηκε το Σεπτέμβριο του 1980 και ήταν η έκφραση του επόμενου κύματος περιφερειοποίησης. Ήταν προϊόν του σεμιναρίου της Canberra για την Κοινότητα του Ειρηνικού. Το 1992, τα κράτη μέλη της PECC περιελάμβαναν την Αυστραλία, το Μπρουνέι Νταρουσαλάμ, τον Καναδά, τη Χιλή, την Κίνα, το Χονγκ Κονγκ, την Ινδονησία, την Ιαπωνία, τη Μαλαισία, το Μεξικό, τη Νέα Ζηλανδία, το Περού, τις Φιλιππίνες, τη Ρωσία, τη Σιγκαπούρη, την Ταϊβάν, την Ταϊλάνδη, τις ΗΠΑ και τα νησιά του Ειρηνικού (Sen et. al., 2019).

Ο OPTAD έγινε θεσμικό μέλος του PECC. Τόσο η Κίνα όσο και η Ταϊβάν έγιναν δεκτοί με πλήρη συμμετοχή του PECC το 1986, η οποία έγινε η νέα πραγματικότητα της περιφερειακής Ασίας-Ειρηνικού τη δεκαετία του '80 (Sen et. al., 2019).

Εκτός από την περιφερειακή συνεργασία και ολοκλήρωση, υπάρχουν αρκετές περιοχές στην Ασία όπου είναι υποπεριφερειακές συνεργασίες. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1980, αυτός ο νέος τύπος άρχισε να εμφανίζεται η οικονομική συνεργασία. Τα υποπεριφερειακά μπλοκ άρχισαν να αναπτύσσονται ανεξάρτητα το ένα από το άλλο. Ενώ υπήρχαν διαφορές, δύο κοινά χαρακτηριστικά αυτών των περιφερειακών ομάδων ήταν συμμετοχή δύο ή περισσότερων χωρών και τη συμπερίληψη μόνο αυτών των χωρών. Οι ομαδοποιήσεις έλαβαν διάφορα ονόματα, αλλά το «αναπτυσσόμενο τρίγωνο» σταδιακά εμφανίστηκε ως ευρέως αποδεκτός γενικός όρος. Αυτά τα τρίγωνα ανάπτυξης είναι το αποτέλεσμα μιας πολύπλοκης αλληλεπίδρασης βασικών παραγόντων, όπως οι μαζικές ροές άμεσων ξένων επενδύσεων, οι αναπτυξιακές στρατηγικές προς το εξωτερικό, οι διαφορές στο κόστος των παραγόντων και τα στοιχεία των παραγόντων και η ανάγκη για κάθε χώρα να έχει ένα στοιχείο ισορροπημένης χωρικής ανάπτυξης. Αν και αυτές οι ομάδες είναι ακόμα σχετικά νέες, δεδομένης της πιθανής συνεχιζόμενης ύπαρξης αυτών των βασικών παραγόντων, τα τρίγωνα ανάπτυξης πιθανότατα εγκαθίδρυσαν τη θέση τους στην περιοχή. Οι ακόλουθες υποπεριφέρειες είναι επί του παρόντος λειτουργικές: i) το τρίγωνο ανάπτυξης της Νότιας Κίνας, το οποίο περιλαμβάνει την επαρχία Fujian της Κίνας, το Χονγκ Κονγκ και την Ταϊβάν, (ii) το τρίγωνο ανάπτυξης του Johor-Singapore-Riau, (iii) την περιοχή του ποταμού Tumen στα βορειοανατολικά της Ασίας, η οποία περιλαμβάνει την Κίνα, την Ιαπωνία, τις δύο Κορέες και την Ανατολική Ρωσία και (iv) την περιοχή της Ανατολικής Ασίας, η οποία περιλαμβάνει το Μπρουνέι Νταρουσαλάμ, την Ινδονησία, τη Μαλαισία και τις Φιλιππίνες. Εκεί είναι δύο ακόμη μικρότερα τρίγωνα ανάπτυξης, δηλαδή, (i) Ινδονησία, Μαλαισία, Τρίγωνο Ανάπτυξης της Σιγκαπούρης και (ii) Ινδονησία, Μαλαισία και Τρίγωνο Ανάπτυξης Ταϊλάνδης (Sen et. al., 2019).

Στην πιο βασική μορφή τους αυτά τα τρίγωνα ανάπτυξης εκμεταλλεύονται τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των γεωγραφικά συνεχόμενων περιοχών των διαφόρων ασιατικών χωρών για να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην προώθηση των

εξαγωγών. Για να είναι αποτελεσματικές, απαιτούν στενή συνεργασία μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα της κάθε ενδιαφερόμενης χώρας. Κατά κανόνα, ο ιδιωτικός τομέας παρέχει το κεφάλαιο για επενδύσεις και ο δημόσιος τομέας παρέχει ανάπτυξη υποδομών, φορολογικά κίνητρα και ένα ευνοϊκό διοικητικό πλαίσιο. Το ενδιαφέρον για το σχηματισμό τριγώνων ανάπτυξης αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 από την επιτυχία του νότιου τμήματος της Κίνας στην επίτευξη υψηλών ποσοστών ανάπτυξης μέσω της οικονομικής συνεργασίας με τις γειτονικές οικονομίες (Sen et. al., 2019)

Στις αρχές του 21ου αιώνα, η κλίση προς την περιφερειακή τάξη στην Ασία άρχισε να ενισχύεται. Καθοδηγούμενη από τη Σιγκαπούρη, η πολιτική ηγεσία στην Ασία άρχισε όλο και περισσότερο να προσανατολίζεται προς αυτήν. Υπήρχαν ε κλήσεις για να επωφεληθούν από νέες ευκαιρίες και να συναντήσουν πρωτοφανείς οικονομικές προκλήσεις. Για το σκοπό αυτό, θεωρήθηκε ότι οι ασιατικές οικονομίες έπρεπε να εργαστούν με προορατικό τρόπο προς την περιφερειακή τάξη (McNulty, 2001). Καθώς οι τελευταίες εξελίξεις στις ΤΠΕ προκάλεσαν επανάσταση στην εργασία, τις επιχειρήσεις, τις οικονομίες και τον τρόπο ζωής, έγινε πιο σημαντικές ολοκληρωμένες Ασιατικές οικονομίες. Σε διάφορους τομείς υψηλής τεχνολογίας, συμπεριλαμβανομένων των ΤΠΕ, των πόρων μεγάλης γεωγραφικής περιοχής μπορεί να ενσωματωθεί προς όφελος της περιοχής. Μια μεγάλη πίσια από ταλαντούχους Ασιάτες επαγγελματίες ξεκινάει για τις βιομηχανικές οικονομίες. Ενθαρρύνοντας την περαιτέρω περιφερειακή ολοκλήρωση από την άποψη των επενδύσεων και το εμπόριο, η Ασία μπορεί να δημιουργήσει συνέργεια, η οποία με τη σειρά της θα συγκρατήσει τους ταλαντούχους της επαγγελματίες (Sen et. al., 2019).

Παρόλο που δεν υπάρχουν πολλά RTA στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού, τα υπάρχοντα δείχνουν μια εντυπωσιακή ποικιλία στο εύρος αυτών των συμφωνιών. Σε μια χρονολογική σειρά, περιλαμβάνουν τις Αυστραλιανές σχέσεις Αυστραλίας-Νέας

Ζηλανδίας (ANZ-CER ή μόνο CER) και τη ζώνη ελεύθερων συναλλαγών ASEAN (AFTA), την APEC και την προτιμησιακή ζώνη εμπορίου SAARC (SAPTA). Το ιστορικό και οι στόχοι αυτών των RTA ποικίλλουν ευρέως. Από αυτές, μόνο η CER και η AFTA μπορούν να αντιμετωπιστούν ως ολοκληρωμένες RTAs. Από τις άλλες RTAs, μερικές είναι επίσημες, άλλες δεν είναι. Μερικές είναι επιτυχείς, άλλες υπάρχουν μόνο σε ένα όνομα. Κάποιες από αυτές είναι παλαιότερες από μια δεκαετία, ενώ άλλα είναι μικρά περισσότερο από μια έννοια (Sen et. al., 2019)

4.2.1.ANZ-CER

Η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία ήταν γνωστές για τις μακροχρόνιες πολιτικές προστατευτισμού τους. Μέχρι τη δεκαετία του 1970, είχαν τα υψηλότερα μέσα επίπεδα προστασίας για την εισαγωγή των μεταποιητικών βιομηχανιών στις χώρες του ΟΟΣΑ. Οι οικονομολόγοι τις ανέφεραν ως παραδείγματα των αργά αναπτυσσόμενων χωρών με υψηλά επίπεδα προστασίας και αδυναμία προσαρμογής στις αλλαγές. Το 1965, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία συμφώνησαν για τη δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών. Αυτή ήταν πρώτη τυπική RTA στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Από τεχνική άποψη, ένα CER (το οποίο είναι το ίδιο με το ANZCER) είναι μια ζώνη ελευθέρων συναλλαγών διότι κάθε χώρα διατηρεί ανεξαρτησία στις εμπορικές πολιτικές της μη μέλη. Κατά τη διάρκεια των δεκαετιών της δεκαετίας του 1980 και της δεκαετίας του 1990, οι δύο οικονομίες ακολουθούσαν πολιτικές εμπορικών συναλλαγών που μοιράζονται πολλά στοιχεία και που μαζί αντιπροσωπεύουν ένα στυλ εμπορικής πολιτικής που είναι διακριτικό (Sen et. al., 2019).

Τόσο η Αυστραλία όσο και η Νέα Ζηλανδία έγιναν αρκετά επιθετικοί μεταρρυθμιστές του εμπορίου. Με βάση τα επιτεύγματα του ελεύθερου εμπορίου αγαθών, οι δύο κυβερνήσεις εξέφρασαν τις απόψεις τους για τον πιο φιλόδοξο στόχο της δημιουργίας

μιας ενιαίας αγοράς. Μια σημαντική προϋπόθεση για τη δημιουργία μιας «ενιαίας αγοράς» είναι η κατάργηση διοικητικά και τα λεγόμενα εμπόδια «πίσω από τα σύνορα» στις εμπορικές και επενδυτικές ροές.

Η διαδικασία άρσης αυτών των εμποδίων έχει περιγραφεί ως «διευκόλυνση», για να τη διακρίνει από την κατάργηση των παραδοσιακών εμπορικών εμποδίων, που χαρακτηρίζονται ως «απελευθέρωση».

4.2.2.AFTA

Τον Ιανουάριο του 1991, οι χώρες ASEAN συμφώνησαν να αναβαθμίσουν το PTA και να δημιουργήσουν μια ASEAN Ελεύθερη Περιοχή Εμπορίου (AFTA). Η πρόταση υποβλήθηκε από την Ταϊλάνδη και έγινε αποδεκτή από όλα τα μέλη ένα χρόνο αργότερα κατά τη διάρκεια της τέταρτης συνόδου κορυφής της ASEAN στη Σιγκαπούρη τον Ιανουάριο του 1992. Έδωσε μια νέα ζωή στην ASEAN. Ο αρχικός στόχος της AFTA ήταν η μείωση των δασμολογικών ποσοστών στο εσωτερικό της ASEAN το εμπόριο μεταξύ μηδέν και 5% εντός 15 ετών από το 1993. Το βασικό μέσο για την υιοθέτηση αυτού του στόχου ήταν το κοινό σχέδιο αποτελεσματικών προτιμησιακών δασμών (CEPT) (Sen et. al., 2019).

Η AFTA μπορεί πράγματι να συμβάλει σημαντικά στο εμπόριο και την ευημερία του κλάδου. Ωστόσο, η CEPT έχει σοβαρούς περιορισμούς. Πρώτον, τονίζει τους δασμούς, οι οποίοι έχουν γίνει λιγότερο σημαντικοί σχετικά στα κανονιστικά μη δασμολογικά εμπόδια ως εμπόδια στο εμπόριο στις χώρες της ASEAN. Δεύτερον, η CEPT επικεντρώνεται στο εμπόριο εμπορευμάτων, το οποίο έχει μειωθεί σε σχέση με τις υπηρεσίες εμπορίου και τις επενδύσεις. Τρίτον, οι περισσότεροι αναλυτές θεωρούν ότι το χρονοδιάγραμμα της CEPT είναι αργό. (Sen et. al., 2019).

Εξάλλου, οι οικονομίες του AFTA δεν έχουν ξεπεράσει όλες τις διαφωνίες τους. Το πιο σημαντικό, η ημερήσια διάταξη της CEPT κάλυψε λιγότερο από το μισό εμπόριο εμπορευμάτων εντός της ASEAN. Διεύρυνση της CEPT σε μια ευρύτερη κάλυψη των συναλλαγών εντός της ASEAN είναι ζωτικής σημασίας.

4.2.3.RIM και SAPTA στον Ινδικό Ωκεανό

Η περιοχή του Ινδικού Ωκεανού (IOR) είναι μια μεγάλη γεωγραφική περιοχή που περιλαμβάνει υποπεριφέρειες, όπως η Νοτιοανατολική Ασία, την υπο-ήπειρο της Νότιας Ασίας, τη Δυτική Ασία, τη Βόρειο και Ανατολική Αφρική, τη Νότιο Αφρική και τη Νότια Αφρική και τις Οικονομίες του Ινδικού Ωκεανού. Ο συνολικός αριθμός τους ανέρχεται σε 47 χώρες με λιμένες και μη. Η μεγάλη πλειοψηφία αυτών των οικονομιών είναι μόνο μικροί έμποροι. Υπήρχαν συγκριτικά μεγάλες οικονομίες σε αυτή την ομάδα, όπως η Ινδία, αλλά έχουν ιστορία υιοθέτησης μιας εσωτερικής εμφάνισης και η οικονομία τους κυριαρχείται από τη δραστηριότητα του δημόσιου τομέα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αν και η Ινδία είναι μέρος του IOR, απέτυχε να μάθει από τις δυναμικές οικονομίες του ανατολικού τμήματος του IOR. Η ανάπτυξή της δεν επιτεύχθηκε λόγω των αυθεντικών πολιτικών. Αν και η Νότιο Αφρική θα μπορούσε να έχει την πορεία της Ανατολικής Ασίας προς την επιτυχία, το απαρτχάιντ και τις περιόδους εμπορίου και εμπάργκο των επενδύσεων την ανάγκασε να υιοθετήσει ένα καθεστώς πολιτικής αυτονομίας (Sen et. al., 2019).

Η Ένωση Νοτιοανατολικής Ασίας για την Περιφερειακή Συνεργασία (SAARC) αποτελεί υποσύνολο του IORG. Ιδρύθηκε το 1985 ως οντότητα πολιτικής διαβούλευσης. Η ένταξή της περιελάμβανε επτά έθνη της νότιας Ασίας, δηλαδή το Μπαγκλαντές, το Μπουτάν, την Ινδία, τις Μαλδίβες, το Νεπάλ, το Πακιστάν και τη Σρι Λάνκα. Υπάρχει μεγάλη στρατηγική αντιπαλότητα μεταξύ αυτών των επτά εθνών. Οποιαδήποτε οικονομική

διάσταση του οργανισμού ήταν μια σκέψη. Τον Απρίλιο του 1993, τα μέλη της SAARC σύναψαν μια εμπορική συμφωνία. Έχουν σχηματίσει με προσοχή μια προτιμησιακή εμπορική περιοχή που ονομάζεται προτιμησιακή SAARC (SAPTA), η οποία δεν έχει σημειώσει μεγάλη πρόοδο. Είναι ενδιαφέρον, ότι το εμπόριο μεταξύ αυτών των επτά χωρών της Νότιας Ασίας είναι ανεπίσημο και δεν έχει καταγραφεί, γεγονός που υποδηλώνει τις δυνατότητες σχηματισμού επιτυχούς RTA.

4.2.4. Shanghai Cooperation Organization (SCO)

Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO) είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός που ιδρύθηκε στη Σαγκάη στις 15 Ιουνίου 2001. Σήμερα, ο SCO αποτελείται από οκτώ κράτη μέλη (Κίνα, Ινδία, Καζακστάν, Κιργιζία, Ρωσία, Πακιστάν, Τατζικιστάν και Ουζμπεκιστάν) (Αφγανιστάν, Λευκορωσία, Ιράν και Μογγολία) και έξι «εταίρους διαλόγου» (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Καμπότζη, Νεπάλ, Σρι Λάνκα και Τουρκία) (<https://dppa.un.org/en/shanghai-cooperation-organization>).

Από την ίδρυσή Του το 2001, Ο SCO έχει επικεντρωθεί κυρίως σε ζητήματα περιφερειακής ασφάλειας, στην καταπολέμηση της περιφερειακής τρομοκρατίας, του εθνικού αποσχιστισμού και του θρησκευτικού εξτρεμισμού. Μέχρι στιγμής, οι προτεραιότητες του SCO περιλαμβάνουν επίσης την περιφερειακή ανάπτυξη. Ο SCO είναι παρατηρητής στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών από το 2005. Τον Απρίλιο του 2010, οι Γραμματείες των ΗΕ και της SCO υπέγραψαν κοινή δήλωση για τη συνεργασία. Η Γραμματεία SCO έχει επίσης συνάψει εταιρικές σχέσεις με την UNESCO, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO) και το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (IOM), καθώς και τη συνεχιζόμενη συνεργασία της με το Γραφείο του ΟΗΕ για τα Ναρκωτικά και (UNODC), την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των

Ηνωμένων Εθνών για την Ασία και τον Ειρηνικό (ESCAP) και την Υπηρεσία του ΟΗΕ για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (UNCT).

Η είσοδος της Ινδίας και του Πακιστάν έρχεται σε μια εποχή που τα δύο έθνη επιδιώκουν μεγαλύτερη εμπλοκή στην ευρασιατική περιοχή, η οποία είναι μία από τις πιο στρατηγικά σημαντικές περιοχές του κόσμου. Επιπλέον, οι χώρες της Κεντρικής Ασίας είναι πλούσιες σε υδρογονάνθρακες. Αυτό τις καθιστά ιδιαίτερα ελκυστικές για την Ινδία και το Πακιστάν. Τόσο το Νέο Δελχί όσο και το Ισλαμαμπάντ προωθούν έργα υποδομών που στοχεύουν στην εμβάθυνση της σύνδεσης τους με την περιοχή. Η προσχώρηση στην SCO θα διευκολύνει καλύτερα την πρόσβαση στην Κεντρική Ασία για την Ινδία και το Πακιστάν, κάτι που δεν είναι μικρό θέμα, δεδομένου ότι δύο μεγάλα έργα μεταφορών στα οποία συμμετέχουν - το CPEC και το Chabahar - οραματίζονται σημαντικό ρόλο για την Κεντρική Ασία.

Ενώ η Ινδία αναπτύσσει το λιμάνι Chabahar στο Ιράν με την ελπίδα ότι θα της χορηγήσει πρόσβαση στο έδαφος στο Αφγανιστάν και την Ευρασία παρακάμπτοντας το Πακιστάν, το Ισλαμαμπάντ στηρίζει τις ελπίδες του στον οικονομικό διάδρομο Κίνας - Πακιστάν (CPEC) - ένα κινεζικό σχέδιο πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων Πακιστανική υποδομή και να διευρύνει τους οικονομικούς δεσμούς.

Αλλά ενώ η ένταξη της Ινδίας και του Πακιστάν θα αυξήσει το κύρος του SCO και θα δώσει μεγαλύτερη νομιμότητα στο σώμα, υπάρχει ανησυχία ότι η συνεχής διαμάχη μεταξύ των δύο εθνών θα προκαλέσει στενότερη συνεργασία μεταξύ των χωρών μελών. Οι αναλυτές παραπέμπουν στην περίπτωση του περιφερειακού οργανισμού South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC), ενός οργανισμού που δημιουργήθηκε για να προωθήσει τις σχέσεις μεταξύ των χωρών της Νότιας Ασίας (<https://www.dw.com/en/india-pakistan-and-the-sco-expansion/a-19347657>).

Ο SCO κυριαρχείται από την Κίνα και, σε μικρότερο βαθμό, από τη Ρωσία - τα δύο βασικά περιφερειακά βαρέων βαρών. Το Πεκίνο έχει μεγάλα οικονομικά σχέδια για την

Κεντρική Ασία, μια περιοχή που χαρακτηρίζεται κεντρικά από την φιλόδοξη πρωτοβουλία «One Belt, One Road Initiative», ένα σχέδιο που αποσκοπεί στην εντατικοποίηση των εμπορικών και μεταφορικών συνδέσεων μεταξύ των χωρών που βρίσκονται κατά μήκος του αρχαίου δρόμου του μεταξιού.

Σχήμα 4- One Belt, One Road Initiative

Πηγή: MERICS, DW, 2015

Η Ρωσία, από την άλλη πλευρά, έχει από μακρού προβάλλει την Κεντρική Ασία ως τμήμα της παραδοσιακής σφαίρας επιρροής της Μόσχας και είναι επιφυλακτική για τις οικονομικές πρωτοβουλίες του Πεκίνου στην περιοχή και την αυξανόμενη επιρροή. Σε μια προσπάθεια ενίσχυσης της σημασίας και της θέσης της Ρωσίας, ο πρόεδρος Πούτιν πίεσε τη δημιουργία της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης που ηγείται η Μόσχα, ενός οργάνου που αποσκοπεί στην ενίσχυση της οικονομικής ολοκλήρωσης μεταξύ των ευρασιατικών κρατών. Επιπλέον, η Ρωσία είναι ο κυρίαρχος προμηθευτής όπλων στις κυβερνήσεις της Κεντρικής Ασίας.

Εν τω μεταξύ, τα μικρότερα κράτη-μέλη του SCO εξέτασαν με ανησυχία την εκκένωση τόσο από το Πεκίνο όσο και από τη Μόσχα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι εμπειρογνώμονες λένε ότι καλωσορίζουν την ένταξη της Ινδίας και του Πακιστάν, καθώς τους παρέχει την ευκαιρία να αποκλείσουν τη μεγάλη τους εξάρτηση από την Κίνα και τη Ρωσία για εμπορικές και επενδυτικές ροές. Οι χώρες της Κεντρικής Ασίας προσπαθούν πάντοτε να εξισορροπήσουν τη Ρωσία και την Κίνα, καθώς ανησυχούν για ρωσική κυριαρχία.

4.3. Βασικά χαρακτηριστικά της περιφερειακής συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού

Η θεσμοθετημένη πολυμέρεια στην Ασία έχει υποστεί πρόσφατα εμπόδια. Ήταν πάντα πιο επισφαλής από ό, τι στη Δυτική Ευρώπη λόγω πολιτιστικών, αναπτυξιακών και πολιτικών διαφορών μεταξύ των μελών. Οργανισμοί όπως ο Σύνδεσμος Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN), το Περιφερειακό Φόρουμ της Ασίας (ARF) και το ASEAN 3+ καταστρέφονται από την πρόσφατη ευθραυστότητα ορισμένων βασικών συμμετεχόντων. Βεβαίως, αυτά τα σώματα έχουν σημασία. Επιτρέπουν στους εθνικούς ηγέτες να συναντηθούν και να συμμετάσχουν σε διαλόγους, τόσο σε επίσημες συνεδριάσεις όσο και σε διαδηλώσεις στο περιθώριο. Περαιτέρω, εστιάζουν την προσοχή για ένα ευρύ φάσμα βασικών ζητημάτων. Μέχρι στιγμής, ήταν ουσιαστικά όργανα ομιλίας χωρίς δράση. Οι κυριότερες ενέργειες μέχρι σήμερα ήταν στην οικονομία, αλλά ακόμη και από αυτή την άποψη, η πρόοδος είναι σε μεγάλο βαθμό δοκιμαστική (Scalapino, 2003).

Ωστόσο, η πολυλειτουργικότητα σε διαφορετική μορφή, απέκτης αυξανόμενη σημασία στο πρόσφατο παρελθόν: δηλαδή, οι συμμαχίες των εθνών που συνενώθηκαν λόγω κοινού συμφέροντος σε δεδομένο πρόβλημα ή σύνολο προβλημάτων. Αυτοί οι

συνασπισμοί, με την εφαρμογή τέτοιων ετικετών «Συζητήσεις τεσσάρων μερών» είναι πιο ανεπίσημες από θεσμική άποψη και μπορεί να είναι προσωρινές. Ωστόσο σε ένα τόσο κρίσιμο θέμα, όπως το θέμα της Βόρειας Κορέας, παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο. Εξάλλου, με την κάλυψη μιας σειράς θεμάτων ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων της ανθρώπινης ασφάλειας, το πεδίο εφαρμογής επεκτείνεται (Scalapino, 2003).

Ωστόσο, οι διμερείς σχέσεις παραμένουν η πιο σημαντική πτυχή των διεθνών σχέσεων της Ασίας- Ειρηνικού σε αυτό το σημείο και εκείνων που υπάρχουν μεταξύ των μεγάλων εθνών είναι ιδιαίτερα κρίσιμα για τη διαμόρφωση του οικονομικο-στρατηγικού κλίματος στην περιοχή (Sen et. al., 2019).

Η συνεχιζόμενη αναταραχή στην παγκόσμια οικονομία, ειδικά στις οικονομίες της Ευρωζώνης και στις Ηνωμένες Πολιτείες, δημιούργησε μια σειρά πολιτικών προκλήσεων για τις οικονομίες της Ασίας-Ειρηνικού. Οι συνθήκες ύφεσης στις προηγμένες οικονομίες οδήγησαν σε απότομη μείωση των ρυθμών αύξησης της ζήτησης για τις εξαγωγές της περιοχής, με αποτέλεσμα να επιβραδυνθούν οι περιφερειακές οικονομίες. Βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα, η πρόκληση είναι να δημιουργηθούν εναλλακτικές πηγές ζήτησης, καθώς είναι πλέον σαφές ότι επιβαρύνονται από τεράστια χρέη και παγκόσμιες ανισορροπίες, οι προηγμένες οικονομίες της Δύσης δεν είναι πλέον σε θέση να διαδραματίσουν ρόλο κινητήρων για την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού που έχουν παίξει στο παρελθόν (Sen et. al., 2019).

Η άλλη βασική πρόκληση που συνδέεται με τη χρηματοπιστωτική κρίση είναι η αντιμετώπιση της «νέας φυσιολογικής» υψηλής μεταβλητότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των τιμών των βασικών εμπορευμάτων και των χρηματοπιστωτικών αγορών. Η έντονη προσφυγή σε επέκταση της ρευστότητας ή ποσοτική χαλάρωση στις προηγμένες οικονομίες οδηγεί σε αύξηση των μεταβλητών βραχυπρόθεσμων ροών κεφαλαίων. Οι πληθωριστικές πιέσεις εν μέσω αυτής της επιβράδυνσης περιορίζουν τον αναγκαίο πολιτικό χώρο για την επιτάχυνση της επεκτατικής δημοσιονομικής και

νομισματικής πολιτικής, ακόμη και όταν οι κίνδυνοι της διάλυσης της ευρωζώνης και ο αμερικανικός δημοσιονομικός βράχος ή ανώτατο όριο του χρέους εξακολουθούν να πλήττουν την παγκόσμια οικονομία.

Η άνοδος των τιμών, ιδίως των τροφίμων και των καυσίμων, πλήττει ιδιαίτερα τους φτωχούς και τους ευάλωτους - και επιστρέφουν σκληρά κερδοφόρα αναπτυξιακά οφέλη όσον αφορά τη μείωση της φτώχειας. Η ESCAP εκτιμά ότι η άνοδος των τιμών των τροφίμων στις οικονομίες της Ασίας-Ειρηνικού από τα τέλη του 2010 μπορεί να έχει οδηγήσει σε φτώχεια που ανέρχεται σε 46 εκατομμύρια άτομα. Αυτές οι προκλήσεις απαιτούν απαντήσεις σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Επιτρέψτε μου τώρα να επικεντρωθώ σε ορισμένες πολιτικές απαντήσεις των οικονομιών Ασίας-Ειρηνικού σε αυτές τις προκλήσεις (Sen et. al., 2019).

Η βασική πρόκληση για τις οικονομίες Ασίας-Ειρηνικού, μεσοπρόθεσμα, θα είναι η εξεύρεση εναλλακτικών κινητήρων για τη διατήρηση της ανάπτυξης μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση, καθώς οι προηγμένες οικονομίες δεν μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο κινητήριων δυνάμεων ανάπτυξης.

Η Οικονομική και Κοινωνική Ένωση για την Ασία και τον Ειρηνικό (ESCAP) υποστήριξε τα τελευταία χρόνια ότι οι αναπτυξιακές προκλήσεις, όπως η φτώχεια και οι μεγάλες ανισότητες στην κοινωνική και υλική υποδομή μπορούν να μετατραπούν σε ευκαιρίες για τη διατήρηση της ανάπτυξης στο μέλλον. Ως εκ τούτου, σημαντική προτεραιότητα για τις κυβερνήσεις της περιοχής είναι η ενίσχυση του δημοσιονομικού χώρου μέσω της διεύρυνσης των εσόδων και η αναδιευθέτηση των προγραμμάτων δημόσιων δαπανών με στόχο τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την επέκταση των κοινωνικών υπηρεσιών και τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (Sen et. al., 2019).

Τα τελευταία χρόνια, ορισμένες χώρες της Ασίας-Ειρηνικού, συμπεριλαμβανομένης της Δημοκρατίας της Κορέας, της Ταϊλάνδης και της Ινδονησίας, έχουν χρησιμοποιήσει ορισμένα από τα μέτρα αυτά, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ποιότητας αυτών των

ρών κεφαλαίων. Τώρα, ακόμη και το ΔΝΤ υποστηρίζει τη χρήση τέτοιων εργαλείων διαχείρισης κεφαλαίων και οι οικονομίες Ασίας-Ειρηνικού θα πρέπει να αισθάνονται ελεύθερες να τις εξετάσουν και να επινοήσουν τους κατάλληλους ελέγχους για να αντιμετωπίσουν τα συγκεκριμένα τους πλαίσια.

Σε περιφερειακό επίπεδο, μπορούν να γίνουν πολλά για να ενισχυθεί η συλλογική ανθεκτικότητα της περιοχής σε κρίσεις. Μια σημαντική περιφερειακή πρωτοβουλία είναι η πολυμερής πρωτοβουλία του Chiang Mai, η οποία καλύπτει τις χώρες ASEAN + 3 παρέχοντας στις χώρες μέλη βραχυπρόθεσμη στήριξη ρευστότητας από μια δεξαμενή 240 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ. Θα μπορούσε να επεκταθεί και στην υπόλοιπη περιοχή, να λειτουργήσει αποτελεσματικά ως περιφερειακός δανειστής τελευταίας θέσης και να επεκτείνει το μέγεθος της πισίνας για να εξυπηρετήσει την ευρύτερη περιοχή (Sen et. al., 2019).

Στον τομέα της χρηματοδότησης των υποδομών, ενώ έχουν δημιουργηθεί υποπεριφερειακά και ομολογιακά ταμεία, υπάρχει ανάγκη για ευρεία περιφερειακή δανειοδοτική διευκόλυνση, η οποία θα καταλύει τις επενδύσεις υποδομής στην περιοχή. Η περιοχή Ασίας-Ειρηνικού χρειάζεται πάνω από 800 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως για να κλείσει τα περιφερειακά κενά υποδομών. Εάν μπορούν να παρασχεθούν νέοι πόροι για τη χρηματοδότηση της υποδομής, μπορεί επίσης να συμπληρωθεί η γενική γενιά της ζήτησης για τη διατήρηση της ανάπτυξης. Η περιοχή διαθέτει τεράστια συναλλαγματικά αποθέματα και ιδιωτικές αποταμιεύσεις που επενδύονται εκτός της περιοχής λόγω μάλλον ανεπαρκώς αναπτυγμένης περιφερειακής χρηματοοικονομικής αρχιτεκτονικής.

Στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού, η ASEAN έχει οδηγήσει τη διαδικασία οικονομικής ολοκλήρωσης μεταξύ των 10 χωρών μελών της και προχώρησε στο σχηματισμό της Οικονομικής Κοινότητας της ASEAN το 2015. Σε άλλες υποπεριφέρειες, ομάδες όπως η SAARC, η BIMSTEC, και το Φόρουμ των Νήσων του Ειρηνικού, εκτός από

πολλές διμερείς συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών, προωθούν την περιφερειακή συνεργασία και ολοκλήρωση (Sen et. al., 2019).

Ένα μάθημα που προκύπτει από τις εμπειρίες διαφόρων περιφερειών, συμπεριλαμβανομένης της ASEAN, με τον περιφερειακό χαρακτήρα, είναι το δυναμικό του που οδηγεί σε ισορροπημένη και δίκαιη ανάπτυξη, με τις φτωχότερες οικονομίες να επωφελούνται περισσότερο από την άποψη της δημιουργίας παραγωγικών ικανοτήτων από τη διαδικασία βιομηχανικής αναδιάρθρωσης (Sen et. al., 2019).

Η περιοχή Ασίας-Ειρηνικού έχει ορισμένα πλεονεκτήματα που θα της επιτρέψουν να επιταχύνει την οικονομική ολοκλήρωση. Εκτός από την κοινή ιστορία και τον πολιτισμό, οι οικονομίες στην περιοχή χαρακτηρίζονται επίσης από συμπληρωματικότητες που απορρέουν από τα πολύ διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξής τους, από παροχές φυσικών πόρων, κεφαλαίου και εργατικού δυναμικού. Αλλά ο σημαντικότερος παράγοντας για την επιτυχία της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης είναι η παρουσία μεγάλων και αναπτυσσόμενων αγορών.

Η εμφάνιση τεράστιων μεσαίων τάξεων, με αυξανόμενα εισοδήματα και αγοραστική δύναμη στις πιο δυναμικές οικονομίες Ασίας-Ειρηνικού, οδηγεί στη δημιουργία των μεγαλύτερων αγορών στον κόσμο για μια αυξανόμενη γκάμα προϊόντων και υπηρεσιών, από κινητά τηλέφωνα έως αυτοκίνητα μέχρι αεροσκάφη (Sen et. al., 2019).

Δεδομένης αυτής της συμπληρωματικότητας, το ενδοπεριφερειακό εμπόριο έχει επεκταθεί απότομα ειδικά από τις αρχές του αιώνα. Το μοντέλο συμπληρωματικότητας υποδεικνύει ότι, ενώ υπάρχουν ευκαιρίες για αμοιβαία επωφελές εμπόριο εντός των υποπεριφερειών, υπάρχουν μεγαλύτερες ευκαιρίες μεταξύ των υποπεριφερειών. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με την προσέγγιση που υιοθετήθηκε από την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού, η οποία έχει ουσιαστικά καθοδηγηθεί από υποπεριφερειακές ομάδες όπως η ASEAN, η SAARC, η ECO.

Υπάρχουν τουλάχιστον οκτώ χαρακτηριστικά του οικονομικού περιφερειακού της Κίνας. Πρώτον, η στρατηγική της Κίνας για την περιφερειακή ανάπτυξη διαμορφώθηκε στο γενικότερο πλαίσιο της ανόδου της Κίνας. Ως εκ τούτου, ο περιφερειακός χαρακτήρας της Κίνας επιδιώκει την αμοιβαία εμπιστοσύνη και τα αμοιβαία οφέλη, την ειρηνική συνεργασία. Η στρατηγική αυτή είναι σε μεγάλο βαθμό μέσο για την ειρηνική άνοδο της Κίνας (Jinping, 2014).

Δεύτερον, η κυριαρχία διαδραματίζει σχετικά σημαντικό ρόλο στην κατανόηση της περιφερειακής οικονομίας από την Κίνα. Δηλαδή, οι ιδέες για το έθνος-κράτος και την κυριαρχία βρίσκονται σε μεγάλο βαθμό όταν η Κίνα ακολουθεί τον περιφερειακό χαρακτήρα. Η Κίνα επιδιώκει την εθνική ανανέωση, την εθνική επανένωση, την πολιτική αυτονομία και μια δέσμη μεγάλων στόχων για την ανανέωση της Κίνας ως ένα μεγάλο έθνος. Επομένως, ο περιφερειακός χαρακτήρας της Κίνας είναι διαφορετικός από αυτόν της Δυτικής Ευρώπης. Σε όλη τη διαδικασία περιφερειακής ολοκλήρωσης της Δυτικής Ευρώπης, οι ευρωπαϊκές χώρες, σε κάποιο βαθμό, συμφώνησαν να μοιραστούν και να αποκτήσουν κυριαρχία. Η κατανόηση της κυριαρχίας από την Κίνα δεν έχει φτάσει σε αυτό το επίπεδο. Αυτό θέτει ένα ερώτημα για το κατά πόσο η Κίνα θα ακολουθούσε τη γραμμή του περιφερειακού χαρακτήρα (Jinping, 2014).

Τρίτον, η Κίνα είναι κάπως συνετή έναντι της περιφερειακής πολιτικής. Επιλέγει προσεκτικά το σωστό χρονισμό πριν μετακινηθεί. Προς το παρόν, η Κίνα μιλά περισσότερο για να είναι ενεργός συμμετέχων παρά για ενεργητικός ηγέτης. Όταν συμμετέχει στην περιφερειακή συνεργασία στην Ανατολική Ασία, η Κίνα σέβεται τον ηγετικό ρόλο που διαδραματίζει η ASEAN, επιδιώκοντας έναν ενεργό αλλά όχι κυρίαρχο ρόλο, προκειμένου να μετριάσει τις ανησυχίες των γειτονικών χωρών για την άνοδο της Κίνας. Τούτου λεχθέντος, η Κίνα προσπαθεί να αυξήσει την περιφερειακή αμοιβαία

εμπιστοσύνη στην προετοιμασία για τον μελλοντικό ηγετικό ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει η Κίνα (Jinping, 2014).

Τέταρτον, ο περιφερειακός χαρακτήρας της Κίνας χαρακτηρίζεται από σταδιακή προσέγγιση και προσέγγιση βήμα προς βήμα. Όσον αφορά τη στάση της Κίνας απέναντι στον περιφερειακό χαρακτήρα, είναι βαθμιαία, έχοντας εξελιχθεί από μια χλιαρή στάση απέναντι στην ενεργητική πρόβλεψη. Αρχικά, η Κίνα θεωρήθηκε ως επαναστατικό κράτος και τώρα έχει εξελιχθεί σε μεγάλη χώρα στην ασιατική ολοκλήρωση. Ο σταδιακός χαρακτήρας αντανακλάται στο πεδίο της περιφερειακής συνεργασίας. Ο περιφερειακός χαρακτήρας της Κίνας αντικατοπτρίστηκε νωρίτερα στον τομέα της οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας, η οποία είχε επιπτώσεις στην συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας και ενίσχυσε την πολιτική αμοιβαία εμπιστοσύνη (Jinping, 2014).

Πέμπτον, η Κίνα δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην οικοδόμηση της περιφερειακής της ταυτότητας. Στις πρώτες ημέρες της Λαϊκής Δημοκρατίας, η Κίνα χαρακτηρίστηκε ως σοσιαλιστική Κίνα, μέρος της σοσιαλιστικής οικογένειας υπό την ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης (Jinping, 2014).

Η περιφερειακή ταυτότητα της Κίνας εξακολούθησε να εξελίσσεται. Πριν από τη δεκαετία του 1990, η Κίνα δεν έδωσε έμφαση στην ασιατική της ταυτότητα και συνεπώς δεν συμμετείχε πολύ στην ασιατική περιφερειακή συνεργασία. Η κατάσταση άλλαξε τη δεκαετία του 1990 καθώς η Κίνα άρχισε να ενσωματώνεται στην ασιατική περιφερειακή συνεργασία και τόνισε ότι ήταν μια υπεύθυνη σημαντική χώρα στην περιοχή αυτή. Τώρα στην εποχή του Xi Jinping, η Κίνα προωθεί την ιδέα της ασιατικής κοινότητας. Οι προσπάθειες οικοδόμησης κοινότητας θα μπορούσαν να βοηθήσουν την Κίνα να έχει μια σαφέστερη και ισχυρότερη ασιατική ταυτότητα (Jinping, 2014).

Έκτον, η Κίνα υιοθετεί έναν ανοιχτό περιφερειακό ρόλο. Η Κίνα αγκαλιάζει τη συμμετοχή άλλων χωρών και υποστηρίζει τις ενδοπεριφερειακές και διαπεριφερειακές ανταλλαγές και τη συνεργασία. Η Κίνα δεν επιδιώκει το δόγμα του Monroe στην Ασία.

Αυτό είναι διαφορετικό από τον περιφερειακό που υιοθετήθηκε παραδοσιακά στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες πριν και μεταξύ των δύο παγκόσμιων πολέμων. Η NAFTA, που κυριαρχείται από τις Ηνωμένες Πολιτείες, και τώρα η TPP και η TTIP αναμφισβήτητα δεν συμβάλλουν στην ανοικτή περιφερειακή ανάπτυξη, δεδομένου του υψηλού επιπέδου αποκλειστικότητας τους (Jinping, 2014).

Έβδομον, η στρατηγική της Κίνας για την περιφερειακή ανάπτυξη θεωρήθηκε ένας πολύ σημαντικός μηχανισμός για την πίεση για εγχώρια μεταρρύθμιση και άνοιγμα. Η TTP, η TTIP, η ΣΕΣ ΕΕ-Ιαπωνίας και άλλες περιφερειακές συνεργασίες που κυριαρχούνται από τις δυτικές χώρες δημιουργούν πράγματι εξωτερικές πιέσεις για την εγχώρια μεταρρύθμιση και το άνοιγμα της Κίνας (Jinping, 2014).

4.4. Εξέλιξη της Περιφερειακής Ασίας-Ειρηνικού: Προκλήσεις και Ευκαιρίες

Η εμφάνιση περιφερειακών σχεδίων Ασίας-Ειρηνικού και Ανατολικής Ασίας είναι ένα σχετικά νέο φαινόμενο. Λόγω της μακρόχρονης απουσίας τακτικών διαύλων πολιτικής στις περιοχές της Ασίας-Ειρηνικού και της Ανατολικής Ασίας κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, η ίδρυση τέτοιων φόρουμ στο ίδιο το διακυβερνητικό επίπεδο αποτελεί σημαντικό επίτευγμα. Ωστόσο, υπάρχουν τουλάχιστον τέσσερα σημαντικά εμπόδια στην ανάπτυξη περιφερειακών σχεδίων στην Ασία-Ειρηνικό και την Ανατολική Ασία. Το πρώτο εμπόδιο στην ανάπτυξη τόσο του APEC όσο και του APT είναι η έλλειψη συναίνεσης μεταξύ των μελών όσον αφορά τις γενικές αρχές, τους στόχους και τις λεπτομέρειες συνεργασίας των φόρουμ (Sen et. al., 2019).

Η αύξηση των διμερών συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών (ΣΕΕ) μπορεί να περιπλέξει τις πολυμερείς ρυθμίσεις τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Ο πολλαπλασιασμός των διμερών συμφωνιών ελευθέρων συναλλαγών από τα

μέσα της δεκαετίας του 1990 είναι πράγματι αξιοσημείωτος. Οι διμερείς εμπορικές συμφωνίες όχι μόνο εκτρέπουν τους γραφειοκρατικούς πόρους από τις περιφερειακές και παγκόσμιες εμπορικές διαπραγματεύσεις, αλλά δημιουργούν διασταυρούμενες προτιμησιακές εμπορικές ρυθμίσεις με διαφορετικούς δασμολογικούς συντελεστές και κανόνες καταγωγής (Sen et. al., 2019).

Μέχρι το 2020, η Ασία θα αντιπροσωπεύει περίπου το 45% του παγκόσμιου ΑΕγχΠ, το ένα τρίτο του παγκόσμιου εμπορίου και το ένα τέταρτο των παγκόσμιων στρατιωτικών δαπανών. Επομένως, η περιφερειακή αρχιτεκτονική στην Ασία αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία (Sen et. al., 2019).

Ο Γύρος της Ντοχα έχει το μεγαλύτερο δυναμικό για την άρση των εμποδίων στο διεθνές εμπόριο. Η ενίσχυση του εμπορίου, της ανάπτυξης, της απασχόλησης και του βιοτικού επιπέδου που θα προκύψουν εάν ο Γύρος της Ντόχα μπορεί να περατωθεί φέτος θα επιφέρει κρίσιμη άνοδο στην παγκόσμια οικονομία σε μια εποχή που η χρηματοπιστωτική κρίση, ο πληθωρισμός (συμπεριλαμβανομένων των τιμών των τροφίμων και του πετρελαίου) και η πτώση των αξιών ιδιοκτησίας απειλεί να προκαλέσει ύφεση. Βασικό αποτέλεσμα του Γύρου της Ντόχα είναι η μείωση των εγχώριων γεωργικών επιδοτήσεων και η κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων, οι οποίες έχουν μακρόχρονες διεθνείς συναλλαγές υπέρ των ανεπτυγμένων γεωργικών παραγωγών εις βάρος των αναπτυσσόμενων χωρών.

Η κρίση όσον αφορά τις ελλείψεις σε τρόφιμα και τα αυξημένα κόστη τροφίμων αποτελεί έναν άλλο επείγον λόγο για την ολοκλήρωση αυτού του γύρου. Για πολλές από τις χώρες της περιφερειακής συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού, η αύξηση των τιμών των τροφίμων προκαλεί δυσφορία για τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς. Αλλά για τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα στις αναπτυσσόμενες χώρες όπου ένα μεγάλο μέρος του εισοδήματος δαπανάται για τρόφιμα, το αποτέλεσμα είναι πολύ πιο κρίσιμο. Εκτιμάται ότι πάνω από 100 εκατομμύρια περισσότεροι άνθρωποι θα μπορούσαν να

πεταχτούν στη φτώχεια και να υποφέρουν από υποσιτισμό. Η επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας θα είναι πιο μακριά από ποτέ. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικές αναταραχές και πολιτική αστάθεια (Sen et. al., 2019).

Οι αιτίες της ανόδου των τιμών των αγροτικών προϊόντων είναι πολύπλοκες, όπως και το εύρος επιλογών πολιτικής που είναι διαθέσιμες για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Εν μέρει, η κρίση στον τομέα της προσφοράς και των τιμών τροφίμων είναι η ζήτηση. Συγκεκριμένα, η αύξηση των εισοδημάτων στις μεγάλες αναπτυσσόμενες χώρες σημείωσε αύξηση της ζήτησης για περισσότερα και καλύτερα ποιοτικά τρόφιμα. Τα βιοκαύσιμα συμβάλλουν επίσης στο πρόβλημα. Περίπου το 25% του καλαμποκιού των ΗΠΑ χρησιμοποιείται τώρα για την παραγωγή αιθανόλης.

Ωστόσο, διαρθρωτικοί παράγοντες προσφοράς βρίσκονται επίσης σε εξέλιξη. Ένας βασικός παράγοντας ήταν η έλλειψη επενδύσεων στη γεωργία και την υποδομή στις αναπτυσσόμενες χώρες. Μία από τις βασικές αιτίες αυτού του γεγονότος είναι ο αθέμιτος ανταγωνισμός από τα γεωργικά προϊόντα με μεγάλη επιδότηση από τις πλούσιες χώρες και η αδυναμία των αναπτυσσόμενων χωρών να εξάγουν μέσω υψηλών δασμολογικών φραγμών στις πλούσιες χώρες.

Με τις προβλέψεις ότι οι αγορές των βασικών εμπορευμάτων θα συνεχιστούν κατά την επόμενη δεκαετία, η ανάγκη προώθησης της αποτελεσματικής παραγωγής και απελευθέρωσης της ροής αγροτικών προϊόντων μέσω της μείωσης και κατάργησης των επιδοτήσεων και των τιμολογίων δεν ήταν ποτέ πιο σημαντική. Η ελευθέρωση του εμπορίου μέσω του ΠΟΕ είναι η πρώτη εμπορική πολιτική. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι σημαντικός εταίρος σε αυτή τη διαδικασία (Sen et. al., 2019).

Η περιοχή Ασίας-Ειρηνικού αποτελεί βασική κινητήρια δύναμη της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης: Οι οικονομίες APEC αντιπροσωπεύουν το 55% του παγκόσμιου ΑΕΠ και το 50% περίπου του διεθνούς εμπορίου. Οι χώρες της Ασίας και του Ειρηνικού επιδιώκουν ενεργά προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες, μεταξύ τους, καθώς και με

εταίρους εκτός της περιοχής. Κατά την τελευταία μέτρηση, υπήρχαν τουλάχιστον 40 τέτοιες συμφωνίες είτε έχουν ολοκληρωθεί είτε βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση στην περιοχή. Η σταθερή μετακίνηση των οικονομιών της Ανατολικής Ασίας προς την εγκαθίδρυση της προτιμησιακής εμπορικής τους συμφωνίας σε επίπεδο περιοχής έχει σημαντικές επιπτώσεις. Οι εμπορικές διακρίσεις σε ολόκληρη την περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού θα μπορούσαν επίσης να έχουν ροή των αποτελεσμάτων ασφαλείας (Sen et. al., 2019).

Η APEC ξεκίνησε τις εργασίες για την ανάπτυξη ζώνης ελευθέρων συναλλαγών της Ασίας-Ειρηνικού (FTAAP). Η ιδέα της FTAAP προσφέρει ένα πλαίσιο για τη διατήρηση της προόδου προς τους εμπορικούς και επενδυτικούς στόχους του APEC. Η Νέα Ζηλανδία και οι Ηνωμένες Πολιτείες συμμερίζονται τον στόχο της εμπορικής και οικονομικής ολοκλήρωσης στην περιοχή και συνεργάζονται στενά στα αρχικά στάδια της πρωτοβουλίας FTAAP.

Ωστόσο, δεδομένων των προκλήσεων που πολλές οικονομίες APEC θα πρέπει να επιτύχουν τους στόχους του Μπογκόρ, η καθιέρωση μιας ΣΕΣΚΑ πρέπει να θεωρηθεί ως μακροπρόθεσμος στόχος. Σε μεγάλο βαθμό, ο ρυθμός εφαρμογής της, όπως και ο ΠΟΕ, καθορίζεται από τα πιο απρόθυμα μέλη της. Η εναλλακτική λύση είναι να δημιουργηθεί μια διαδικασία από τη βάση προς την κορυφή, όπου οι ομοϊδεάτες χώρες συμφωνούν να συνεργαστούν για να ελευθερώσουν το εμπόριο μεταξύ τους με πολύ ταχύτερο ρυθμό.

Η Συμφωνία Στρατηγικής Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης Διασυνοριακής Συνεργασίας, ή «P4» αποτελεί πρότυπο Συμφωνίας Ελεύθερων Συναλλαγών (ΣΕΣ). Είναι η πρώτη εμπορική συμφωνία που περιλαμβάνει πολλές χώρες του RIM του Ειρηνικού - Σιγκαπούρη, Χιλή, Μπρουνέι, καθώς και τη Νέα Ζηλανδία. Έχει μια ισχυρή στρατηγική διάσταση που χρησιμεύει για να εμβαθύνει τις σχέσεις μεταξύ μελών που εκτείνονται στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Η P4 επιτυγχάνει ένα σημείο αναφοράς που συνοδεύεται

από λίγες προτιμησιακές εμπορικές συμφωνίες, με την δέσμευση και των τεσσάρων μελών να εξαλείψουν τα τιμολόγια για όλα τα εμπορεύματα που αποτελούν αντικείμενο συναλλαγών. Συγχρόνως, η Συμφωνία υιοθετεί μια ποιοτική προσέγγιση αρνητικού καταλόγου στις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών και περιλαμβάνει προοδευτικές διατάξεις για την εργασία και το περιβάλλον (Sen et. al., 2019).

Το κοινό όραμα των μελών της P4 είναι η τόνωση πιο ανοικτού εμπορίου στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού σύμφωνα με τους στόχους της APEC. Ένα από τα σημαντικότερα στρατηγικά και οικονομικά πλεονεκτήματα της συμφωνίας P4 έγκειται στο δυναμικό της ως ένα υψηλής ποιότητας δομικό στοιχείο για την καθιέρωση ελευθέρων συναλλαγών στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έδειξαν ενδιαφέρον στη συμφωνία P4. Η ένταξη των ΗΠΑ θα παρείχε κρίσιμη μάζα αναγκαία για την καθιέρωση της P4 ως ακρογωνιαίου λίθου των προσπαθειών περιφερειακής ολοκλήρωσης. Η έγκαιρη προσχώρηση στη συμφωνία παρέχει μια ασύγκριτη ευκαιρία να επηρεάσει την εξελισσόμενη περιφερειακή εμπορική και οικονομική δομή. Η ένταξη στην P4 είναι ένας σημαντικός τρόπος για τις Ηνωμένες Πολιτείες να ασχολούνται πλήρως με την αρχιτεκτονική της περιοχής Ασίας-Ειρηνικού, ιδιαίτερα με ομάδες όπως το ASEAN 3+ (Κίνα, Κορέα και Ιαπωνία) και η Σύνοδος Κορυφής στην Ανατολική Ασία στην οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είναι συμμετέχουσες (Sen et. al., 2019).

Η Σύνοδος Κορυφής της Ανατολικής Ασίας (EAS) αποτελεί φόρουμ υψηλού επιπέδου για διάλογο σχετικά με ευρεία στρατηγικά, πολιτικά και οικονομικά ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος που αποσκοπεί στην προώθηση της ειρήνης, της σταθερότητας και της οικονομικής ευημερίας στην Ανατολική Ασία. Περιλαμβάνει τις οικονομίες ASEAN και την Κίνα, την Ιαπωνία, την Κορέα, την Ινδία, την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία. Μαζί αυτές οι χώρες αντιπροσωπεύουν ένα σημαντικό ποσοστό της περιφερειακής εμπορικής και οικονομικής δραστηριότητας.

Σύμφωνα με τις προσπάθειές της για περαιτέρω ολοκλήρωση και οικοδόμηση κοινότητας, η EAS άρχισε να εργάζεται για μια στενότερη οικονομική εταιρική σχέση στην Ανατολική Ασία, «CEPEA». Η EAS θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντική δύναμη για την οικονομική ολοκλήρωση στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού (Sen et. al., 2019).

Νέες περιφερειακές δυνάμεις όπως η Κίνα και η Ινδία εκβιομηχανίζονται, αστικοποιούνται και εκσυγχρονίζονται με ιστορικά πρωτοφανή ρυθμό. Κάθε χώρα της περιοχής της Ασίας- Ειρηνικού έχει καταβάλει σημαντικές προσπάθειες για να εξασφαλίσει ότι θα είναι σε θέση να επωφεληθεί από τις ευκαιρίες που παρουσιάζουν αυτές οι δυναμικές και μεγάλες οικονομίες, αναζητώντας συμμετοχή σε περιφερειακές ομάδες και μέσω διμερών συμφωνιών (Sen et. al., 2019).

Η οικονομική ολοκλήρωση έχει επίσης προφανή επιρροή στην περιφερειακή ασφάλεια και σταθερότητα. Η πόλωση της περιοχής μεταξύ ανταγωνιστικών εμπορικών συνασπισμών στις δύο πλευρές του Ειρηνικού δεν ωφελεί κανένα. Στόχος πρέπει να είναι η δυναμική και ανοιχτή περιφερειοποίηση, η οποία διέπεται από συμφωνίες υψηλής ποιότητας στις οποίες συμμετέχουν όλοι οι παίκτες.

Το όραμα της επίτευξης προόδου και σταθερότητας μέσω της συνεργασίας και της ολοκλήρωσης δεν είναι καινούργιο. Το σχέδιο Marshall για την ευρωπαϊκή ανασυγκρότηση μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο είχε ως βασικό στόχο, την ειρήνη και την ευημερία.

Το σύστημα του Bretton Woods είχε επίσης τον πυρήνα της ασφάλειας και της σταθερότητας. Ένα από τα πρώτα πολιτικά πρόσωπα που αναγνώρισαν τη σχέση ασφαλείας με το εμπόριο και την οικονομική ολοκλήρωση ήταν ο Πρόεδρος Franklin D. Roosevelt. Η διοίκηση του Roosevelt πίστευε ότι οι θεμελιώδεις αιτίες των δύο Παγκοσμίων Πολέμων είναι οι οικονομικές διακρίσεις και ο εμπόλεμος πόλεμος. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ξεκινώντας ως κοινή αγορά και προχωρώντας σε υψηλότερα επίπεδα

ένταξης, κατέστησε ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της ότι ο πόλεμος δεν θα ξανασυμβεί μεταξύ των κρατών μελών της (Sen et. al., 2019).

Οι εμπορικές συμφωνίες ενισχύουν τις σχέσεις μεταξύ των χωρών, δημιουργώντας δρόμους για διάλογο και αυξάνοντας την ευημερία, μειώνοντας τις ευκαιρίες σύγκρουσης. Ομοίως, η επίτευξη του ελεύθερου εμπορίου στην περιοχή και στον κόσμο απαιτεί ένα περιβάλλον ασφάλειας που να ευνοεί την ελεύθερη ροή αγαθών, υπηρεσιών και επενδύσεων (Sen et. al., 2019).

Ένα χαρακτηριστικό του σύγχρονου περιβάλλοντος ασφάλειας της Ασίας είναι η ανάπτυξη περιφερειακών θεσμών που επικεντρώνονται στην προώθηση του διαλόγου και της συνεργασίας στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας στην περιοχή. Ανάμεσα σε αυτά είναι το Περιφερειακό Φόρουμ ASEAN (ARF), το οποίο ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1994. Συγκεντρώνει τις χώρες ASEAN και μέλη της ευρύτερης περιοχής Ασίας-Ειρηνικού, συμπεριλαμβανομένων μερικών από τους μεγαλύτερους παράγοντες στην περιοχή όπως η Κίνα, η Ινδία, Τη Ρωσία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι στόχοι του ARF είναι να προωθήσουν τον διάλογο και τη διαβούλευση για θέματα πολιτικής και ασφάλειας και να προωθήσουν την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και την προληπτική διπλωματία στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού. Τα εγκαίνια της διαδικασίας της συνόδου κορυφής στην Ανατολική Ασία και η εξέλιξη του ρόλου της APEC στην αντιμετώπιση θεμάτων ασφαλείας οξύνει την προσοχή στην ικανότητα του ARF να συμβάλλει στην περιφερειακή ασφάλεια (Sen et. al., 2019).

Η περιφερειακή αρχιτεκτονική ασφάλειας χαρακτηρίζεται σαφώς από ένα σύνολο αλληλεπικαλυπτόμενων ρυθμίσεων. Θα πρέπει να υπάρξει αυξανόμενος διάλογος και συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας στην περιοχή. Αναγνωρίζεται η σημαντική συμβολή των περιφερειακών θεσμών στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και στην προληπτική διπλωματία (Sen et. al., 2019).

Επομένως, η περιφερειακή αρχιτεκτονική στην Ασία αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία ως μέσο αντιμετώπισης των κρίσιμων προκλήσεων που θα προκύψουν και διατήρησης της περιφερειακής ασφάλειας και σταθερότητας. Οι χώρες έχουν πολύ διαφορετικά μεγέθη. Είναι όμως λογικό οι χώρες που μοιράζονται τόσα πολλά μέσα σε κοινά συστήματα, θεσμούς και αξίες να συνεργαστούν ως εταίροι για να διασφαλίσουν ότι η περιφερειακή αρχιτεκτονική είναι περιεκτική και να επιδιώξει τους κοινούς στόχους (Sen et. al., 2019).

Εκτός από την περιφερειακή χρηματοδοτική συνεργασία, οι οικονομίες Ασίας-Ειρηνικού μπορούν και κάνουν πολλά για να αξιοποιήσουν τις συνέργιες τους προς αμοιβαίο όφελος. Οι δυνατότητες και οι πόροι διαφέρουν μεταξύ των χωρών, δημιουργώντας συμπληρωματικότητα και ευκαιρίες για αμοιβαία επωφελείς ανταλλαγές, οι οποίες θα μπορούσαν να ξεκλειδωθούν με την ενίσχυση της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης (Sen et. al., 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η περιοχή Ασίας-Ειρηνικού προέκυψε από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ως παράγοντα ανάπτυξης και σταθεροποίησης της παγκόσμιας οικονομίας. Έχει τώρα την ιστορική ευκαιρία να επαναπροσδιορίσει την οικονομική της δομή για τον εαυτό της, να διατηρήσει τον δυναμισμό της με ενισχυμένη συνδετικότητα και ισορροπημένη περιφερειακή ανάπτυξη και να καταστήσει τον εικοστό πρώτο αιώνα έναν αληθινά αιώνα Ασίας-Ειρηνικού. Σε αυτό το ταξίδι, τα κράτη μέλη της πρέπει να προχωρήσουν στην ατζέντα πολιτικής για την εμβάθυνση της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης που θα βοηθήσει στην καταπίεση της περιοχής Ασίας-Ειρηνικού να γίνει το σταθερό κέντρο βαρύτητα της παγκόσμιας οικονομίας.

Η περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού πρέπει να στηριχτεί σε αυτές τις υποπεριφερειακές και διμερείς πρωτοβουλίες, να αναπτύξει ένα ευρύτερο πλαίσιο για την περιφερειακή οικονομική ολοκλήρωση, ενισχύοντας παράλληλα την υποπεριφερειακή οικονομική ολοκλήρωση. Ο στόχος θα πρέπει να είναι η δημιουργία μιας ρύθμισης που να είναι περιεκτική σε όρους κάλυψης ανά χώρα, πλήρης σε όρους τομεακής κάλυψης και θα πρέπει να παρέχει ευελιξία και ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση στις φτωχότερες χώρες.

Μια σημαντική πρωτοβουλία προς την κατεύθυνση αυτή είναι η Περιφερειακή Συνολική Οικονομική Συνεργασία (RCEP), που εγκαινιάστηκε στο Phnom Penh στις 20 Νοεμβρίου πέρυσι και στοχεύει στη συγκέντρωση του ASEAN + 6 (Ιαπωνία, Κίνα, Δημοκρατία της Κορέας, Ινδία, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία) σε μια ενιαία συμφωνία εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας. Η RCEP θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως

πυρήνας μιας αρχής ολοκληρωμένης αγοράς Ασίας-Ειρηνικού και θα μπορούσε να επεκταθεί σε άλλες χώρες με την πάροδο του χρόνου.

Για την καλύτερη αξιοποίηση του δυναμικού της περιφερειακής συνεργασίας και ολοκλήρωσης, η περιοχή θα χρειαστεί επίσης απρόσκοπτη περιφερειακή συνδεσιμότητα. Οι χώρες της Ασίας-Ειρηνικού εξακολουθούν να συνδέονται καλύτερα με τις προηγμένες χώρες της Δύσης, παρά με τους περισσότερους περιφερειακούς γείτονές τους. Η ESCAP με την πάροδο των χρόνων διευκόλυνε τη διασύνδεση μέσω διεθνών συμφωνιών για την ασιατική εθνική οδό και τον ασιατικό σιδηρόδρομο και προωθεί τώρα ένα όραμα για ένα διεθνές, ολοκληρωμένο, διατροφικό σύστημα μεταφορών και εφοδιαστικής. Ομοίως, λαμβάνοντας υπόψη την άνιση κατανομή των ενεργειακών πόρων στην περιοχή, η περιοχή πρέπει να αναπτύξει ασιατικές ενεργειακές οδούς υπό μορφή περιφερειακών αγωγών για τη μεταφορά δικτύων φυσικού αερίου και πετρελαίου και ηλεκτρικής ενέργειας για την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας.

Τέλος, ένα σημαντικό στοιχείο του προγράμματος περιφερειακής πολιτικής είναι η παροχή συντονισμένης περιφερειακής αντίδρασης σε κοινά τρωτά σημεία. Πέρα από τις πιο προφανείς από αυτές, όπως η ασφάλεια των τροφίμων και της ενέργειας, είναι φυσικές καταστροφές, πιέσεις στους φυσικούς πόρους και συρρίκνωση του χώρου με άνθρακα.

Η Κίνα επιταχύνει το ρυθμό της στην εφαρμογή της στρατηγικής των Συμφωνιών Ελευθέρου Εμπορίου (ΣΕΕ). Στην Ασία, η Κίνα έχει καταστήσει σαφές ότι οι προτεραιότητες (ΣΕΕ) ανήκουν στη Ζώνη Κίνας-Ιαπωνίας-Κορέας, στη Ζώνη Κίνας-Αυστραλίας και στη Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών της Κίνας με τη Δυτική Ασία. Η RCEP φαίνεται να αποτελεί πλέον μια άλλη προτεραιότητα για την Κίνα. Με αυτές τις πολλές διαπραγματεύσεις για τις ΣΕΕ που διεξάγονται ταυτόχρονα, φαίνεται ότι η Κίνα εγκαταλείπει την πολυμέρεια και κινείται γρήγορα προς την κατεύθυνση του διμερούς χαρακτήρα. Η Κίνα ανταποκρίνεται στις ανταγωνιστικές πιέσεις που προκύπτουν από τις

περιπέτειες των Δυτικών δυνάμεων για τις ΣΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της Ευρώπης, των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ιαπωνίας. Δεδομένων των πιθανών «επιπτώσεων της εκτροπής του εμπορίου» και της απώλειας εξουσίας ρύθμισης των κανόνων, η Κίνα πρέπει να επιταχύνει τις προσπάθειές της για ΣΕΕ ως προληπτική κίνηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το ενδιαφέρον της Κίνας για υπογραφή ΣΕΕ με την Ε.Ε. (Jinping, 2014).

Η Ασία θα χρειαστεί να επενδύσει σε κοινές έρευνες για την ανάπτυξη νέων οδών ανάπτυξης που είναι χαμηλές στον άνθρακα, αλλά έχουν ως αποτέλεσμα την ευημερία, τη μείωση της φτώχειας και την ασφάλεια του ανθρώπου. Αυτό θα μπορούσε να προωθηθεί μέσω νέων περιφερειακών κέντρων αριστείας, που έχουν ως στόχο να βρουν νέες λύσεις στα επίμονα προβλήματα μέσω της έρευνας, της καινοτομίας και της τεχνολογικής ανάπτυξης και να απελευθερώσουν τη δημιουργικότητα και την επιχειρηματικότητα των ανθρώπων.

Είναι η μακρόπνοη ατζέντα μεταρρύθμισης της διεθνούς χρηματοπιστωτικής αρχιτεκτονικής, η οποία πρέπει να αντιμετωπιστεί προκειμένου να αποφευχθούν μελλοντικές χρηματοπιστωτικές κρίσεις. Μία από αυτές τις μεταρρυθμίσεις αφορά μια σταδιακή κίνηση προς ένα σύστημα βασισμένο σε Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (ΕΤΔ) παγκόσμιου αποθεματικού νομίσματος. Το άλλο είναι να αντιμετωπίσει το έλλειμμα της δημοκρατίας στη διακυβέρνηση των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Ορισμένα θέματα μεταρρυθμίσεων συζητήθηκαν στη G20, όπως η καταπολέμηση της υπερβολικής ανάληψης κινδύνων στον χρηματοπιστωτικό τομέα, η ρύθμιση της σκιώδους τραπεζικής και η ρύθμιση της κερδοσκοπικής δραστηριότητας στις αγορές βασικών προϊόντων. Είναι καιρός η G20 να κινηθεί προς την κατεύθυνση της εφαρμογής ενός διεθνούς φόρου χρηματοπιστωτικών συναλλαγών που μπορεί να συμβάλει στη συγκράτηση της μεταβλητότητας των κεφαλαιακών ροών παράλληλα με τη δημιουργία σημαντικών πόρων για τη χρηματοδότηση παγκόσμιων δημόσιων αγαθών, όπως η εξάλειψη της

φτώχειας και ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής φτωχές χώρες. Τα οκτώ μέλη της Ασίας-Ειρηνικού της G20 πρέπει να συνεργαστούν με εκείνα άλλων αναδυόμενων περιφερειών για να δημιουργήσουν συνοχή και συναίνεση σε αυτά τα ζητήματα, ώστε να δημιουργήσουν μια παγκόσμια οικονομία πιο ανθεκτική και βασισμένη στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και ενσωμάτωσης, της κοινής ευημερίας και της βιωσιμότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Acharya, A. (1997) "Ideas, Identity, and Institution-Building: From the 'ASEAN Way' to the 'Asia-Pacific Way'?" *The Pacific Review* 10(3): 319-346
2. Börzel, T. (1998) "Organizing Babylon - On the Different Conceptions of Policy Networks," *Public Administration* 76 (1998): 254
3. Borthwick, M. (1987) "United States Policies Toward Pacific Cooperation." In Roy U. T. Kim and Hilary Conroy, eds., *New Tides in the Pacific: Pacific Basin Cooperation and the Big Four (Japan, PRC, USA, USSR)*, 125-141. New York: Greenwood Press
4. Bowles, P. (1997) "ASEAN, AFTA, and the 'New Regionalism'," *Pacific Affairs* 70, no. 2 (1997): 225.
5. Buzan, B. and Waever, O. (2003). *Regions and powers: the structure of international security*, Cambridge: Cambridge University Press
6. Calder, K.E. and Ye, M. (2004) "Regionalism and Critical Junctures: Explaining the "Organizational Gap" in Northeast Asia," *Journal of East Asian Studies* 4 (2004): 191-226
7. Campbell, J. (2004) postulates, problems (or crises) are necessary, but not sufficient, conditions for institutional change. See John L. Campbell, *Institutional Change and Globalization* Princeton, N.J.: Princeton University Press
8. Crawford, J. and Okita, S. (1976) *Australia, Japan and Western Pacific Economic Relations: A Report to the Governments of Australia and Japan*, Canberra: Australian Government Publishing Service
9. Crone, D. (1992) "The Politics of Emerging Pacific Cooperation." *Pacific Affairs*, 65 (1): 68-83.
10. Dittmer, L. (2012) 'Asia in 2011: transition?', *Asian Survey*, 52(1), pp. 1–5

11. Dosch, J. and Dent, C. (2012). "The Asia-Pacific, Regionalism and the Global System: An Introduction," Chapters, in: Christopher M. Dent & Jörn Dosch (ed.), *The Asia-Pacific, Regionalism and the Global System*
12. Haas, P. M. (1992) "Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination." *International Organization* 46(1): 1-35.
13. Hemmer, C. and Katzenstein, P.J. (2002) "Why is There No NATO in Asia? Collective Identity, Regionalism, and the Origins of Multilateralism," *International Organization*, 56 (3): 575-607
14. Higgott, R. A., Cooper, A., and Bonnor, J. (1990) "Asia-Pacific Economic Cooperation: An Evolving Case-Study in Leadership and Co-operation Building." *International Journal*, 45 (4): 823-866.
15. Hurrell, A. (1995) "Regionalism in Theoretical Perspective," in Louise Fawcett and Andrew Hurrell, eds., *Regionalism in World Politics: Regional Organization and International Order*, Oxford: Oxford University Press
16. Ikenberry, G.J. (1988) "Conclusion: An Institutional Approach to American Foreign Economic Policy." *International Organization* 42, no. 1 (1988): 219-243.
17. Jinping, X. (2014) "Speech at the College of Europe, Bruges," April 1, Αντλήθηκε από: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpxcxdshjqhfbfwhlfgdgbshlhgjkezzzbomzb_666590/t1144230.shtml (Πρόσβαση 15/11/2019)
18. Jones, D.M. (2016) "A/ESEAN and the Limits of Regionalism in pacific Asia", European University Institute, Αντλήθηκε από: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/34865/RSCAS%202015_16.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Πρόσβαση 15/11/2019)
19. Katzenstein, P. (2002) "Regionalism and Asia," in Shaun Breslin, et al., eds., *New Regionalisms in the Global Political Economy: Theories and Cases* (London: Routledge, 2002), 104

20. Lawrence, R. (1991) "Emerging Regional Arrangements: Building Blocks or Stumbling Blocks," in Richard O'Brien, ed., *Finance and the International Economy: The AMEX Bank Review Prize Essays in Memory of Robert Marjolin*, New York: Oxford University Press, 24-36
21. Levy, J.S. (1996) "Loss Aversion, Framing, and Bargaining: The Implications of Prospect Theory for International Conflict," *International Political Science Review* 17: 179-196
22. Neumann, I.B. (1999). *Uses of the Other: "The East" in European Identity Formation*, Minneapolis: University of Minnesota Press
23. Patrick, H. T. (1997) "From PAFTAD to APEC: Economists Networks and Public Policymaking." In *Discussion Paper No. 2: APEC Study Center*, Columbia University
24. Pempel, T.J. (2005) "Introduction: Emerging Webs of Regional Connectedness," in T. J. Pempel, ed., *Remapping East Asia: The Construction of a Region*, Ithaca: Cornell University Press
25. Rapkin, D.P. (2001) "The United States, Japan, and the Power to Block: The APEC and AMF Cases," *The Pacific Review* 14(3): 373-410
26. Ravenhill, J. (1994) "Competing Logics of Regionalism in the Asia-Pacific." *Journal of European Integration*, 18 (1): 179-199.
27. Sandholtz, W. (1992) *High-Tech Europe: The Politics of International Cooperation*. Berkeley: University of California Press
28. Sen, R., Majumdar, A.J. and Behera, B. (2019). *Conflicting Identities*, London: Routledge
29. Scalapino, R.A. (2003) "Challenges and Opportunities in the Asia- Pacific Region", *American Foreign Policy Interests*, 25: 233-240
30. Schelling, C.T. (1978) *Micromotives and Macrobehavior*, New York: Norton

31. *Shimbun*, K.N. (1989), For the use of a multilateral approach as a hedge against the hegemony's behavior, see Bobrow, "Hegemony Management: The US in the Asia-Pacific,"
32. Soesastro, (1983) "ASEAN and the Political Economy of Pacific Cooperation," *Asian Survey*, 23(12): 1260-1261
33. Sweet, S.A., Fligstein, N. and Sandholtz, W. (2001). "The Institutionalization of European Space," in Alec Stone Sweet, Wayne Sandholtz, and Neil Fligstein, eds., *The Institutionalization of Europe*, Oxford: Oxford University Press:18-19
34. Terada, T. (1998) "The Origins of Japan's APEC Policy: Foreign Minister Takeo Miki's Asia-Pacific Policy and Current Implications." *The Pacific Review*, 11 (3), 337-363
35. Thelen, K. (1999) "Historical Institutionalism in Comparative Politics." *Annual Review of Political Science*, 2: 369-404
36. Wallace, H. (2002) "Europeanisation and Globalisation: Complementary or Contradictory Trends?," in Shaun Breslin, et al., eds., *New Regionalisms in the Global Political Economy: Theories and Cases*, London: Routledge
37. Μικέλης Κ. και Στρόικος Δ. (2011), Ακροβατώντας Μεταξύ Ηγεμονίας και Περιφερειοποίησης; Η εξέλιξη της ASEAN και της Περιφερειακής Συνεργασίας της στην Περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού μετά το Ψυχρό Πόλεμο, στο Περράκης Σ.(επιμ.) Η Διεθνής Συνεργασία σε Οικουμενικό και Περιφερειακό επίπεδο: Οι Διεθνείς Θεσμοί σε Κίνηση.Αθήνα,Ι. Σιδέρης, 223-243

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<https://dppa.un.org/en/shanghai-cooperation-organization>

<https://www.dw.com/en/india-pakistan-and-the-sco-expansion/a-19347657>

